

T.C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ ve SANATLARI ANABİLİM DALI
İSLAM TARİHİ BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hz. PEYGAMBER'İN HANIMLARINDAN ÜMMÜ SELEME'NİN
HAYATI ve KİŞİLİĞİ

Danışman
Prof. Dr. Adnan DEMİRCAN

Hazırlayan
Suzan YILDIRIM

ŞANLI URFA

2006

ONAY SAYFASI

Prof. Dr. Adnan DEMİRCAN danışmanlığında, Suzan YILDIRIM'ın hazırladığı “Hz. Peygamber'in Hanımlarından Ümmü Seleme'nin Hayatı ve Kişiliği” konulu bu çalışma 16/06/2006 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Adnan DEMİRCAN

İmza:

Üye : Doç. Dr. Kasım ŞULUL

İmza:

Üye : Yrd. Doç. Dr. İbrahim Hakkı İNAL

İmza:

Bu Tezin İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalında Yapıldığını ve Enstitümüz Kurallarına Göre Düzenlendiğini Onaylarım

Prof. Dr. Zuhal KARAHAN KARA
Enstitü Müdürü

Bu Çalışma Tarafından Desteklenmiştir.

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
ÖN SÖZ.....	I
KISALTMALAR.....	II
I. ARAŞTIRMANIN KONUSU.....	III
II. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	III
III. ARAŞTIRMANIN KAYNAKLARI.....	IV
IV. ARAŞTIRMANIN PLANI.....	V
GİRİŞ	
HZ. PEYGAMBER İLE EVLENMEDEN ÖNCE ÜMMÜ SELEME.....	1
1. İsmi, Künyesi.....	1
2. Doğumu, Ailesi ve Nesebi.....	2
3. Yetiştği Çevre.....	5
4. Ümmü Seleme'nin Abdullah b. Abdilesed İle Evlenmesi.....	7
5. Ümmü Seleme'nin İslam'ı Kabul Etmesi.....	8
6. Habeşistan Hicreti.....	9
7. Medine Hicreti.....	11
8. Çocukları.....	14
8.1. Seleme b. Ebi Seleme.....	15
8.2. Ömer b. Ebi Seleme.....	16
8.3. Dürre bt. Ebi Seleme.....	17
8.4. Zeyneb bt. Ebi Seleme.....	18
9. İlk Kocas Ebu Seleme'nin Vefatı.....	20
BİRİNCİ BÖLÜM	
1. HZ. PEYGAMBER'İN HANIMI ÜMMÜ SELEME.....	23
1.1. Hz. Peygamber ile Evliliği.....	23
1.2. Hz. Peygamber'in Evinde Ümmü Seleme.....	28
1.3. Peygamber ile Katıldığı Savaşlar.....	34
1.4. Hudeybiye Antlaşmasında Ümmü Seleme.....	37
2. HZ. PEYGAMBER'İN ÖLÜMÜNDEN SONRA ÜMMÜ SELEME.....	40
2.1. Dört Halife Döneminde Ümmü Seleme.....	40
2.2. Ümmü Seleme ve Ehli Beyt.....	43
2.3. Ümmü Seleme'nin Vefatı.....	47
İKİNCİ BÖLÜM	
ÜMMÜ SELEME'NİN KİŞİLİĞİ VE İLMİ.....	50
1. Kişiliği.....	50
2. Ümmü Seleme'nin İlmî.....	54
2.1. Ümmü Seleme'nin Evinde Nazil Olan Ayetler.....	57
2.2. Ümmü Seleme'nin Soru Sorması Üzerine Nazil Olan Ayetler.....	58
SONUÇ.....	60
BİBLİYOGRAFYA.....	62
EKLER.....	69
Şema 1.....	70
Şema 2.....	71
Şema 3.....	72
ÖZET.....	73
SUMMARY.....	74

ÖN SÖZ

Hz. Peygamber farklı huy, mizaç, karakter, kabiliyet, kültür ve farklı kabilelerden kadınlarla evlenerek bir aile oluşturmuştur. Bu hanımların hepsi Peygamber hanımı olma veya mü'minlerin anneleri olma yanında, her hanım karakteri, kabiliyeti, yetişme tarzı, kültürü ve olaylar karşısında gösterdikleri tavır ile birbirlerinden farklıdırlar.

Hz. Peygamber'e en fazla düşmanlık yapan Mahzumoğulları kabilesine mensup, erken dönemde İslam'ı kabul edip ilk Müslümanlardan sayılan, üç defa hicret eden daha sonra Hz. Peygamber ile evlenip "peygamber hanımı" olan Ümmü Seleme'yi tezimize konu olarak seçtik

Bu araştırmada özellikle Ümmü Seleme'nin çalışıldığını öğrendiğimizde üzülüp, araştırmadan vazgeçmeyi düşündüğümüz sırada bize moral veren, fikirleriyle yönlendiren ve "Rivayetler üstü bir bakış açısı ile Ümmü Seleme'yi incele" diyerek, çalışmaya tekrar motive eden, hiçbir fedakarlığı esirgemeyen çok değerli hocam Sayın **Prof. Dr. Adnan DEMİRCAN** Bey'e; tezimizi baştan sona okuyup fikirleri ile katkıda bulunan bölüm hocalarımızdan Sayın **Doç. Dr. Kasım ŞULUL** Bey'e, Sayın **Doç. Dr. Murat AKGÜNDÜZ** Bey'e ve Sayın **İbrahim ERBAY** Bey'e; ayrıca özel kütüphanesinden istifade etmemizi sağlayan Sayın **Yrd. Doç Dr. İbrahim Hakkı İNAL** Bey'e ve arkadaşım **Mehmet DEMİR**'e teşekkür ederim.

Suzan YILDIRIM

ŞANLI URFA

27.03.2006

KISALTMALAR

a.g.mlf	: Adı Geçen Müellif
b.	: (ibn) oğlu
Bk., bk.	: Bakınız
bt.	: (bint) kızı
çev.	: Çeviren
DİA.	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
düz.	: Düzenleyen
H., h.	: Hicrî
hşy.	: Hâşîye
Hz.	: Hazreti
M.	: Miladi
MÜİFV	: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
sad.	: Sadeleştiren
TTK	: Türk Tarih Kurumu Basımevi
t.y.	: Basım Tarihi Yok
thk.	: Tahkik
tlk.	: Talik
tsh.	: Tashih
y.y	: Basım Yeri Yok
yay.	: Yayınları
zy.	: Zeyl

I. ARAŞTIRMANIN KONUSU

Çalışmamız, Hz. Peygamber'in hanımı Ümmü Seleme'nin biyografisi üzerinedir. Ulaşabildiğimiz kaynaklar çerçevesinde Ümmü Seleme'nin doğumundan ölümüne kadar hayat serüvenini, yaptıklarını, olaylar karşısındaki tutumunu sunmaya çalışırken, Ümmü Seleme'nin kişiliğini ön plana çıkartmaya gayret ettik.

II. ARAŞTIRMANIN AMACI

Tarihte toplumların hayatına yön veren önemli şahsiyetlerin, hayatları, mücadeleleri, çocukları, eşleri, yakın arkadaşları her zaman merak ve inceleme konusu olmuştur.

Hz. Peygamber 38 yıllık evlilik hayatının 25 yılını kendisinden yaklaşık 15 yaş büyük dul bir hanım olan, çocuklarının annesi Hatice bt. Huveylid ile geçirmiştir. Hatice'nin vefatından sonra Sevde bt. Zem'a ile evlenerek 2-2,5 yıl gibi bir süre tek eşle yaşayıp, özellikle Medine döneminde çok kadınla evlenmiştir. Hz. Peygamber'in çok evliliğinin dini, sosyal, ekonomik ve ahlaki sebepleri vardır. Ancak bu tez bu sebepleri incelemeyi amaçlamamıştır.

Hz. Peygamber'in hanımlarından Aişe, pek çok açıdan araştırılmış olmasına rağmen¹ diğer hanımları fazla inceleme konusu olmamıştır. Oysa Hz. Peygamber'in evi, farklı yaş, huy, kabiliyet, kültür ve farklı kökenden kadınların bir araya geldiği farklı bir ortamdır. Hz. Peygamber'in hanımları, zaman zaman yüzeysel bir şekilde toplu halde eserlere konu olmuştur.² Ancak bizce gerekli olan her hanımın ayrı ayrı rivayetler çerçevesinde detaylı bir şekilde incelenmesi ve araştırılmasıdır ki, belki de bu şekilde zengin bir İslam aile kültürünün ortaya çıkması mümkün olacaktır.

¹ Zerkeşi, Bedruddin, *Hz. Aişe'nin Sahabeye Yöneltiği Eleştiriler*, çev. Bünyamin Erul, Kitabiyat Yay., 2. Basım, Ankara 2000; Nedvi, Süleyman, *Hazreti Aişe*, çev. Ahmet Karataş, Timaş Yay., İstanbul 2003; Abbott, Nabia, *Muhammed'in Sevgili Eşi Aişe*, çev. Tuba Asrak Hasdemir, Yurt-Kitap Yay., Ankara 1999; Aşık, Nevzat, *Hz. Aişe'nin Hadisciliği*, Öğrenci Basım Evi, İzmir 1987.

² Aişe Abdurrahman bt. Şatı, *Rasulullah'ın Annesi ve Hanımları*, çev. İsmail Kaya, 6. Basım, Uysal kitabevi, Konya 1994; Öztürk, Yaşar Nuri, *Asrı Saadetin Büyük Kadınları*, 3. Basım, Yeni Boyut Yay., İstanbul 1998; Kazıcı, Ziya, *Hz. Muhammed'in Eşleri ve Aile Hayatı*, Çağ Yay., İstanbul 1991.

Çalışmamız, Hz. Peygamber'in hanımı Ümmü Seleme'nin biyografisini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Taradığımız kaynaklarda Ümmü Seleme'nin çocukluk ve gençlik yıllarına ait bilgi bulamadık. Fakat o dönem insanların genel yaşamlarını ve değerlerini dikkate alarak yorumlarda bulunduk. Rivayetler çerçevesinde, Ümmü Seleme'nin olaylar karşısında takındığı tutuma göre şahsiyetini ve karakterini ön plana çıkartmaya gayret ederken, Peygamber hanımı olmanın yanında nasıl bir insan ve kadın olduğunu da tesbit etmeye çalıştık

III. ARAŞTIRMANIN KAYNAKLARI

Araştırmamızda özellikle tabakat, siyer, neseb, hadis ve İslam tarihi kaynaklarından faydalandık. Çalışmamızın bir biyografi olması hasebiyle, tabakat kitapları, sık başvurduğumuz kaynaklardandır. İbn Sa'd'ın *Tabakat*'ı, İbn 'Abdilberr'in *İsti'âb*'ı, İbn Hacer'in *İsâbe*'si en çok kullandığımız tabakat kitaplarıdır.

Neseb kitaplarından İbn Hazm'ın *Cemheretü'l-Ensâbi'l-Arab*, İbn Kudâme'nin *Ensâbu'l-Kureşiyîn*'den, Zübeyr b. Bekkâr'ın *Nesebu Kureşiyîn*'den ve Belâzurî'nin *Ensâbu'l-Eşraf*'ından istifade ettik.

Siyer kitaplarından İbn İshak'ın *Sire*'sinin rivayetlerini kullandık. Bunun yanında Vâkıdî'nin *Megâzî*'sinden, Zehebî'nin *Siyer*'inden, İbnü'l-Esîr'in *Üsdü'l-Ğâbe fî Ma'rîfeti's-Sahâbe*'sinden, Sâlihî'nin *Kitâbu Ezvâci'n-Nebî*'sinden ve Salahaddin el-Müneccid'in *Mu'cemu mâ Ullife an Rasulillah* isimli eserinde Ümmü Seleme'den bahseden kaynakları tespit edip, o kaynaklardan da faydalandık.

Ayrıca Muhibbuddin et-Taberî'nin *es-Semtü's-Semîn fî Menâkibi Ümmehâtil Mü'minîn*, Ömer Rıza Kehhâle'nin *A'lâmu'n-Nisâ fî 'Âlemi'l-Arabi ve'l-İslâm*, İbnü'l-Cevzî'nin, *Sıfatü's-Safve li'l-Âlemi*, *Telkîh Fuhümü Ehli'l-Eser fî Uyûni't-Târih ve's-Siyer ve Kitâbu Ahkâmu'n-Nisâ* isimli eserlerinden de istifade ettik.

Bunların yanında Muhammed Hamidullah'ın *İslam Peygamberi ve Rasulullah Muhammed Ziya Kazıcı'nın Hz. Muhammed'in Eşleri ve Aile Hayatı*,

Yaşar Nuri Öztürk'ün *Asrı Saadetin Büyük Kadınları* isimli eserlerinden de zaman zaman yararlandık.

Çalışmamızın başında YÖK'ün Tez sayfasına girip Ümmü Seleme'nin çalışılmadığını görünce, araştırmaya başladık. Ancak çalışmalarımızın ortasında iken bu konunun Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Abdurrahman Ay tarafından çalışıldığını öğrendik. Sayın Abdurrahman Ay'ın basılmamış olan bu Yüksek Lisans çalışmasından da istifade ettik.

IV. ARAŞTIRMANIN PLANI

Çalışmamız giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Girişte Ümmü Seleme'nin Hz. Peygamber ile evlenmeden önceki hayatını, anne-babası, yetiştiği çevre, ilk evliliği, çocukları, Habeşistan ve Medine hicretlerini anlatacağız.

Birinci bölümün ilk kısmında Ümmü Seleme'nin Hz. Peygamber ile evliliğini, kumaları ile ilişkisini, katıldığı savaşları, özellikle de Hudeybiye'deki tutumunu ayrı bir başlık altında inceledik. Çünkü Ümmü Seleme, İslam tarihinde önemli bir antlaşmanın yapılmasından sonra geri planda, önemli bir misyon sergilemiştir.

Birinci bölümün ikinci kısmında dört halife döneminde idari ve siyasi işlere karışıp karışmadığını, vefat tarihi ile ilgili değişik bilgileri, özellikle siyasi ve kültürel bir anlamı olan veya daha sonra böyle bir anlam yüklenen "Ehl-i Beyt" ile ilgili bağlantısını hadis rivayetleri çerçevesinde sunmaya gayret ettik.

İkinci bölümde ise Ümmü Seleme'nin şahsiyetini ve ilmi durumunu özetlemeye çalıştık.

GİRİŞ

HZ. PEYGAMBER İLE EVLENMEDEN ÖNCE ÜMMÜ SELEME

1. İsmi, Künyesi

Ümmü Seleme'nin asıl adı Hind'dir.¹ Bazı kaynaklarda Remle² olarak geçse de çoğunlukla kabul gören adı Hind'dir.³ Tam ismi Hind bt. Ebi Ümeyye b. Muğire b. el-Mahzumiyye'dir.⁴

¹ İbn Hişâm, Ebu Muhammed Abdülmelik (218/883), *Sîretü'n-Nebeviyye*, thk. Mustafa es-Sekka-İbrahim el-Ebyâri-Abdül Hafız Çelebi, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut (t.y.), I, 644; İbn Sa'd, Muhammed (230/845), *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, thk. Muhammed Abdulkadir Atâ, 8. Basım, Dâru'l-Kütubi'l-İlmiyye, Lübnan 1997, VIII, 69; Yahya b. Main (233/848), *et-Târih*, thk. Ahmed Muhammed Nursife, Mekke 1979, III, 15; el-Belâzurî, Ebu'l-Abbas Ahmed b. Yahya (279/892), *Ensâbu'l-Eşraf*, thk. Süheyl Zekkâr-Riyad Zirikli, Dâru'l-Fikr, Beyrut 1996, II, 62; el-Fesevî, Ebu Yusuf Ya'kub b. Süfyan (277/890), *Kitâbu'l-Ma'rife ve't-Târih*, thk. Ekrem Ziya el-Umerî, Mektebetü'd-Dâr, Medine 1990, III, 321; Makdisî, Mutahhar b. Tahir (355/966), *Kitâbu'l-Bed ve't-Târih*, y.y. (t.y.), II, 13; İbn Hazm el-Endelûsî, Ebu Muhammed Ali b. Ahmed b. Said (456/1064), *Cemheretü'l-Ensâbi'l-Arab*, thk. Abdusselam Muhammed Harun, 5. Basım, Dâru'l-Ma'ârif, Kahire 1982, s. 146; İbn 'Abdilberr, Ebu Ömer Yusuf b. Abdillâh b. Muhammed (463/1071), *el-İsti'âb fi Ma'rifeti'l-Ashâb*, Dâru'l-İhya, Beyrut 1909, IV, 421; İbnü'l-Cevzî, Cemaleddin Ebu'l-Ferec (597/1201), *Telkîh Fuhumi Ehli'l-Eser fi Uyûni't-Târih ve's-Siyer*, Dâru'l-Erkam b. Ebi'l-Erkam, Beyrut 1997, s. 23; a.g.mlf. *Sıfatü's-Safve*, thk. Mahmud Fâhûrî-Muhammed Ravvas Kal'acî, 2. Basım, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut 1979, II, 40; İbn Asâkir, Abdurrahman b. Asâkir (620/1223), *Kitâbu'l-Erbain fi Menâkibi Ümmühâti'l-Mü'minîn*, thk. Muhammed Ahmed Abdilaziz, Mektebetü'l-Türâsi'l-İslâmî, Kahire 1990, s. 62; İbnü'l-Esir, İzzeddin Ebu'l-Hasan Ali b. Ebi'l-Kerem Muhammed (630/1232), *Üsdü'l-Gâbe fi Ma'rifeti's-Sahâbe*, thk. Adil Ahmed er-Rufâi, İhyâ et-Turas el-Arabî, Beyrut 1996, VII, 371; Muhibbuddin et-Taberî, Muhibbuddin Ahmed b. Abdillâh (694/1295), *es-Semtü's-Semîn fi Menâkibi Ümmühâti'l-Mü'minîn*, Dâru'l-Ma'rif, Beyrut 1997, s. 99; en-Nuveyrî, Şehabeddin Ahmed b. Abdülvehab b. Muhammed (733/1333), *Nihâyetü'l-Ereb fi Fununi'l-Edeb*, el-Heyetü'l-Misriyyetü'l-Amme li'l-Kitab, Kahire 1975, XVIII, 179; Zehebî, Şemsuddîn Muhammed b. Ahmed b. Osman (748/1348), *Siyeru 'Âlemi'n-Nubelâ*, thk. Şu'ayb el-Arnâvut-Muhammed Naim Arksusi, 9. Basım, Müessesetü'r-Risale, Beyrut 1992, II, 201-202; İbn Hacer el-Askalânî, Ahmed b. Ali b. Muhammed (852/1449), *el-İsâbe fi Temyizi's-Sahâbe*, Dâru'l-İhya, Beyrut 1909, IV, 423; es-Semhûdî, Nureddin Ali b. Ahmed (911/1505), *Vefâü'l-Vefa*, hşy. Muhammed Muhyiddin Abdülhamid, 4. Basım, Dâru'l-Kütubi'l-İlmiyye, Beyrut 1984, I, 300; Sâlihî, Muhammed b. Yusuf (942/1535), *Kitâbu Ezvâci'n-Nebî*, thk. Muhammed Nizâmeddîn, Mektebetü Dâri't-Türâs, Medine 1992, s. 147; Hazrecî, Safiyuddin Ahmed b. Abdillâh, *Hulâsatu Tehzibi't-Tehzibi'l-Kemal fi Esmâi'r-Rical*, Matbaatü'l-Hayriyye, y.y. 1946, s. 437.

² Zübeyrî, Ebu Abdillâh b. Mus'ab b. Abdillâh b. Mus'ab (236/850), *Kitabu Nesebu Kureyş*, thk. Elefi Berûfensâl, 3. Basım, Dâru'l-Ma'ârif, Kahire 1707, s. 337-338; Mevsilî, Yasin el-Hatib el-Umerî b. Hayrullah el-Hatib el-Umerî (1232/1917), *er-Ravdatü'l-Feyha fi Tevvâhiri'n-Nisâ*, thk. İmâd Ali Hamza, Dâru'l-Alemiyye, y.y. 1987, s. 221; Hâirî, Muhammed b. Hasan el-A'lemî, *Terâcimu 'Âlemi'n-Nisâ*, Müessesetü'l-Âlemi'l-Matbûât, Beyrut 1987, I, 272.

³ İbn 'Abdilberr, IV, 421; Zehebî, Remle'nin Ümmü Habîbe'nin ismi olduğu ve bütün fakihlerin böyle kabul ettiğini söyleyerek düzeltmiştir (Zehebî, *Siyer*, II, 201).

⁴ en-Nuveyrî, XVIII, 179; Zehebî, *Siyer*, II, 201; eş-Şeyh, Abdü's-Settar, *A'lâmu'l-Huffâzi ve'l-*

Ancak daha çok künyesiyle bilinmektedir. Bu künye ise Seleme adındaki ilk evladından dolayı kendisine verilmiştir.⁵ Bilindiği gibi Arap geleneğinde kadın da erkek gibi künyelenmektedir. Bu uygulamanın sebeplerinden biri, kız veya erkek ayırımı yapılmaksızın, en büyük çocuğun isminin “saygı” ifadesi olarak anne ve babaya künye şeklinde verilmesidir.⁶

2. Doğumu, Ailesi ve Nesebi

Ensab kitaplarını incelediğimizde Ümmü Seleme ile Hz. Peygamber’in dedeleri, yedi kuşak yukarıda birleşmektedir.⁷ Yani Ümmü Seleme ile Hz. Peygamber aynı zamanda akrabadır (bk. Şema 3).

Ümmü Seleme’nin babasının ismi kaynaklarda Süheyl⁸ olarak zikredilse de, doğrusu Huzeyfe’dir.⁹ Ebu Ümeyye¹⁰ olarak künyelenmiştir. Kureyş’in on kabilesinden biri olan Mahzumoğullarına¹¹ mensup Huzeyfe’nin ismi şöyledir: Ebu Ümeyye b. Muğire b. Abdillâh b. Ömer¹² b. Mahzum¹³ b. Yakza b. Mürre b.

Muhaddisîn, Dâru’l-Kalem, Dimeşk 1997, II, 310.

⁵ İbn Hacer, *İsâbe*, IV, 423.

⁶ Bozkurt, Nebi, “Künye”, *DİA*, Ankara 2002, XXVI, s. 558-559.

⁷ Muhammed b. Abdillâh b. Abdilmuttalib b. Haşim b. Abdilmenaf b. Kusay b. Kilab b. Mürre (Sem’anî, I, 24; ‘Abdirabbih, V, 2; İbnü’l-Cevzî, *Uyûnu’t-Târih*, s. 15; Daranî, Muhammed b. Şakir, *Uyûnu’t-Tevârih*, s. 4).

⁸ İbn Asâkir, s. 62; İbn Hacer, *İsâbe*, IV, 423; Esad, Mahmud *İslam Tarihi*, sad. Ahmed Lütfî Kazancı-Osman Kazancı, Marifet Yay., İstanbul 1983, s. 660; Şiblî, Mevlânâ Şiblî en-Numâni (1332/1914), *Asrı Saadet*, çev. Ömer Rıza Doğrul, Eser Basımevi, İstanbul 1974, II, 154; Hatib, Abdülkerim Mahmud, *Nisaiün Havle’r-Rasul*, Dâru’l-Hatîb, Riyad 1992, s. 33.

⁹ Halife b. Hayyât, Ebu Amr eş-Şeybânî (240/854), *Kitâbu’t-Tabakât*, thk. Süheyl Zekkâr, Vezâratü’s-Sakafe, Dimeşk 1966, s. 867; el-Belâzurî, *Ensâbu’l-Eşrâf*, II, 62; İbn Hazm s. 144; İbn ‘Abdîberr, IV, 421; İbn Kudâme, Muvakuddin Ebu Muhammed Abdullah b. Ahmed b. Muhammed (620/1223), *et-Tebyin fî Ensâbi’l-Kureşiyîn*, thk. Muhammed Nayif ed-Düleymiyyî, 2. Basım, Mektebetü’l-Nehdati’l-Arabiyye, Beyrut 1988, s. 370; en-Nuveyrî, XVIII, 179; İbn Hacer, *İsâbe*, IV, 423.

¹⁰ İbn Hazm, s. 144; Esad, s. 660.

¹¹ Günaltay, s. 51-52.

¹² en-Nuveyrî, XVIII, 179; Mevsilî, s. 221 (Bu iki müellifin daha önce zikrettiğimiz eserinde Abdullah b. Ömer b. Mahzum, Abdullah b. “Amr” b. Mahzum olarak geçmektedir).

¹³ İbn Sa’d, VIII, 69; Zübeyrî, s. 299-300; İbn Kuteybe, Ebu Muhammed Abdullah b. Müslim ed-Dineverî (276/889), *el-Ma’ârif*, thk. Servet Ukkâşe, y.y. 1960, s. 136-137; el-Belâzurî, *Ensâbu’l-Eşrâf*, II, 62; Taberî, Ebu Ca’fer Muhammed b. Cerir (310/922), *Târihu’l-Umem ve’l-Mulûk*, Dâru’l-Fikr, Beyrut 1987, III, 405-406; İbn Hazm, s. 144-146; İbn ‘Abdîberr, IV, 421; İbn Kudâme, s. 345; İbnü’l-Esîr, *Üsdü’l-Ğâbe*, VII, 371; İbn Hacer, *İsâbe*, IV, 458; Hazrecî, s. 437.

Ka'b b. Lüey b. Galib b. Kureyşîdir.¹⁴ Ebu Ümeyye yolculuğa çıktığı zaman beraberinde bulunan herkese yetecek kadar yiyecek alır; bütün yolcuların maişetini karşılardı. Hatta beraberinde yolculuk yapan kişiler yanlarına yiyecek alırlarsa onlara kızardı.¹⁵ Bundan dolayı kendisine “Zâdü'r-Rakb”^{*} olarak lakap verilmiştir.¹⁶ Kureyş'ten Zâdü'r-Rakb lakabıyla tanınan kimseler şunlardır: Esved b. Muttalib b. Esed b. Abduluzza,¹⁷ Musafir b. Ebi Amr b. Ümeyye, Zem'a b. Esved b. Muttalib b. Esed ve Ebu Ümeyye b. Muğire.¹⁸ Fakat bunlar içinde ikram ve cömertlikte en meşhuru, Ümmü Seleme'nin babası Ebu Ümeyye'dir.¹⁹

Ümmü Seleme'nin annesi, 'Atike²⁰ bt. Âmir b. Rabia²¹ b. Malik b. Huzeyme b. Alkame b. Firas²² el-Kenânî'dir.²³ Ümmü Seleme'nin annesi 'Atike, bazı kaynaklarda Hz. Peygamber'in halası olarak belirtilse de,²⁴ bu yanlıştır. Çünkü Ümmü Seleme'nin babası, 'Atike bt. Abdilmuttalib,²⁵ 'Atike bt. Utbe, 'Atike bt. Ebi Uhabe et-Temimi ve 'Atike bt. Âmir olmak üzere dört kadınla evlilik yapmış olup, bunlardan 'Atike bt. Âmir, Ümmü Seleme'nin annesidir.²⁶

¹⁴ Sem'âni, Abdulkerim b. Mahmud İbni Mansur et-Temimi (562/1166), *el-Ensâb*, thk. Abdullah Ömer Barûdî, Dâru'l-Cinan, Beyrut 1988,V, 225; en-Nuveyrî, XVIII, 179.

¹⁵ Hatib, s. 33; Kazıcı, Ziya, *Hz. Muhammed'in Eşleri ve Aile Hayatı*, Çağ Yay., İstanbul 1991, s. 204.

* Zâdü'r-Rakb: Kelime anlamı, “Süvarilerin Azığı” demektir. Seçkin ve cömert kimselere verilen bir lakaptır (İbn Manzur, Muhammed b. Mükerrrem (711/1311), *Lisânü'l-Arab*, Dâru'l-Fikr, Beyrut 1990, I, 263).

¹⁶ İbn Sa'd, VIII, 69; Zübeyrî, s. 310; Taberî, *Târih*, III, 405-406; İbn 'Abdilberr, IV, 421; İbn Kudâme, s. 370; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, VII, 312; Muhibbuddin et-Taberî, s. 99; en-Nuveyrî, XVIII, 179; İbn Hacer, *İsâbe*, IV, 458; Mevsilî, s. 221.

¹⁷ İbn Habîb, Ebu Ca'fer Muhammed (245/859), *el-Muhabber*, thk. İlze Lichtenstadter, Kütübu't-Ticâriyye, Beyrut (t.y.), s. 137.

¹⁸ İbn Habîb, s. 137; İbn Kudâme, s. 370; Bağdâdî, Seyyid Mahmud Şükrî el-Âlûsî, *Bulûğu'l-Ereb fi Mağrifeti'l-Ahvali'l-Arab*, tsh. Muhammed Behcet Eserî, Dâru'l-Kütübi'l-Alemiyeti, Beyrut 1896, I, 92.

¹⁹ İbn 'Abdilberr, IV, 421; İbn Kudâme, s. 370; Muhibbuddin et-Taberî, s. 99; Muhammed, Muhammed Ebu Şehbe, “Seyyidetü Ümmü Seleme”, *Mecelletü'l-Ezher*, XXVI/3, s. 158.

²⁰ Halife b. Hayyât'ın *Tabakât*'ında “Habbe bt. Amr olarak geçiyor (Halife b. Hayyât, *Tabakât*, s. 867).

²¹ el-Belâzurî'de Beni Ganem'den biri olarak zikredilmektedir (el-Belâzurî, *Ensâbu'l-Eşraf*, II, 62-63).

²² İbn 'Abdilberr, IV, 421; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, VII, 312; en-Nuveyrî, XVIII, 179; İbn Hacer, *İsâbe*, IV, 458; Sâlihî, s. 147.

²³ Halife b. Hayyât, s. 867; İbn Habîb, s. 83; İbn Sa'd, VIII, 69; el-Belâzurî, *Ensâbu'l-Eşraf*, II, 62; İbn Asâkir, s. 63.

²⁴ Esad, s. 660. (Muhibbuddin et-Taberî, Atike b. Âmir'in Hz. Peygamber'in halası olduğu bilgisininin yanlış olduğunu zikreder. Muhibbuddin et-Taberî, s. 99).

²⁵ İbn Habîb, s. 274; en-Nuveyrî, XVIII, 222.

²⁶ İbn Habîb, s. 274; Bağdâdî, I, 92.

Ayrıca Ebu Ümeyye'nin Ümmü Seleme'den başka 'Atike bt. Utbe'den Küçük Kurbe; 'Atike bt. Abdilmuttalib'den Abdullah, Zübeyr, Büyük Kurbe ve 'Atike bt. Ebi Uhabe et-Temimi'den Muhacir veya Rabia isimli, çocukları vardır.²⁷ Kaynaklarda Ümmü Seleme'nin annesinden kardeşinin olup olmadığına dair bir bilgiye rastlamadık.

Arap toplumunda tarihlendirme geleneğinin yeterince gelişmemesinden ve yazılı kayıt geleneğinin yok denecek kadar az olmasından dolayı, çocukların doğum tarihlerini tam olarak tesbit etmek çok zordur. Bu sebeple insanların doğum tarihleri, ölüm zamanlarındaki yaşlarına göre hesaplanıyordu. Ümmü Seleme'nin 84 yaşında vefat ettiği kabul edilmektedir.²⁸ Fakat ölüm tarihi hakkında farklı rivayetler bulunmaktadır. Şayet Ümmü Seleme H. 59²⁹/M. 679 yılında 84 yaşında vefat etti ise, M. 595; H. 60³⁰/M.680 yılında vefat etti ise M. 596; H. 61³¹/M. 681 yılında vefat etti ise M. 597; H. 62³²/M. 682 yılında vefat etti ise M. 598 yılında doğmuş olmalıdır. Bi'setten 15 yıl önce Mekke'de doğduğu yani 595³³ yılında veya 596³⁴ yılında doğduğu şeklinde rivayetler de mevcuttur. Görüldüğü gibi, Ümmü Seleme'nin vefat tarihindeki ihtilaflı rivayetler, doğum tarihini kesin olarak tespit etmemize imkan vermemektedir. Bu durumda Ümmü Seleme'nin doğum tarihi hakkında kesin bir tarih vermek mümkün değildir.

²⁷ İbn Habîb, s. 274.

²⁸ İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-Safve*, II, 42; İbn Asâkir, s. 64; Muhibbuddin et-Taberî, s. 109; İbn Hacer, *İsâbe*, IV, 424; Mevsilî, s. 222; Kehhâle, Ömer Rıza, *A'lâmu'n-Nisâ fî Âlemi'l-Arabi ve'l-İslami*, 8. Basım, Matbaati'l-Haşimiyye, Dimeşk 1959, V, 227.

²⁹ İbn Kuteybe, s. 137; İbn 'Abdirabbih, Ahmed b. Muhammed (328/940), *el-'İkdü'l-Ferid*, thk. Muhammed Sâid el-Uryan, Dâru'l-Fikr, y.y. (t.y.), V, 6; İbnü'l-Esîr, İzzeddin Ebu'l-Hasan Ali b. Ebi'l-Kerem Muhammed (630/1232), *el-Kâmil Fi't-Târih*, Dâru's-Sadr, Beyrut 1882, II, 308; İbn Asâkir, s. 64; İbn Manzur, Muhammed b. Mükerrrem (711/1311), *Tarihu Dimeşk İbn Asâkir*, thk. Ruhiyye en-Nehhâs, Dâru'l-Fikr, Beyrut 1983, II, 280; İbnü'l-İmâd, Ebu'l-Felah Abdulhay el-Hanbelî (1089/1678), *Şezeretü'z-Zeheb*, Dâru'l-Fikr, y.y. 1979, I, 70.

³⁰ Muhibbuddin et-Taberî, s. 109.

³¹ İbn Habîb, s. 85.

³² Yahya b. Main, II, 739.

³³ Eriş, Mustafa, *Peygamberimizin Hanımları*, Erkam Yay., İstanbul 2002, s. 90.

³⁴ Zirikli, Hayruddin, *el-Â'lâm*, Dâru'l-İlm li'l-Melâyîn, Beyrut 1992, VIII, 97.

3. Yetiştigi Çevre

Hicaz toplumunda sosyal hayatın bilinmesi, Ümmü Seleme'nin çocukluk ve gençlik yıllarında ailesi, yetiştigi çevre ve toplumdaki konumu hakkında bir nebze bilgi sahibi olmamızı sağlar.

İncelediğimiz kaynaklarda Ümmü Seleme'nin çocukluk ve gençlik yıllarındaki hayatıyla ilgili bilgiye rastlanmamaktadır. Fakat o dönemin Arap toplumunda kadınlar, hür ve cariyeler olmak üzere iki sınıftan oluşuyordu. Cariyelerin toplumda hiçbir hakkı yoktu. Dışı deve ile aynı konumda kabul edilir; insan yerine bile konulmazdı.³⁵ Toplumda hür ve aşağı tabakalardaki kadınların da önemi ve rolü yoktu.³⁶ Ancak asaletli bir soydan gelmek, kişinin atalarının, kavmi içinde yüksek bir yere sahip olması, şan ve şöhretiyle zikredilip anılması, ona toplum içinde bir mevki kazandırıyordu.³⁷ Bu sebeple asil ve zengin, kabilesi güçlü kimselerin kızları ve kadınları nispeten itibarlı sayılırdı.³⁸

Kâbe'nin yeniden inşası sırasında cereyan eden olaylar Ümmü Seleme'nin kabilesi Mahzumoğullarının, Mekke toplumu içindeki yerini göstermesi açısından önemlidir. Kâbe çeşitli sebeplerle tahrip olmuştu. Bundan dolayı Kureyşliler Kâbe'yi yıkıp yeniden yapmaya karar verdiler. Rivayetlere göre, Mahzumoğullarından Ebu Vehb b. Amr b. Âiz b. İmran b. Mahzum, temel inşaatı sırasında eline aldığı bir taşı düşürdü. Bunu gören Ümmü Seleme'nin amcası Velid b. Muğire,³⁹ Kâbe'ye temiz olmayanların yaklaşmamasını ve yapılmasında yer almamasını söyledi.⁴⁰ Kâbe'nin inşasında yer alacak insanların özelliklerini belirtmesi ve Mekkeliler'in onun bu fikrine itibar etmesi Velid b. Muğire'nin, o dönem, toplumdaki konumunu ortaya koymaktadır. Bu inşaat sırasında Kâbe

³⁵ Günaltay, s. 119.

³⁶ Çağatay, Neşet, *İslam Dönemine Dek Arap Tarihi*, TTK Basımevi, Ankara 1989, s. 133.

³⁷ Haldûn, Abdurrahman (808/1406), *Mukaddime*, çev. Halil Kendir, Yeni Şafak Yay., İstanbul 2004, II, 180.

³⁸ Çağatay, s. 135.

³⁹ İbn Kudâme, s. 345; Bk. Şema 1.

⁴⁰ Daranî, Muhammed b. Şakir b. Ahmed el-Kütübî (764/1363), *Uyûnu't-Tevârih*, thk. Hüsameddin Kudsi, Dâru'l-Ensar, Mısır 1927, s. 41.

temeline kadar yıkıldı ve tekrar yapılmaya başlandı. Hacerü'l-Esved'i⁴¹ yerine koyma sırası gelince bütün kabileler, onu kendileri koyup, o şerefe nail olmak istiyorlardı. Bu yüzden kabileler arasında huzursuzluk çıktı. Neredeyse kan dökülecekti. Tam bu sırada Ümmü Seleme'nin babası Ebu Ümeyye b. Muğire, "Yarın mescidin kapısından girecek ilk kişi hakem olsun." dedi. Kabileler bu teklifi olumlu karşıladılar. Ertesi gün Harem kapısından ilk giren kişi Hz. Peygamber oldu. Kabileler, "İşte Muhammedü'l-Emin." diyerek, Hz. Peygamber'in hakemliğinde Hacerü'l-Esved'i yerine koymayı kabul ettiler.⁴² Hz. Peygamber yere bir örtü serdi, örtünün üzerine Hacerü'l-Esved'i koydu. Her kabileden bir kişinin örtünün bir ucundan tutmasını istedi. Örtünün bir ucundan tutan da Ebu Huzeyfe b. Muğire'dir.⁴³

Ebu Ümeyye b. Muğire o zaman Kureyş'in yaşlısı ve sözü dinlenen birisiydi.⁴⁴ Onun görüşüne itaat edilerek kabileler arasında çıkacak kavga önlendi.⁴⁵

İbn İshak, Ebu Ümeyye b. Muğire'yi, "Kureyş'in büyüklerinden" diye tavsif eder.⁴⁶

Ailesinin ve kabilesinin konumu, Ümmü Seleme'nin zengin, asil, itibarlı, mevki ve söz sahibi bir ailede yetiştiğini göstermektedir.

⁴¹ Arapça terkibi "Siyah Taş" anlamına gelir. İslam'dan önce Araplar Hacerü'l-Esved'e ayrı bir önem ve kutsiyet atfetmişler ve onu adeta Kâbe'nin kutsiyetinin bir sembolü saymışlardır. Bu taş, Hz. İbrahim'den itibaren devam edegelen hac ve tavaf ibadetinin önemli bir ögesi olmuştur. Daha geniş bilgi için bk. Salim Ögüt, "Hacerü'l-Esved", *DİA*, XIV, s. 433-434.

⁴² İbn İshak, s. 87; İbn Hişâm, I, 197; el-Belâzurî, *Ensâbu'l-Eşraf*, I, 109; İbnü'l-Esîr, *Kâmil*, II, 45; Daranî, s. 41.

⁴³ İbn Sa'd, I, 116; Ayrıca Ebu Huzeyfe b. Muğire, Ümmü Seleme'nin amcasıdır (İbn Kudâme, *Ensâbu'l-Kureyş*, s. 345); Bk. Şema I.

⁴⁴ Daranî, s. 41; Ced'i, Ahmed, *Nesebu Kureyş* (Kabailu Kureyş el-Aşar elleti Tevâreset Şerefi bî Mekke), Ürdün 1998, I, 72.

⁴⁵ İbnü'l-Esîr, *Kâmil*, II, 45.

⁴⁶ İbn İshak, s. 87.

4. Ümmü Seleme'nin Abdullah b. Abdilesed İle Evlenmesi

O dönem Arap toplumunda insanlar kendi sosyal seviyelerine denk biriyle evlilik yapardı.⁴⁷ Ümmü Seleme, aynı kabileden Abdullah b. Abdilesed b. Hilal b. Abdillah b. Ömer b. Mahzum ile ilk evliliğini yapmıştır.⁴⁸ Abdullah ile Ümmü Seleme amca çocuklarıdır.⁴⁹ Ebu Seleme'nin annesi Berre bt. Abdilmuttalib b. Hâşim'dir.⁵⁰ Abdullah, Hz. Peygamber'in halasının oğludur.⁵¹ Aynı zamanda Hz. Peygamber ile süt kardeşir.⁵² Çünkü Ebu Leheb'in cariyesi Süveybe, Hz. Peygamber, Hamza ve Ebu Seleme'yi emzirmiştir.⁵³ Yâ'kûbî bu isimlere ayrıca Ca'fer b. Ebi Tâlib'i de ekler.⁵⁴

Ebu Seleme Hz. Peygamber'le süt kardeş olduğuna göre Hz. Peygamber'den iki-üç yaş büyük, küçük veya yaşıtlı⁵⁵ olabilir. İlk müslümanlardandır.⁵⁶ Hz. Peygamber, Erkam'ın evine girmeden önce Ebu Seleme, Abdullah b. Erkam ile birlikte müslüman olmuşlardır.⁵⁷ Hz. Peygamber'e en fazla düşmanlık yapan Mahzumoğulları⁵⁸ kabilesine mensup olduğu ve kendi kabilesinden çok fazla

⁴⁷ Uğur, Mücteba, *Hicri I. Asırda İslam Toplumu*, Çağrı Yay., İstanbul 1980, s. 20.

⁴⁸ İbn Sa'd, I, 27/III, 171; Zubeyrî, s. 316; Halife b. Hayyât, s. 43; İbn Kuteybe, s. 136-137, el-Belâzurî, *Ensâbu'l-Eşraf*, II, 62; Taberî, *Târih*, III, 405; İbn 'Abdilberr, IV, 82, 421; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-Safve*, II, 40; İbn Asâkir, s. 63; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, VII, 371; Zehebî, *Siyer*, I, 150; en-Nuveyrî, XVIII, 179; İbn Seyyidinnâs, Muhammed b. Abdullah b. Yahya (734/1333), *Uyûnu'l-Eser fî Fununi'l-Megâzi ve's-Şemâil ve's-Siyer*, Mektebetü'l-Kudsî, Kahire 1356/1936, s. 303-304; İbn Hacer el-Askalânî, Ahmed b. Ali b. Muhammed (852/1449), *Tehzibü't-Tehzib*, Dâru'l-İhya Türâsî'l-Arabiyye, Lübnan 1991, VI, 618; a.g.mlf. *el-İsâbe*, IV, 458.

⁴⁹ Mustafa Eriş, Ümmü Seleme'nin ilk evliliğini halasının oğlu ile yaptığını söyler, (Eriş, s. 91). Ebu Seleme ile Ümmü Seleme amca çocuklarıdır (bk. şema 2). Ebu Seleme, Ümmü Seleme'nin değil, Hz. Peygamber'in halasının oğludur. Yazar bu bilgileri karıştırmış gözükmektedir.

⁵⁰ İbn Sa'd, III, 171; el-Belâzurî, *Ensâbu'l-Eşraf*, II, 63; Halife b. Hayyât, s. 43; en-Nuveyrî, XVIII, 223.

⁵¹ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, III, 299; Zehebî, *Siyer*, I, 150; en-Nuveyrî, XVIII, 179; Hazrecî, s. 172.

⁵² İbn Hişâm, I, 96; Zehebî, *Siyer*, I, 150.

⁵³ İbn Hişâm, I, 96; İbn Sa'd, I, 87; el-Belâzurî, *Ensâbu'l-Eşraf*, X, 222.

⁵⁴ Yâ'kûbî, Ahmed b. Ebü Yâ'kûb b. Ca'fer b. Vehb b. Vâzih (284/897), *Târihu'l-Yâ'kûbî*, Dâru's-Sadr, Beyrut 1992, II, 9.

⁵⁵ Cum'a, Ahmed Hâlid, *Nisâün Ehli'l-Beyt*, Yemame Basımevi, Beyrut 1994, s. 226

⁵⁶ İbn Hacer, *İsâbe*, IV, 93.

⁵⁷ İbn İshak, s. 124; İbn Sa'd, III, 171.

⁵⁸ Mahzumoğullarından Hz. Peygamber'e ve Müslümanlara en fazla baskı yapan ve düşmanlıkta ileri gidenler: Velid b. Muğire, Ebu Kays el-Fakih, Ebu Cehil b. Hişâm, Zübeyr b. Ebi Ümeyye. (İbnü'l-Esîr, *Kâmil*, II, 71-74).

sıkıntı gördüğü için Habeşistan'a ilk hicret edenler arasındadır.⁵⁹ Ebu Seleme, Habeşistan'a iki defa hicret etmiş, ikinci hicretten sonra boykotun kalktığı haberini alınca Mekke'ye geri gelmiştir. Ancak, tekrar baskı ve zulüm görmesi sonucunda, Hz. Peygamber'in izin vermesi ile Medine'ye de ilk hicret eden sahabedir.⁶⁰

Ümmü Seleme'nin evlendiğinde kaç yaşında olduğu ve evlilik tarihine dair kaynaklarda herhangi bir malumat zikredilmemiştir. Fakat Habeşistan'a ilk hicret edenler içinde kendisi ve kocasının ismi geçmektedir.⁶¹ Habeşistan'a ilk hicret bi'set'in 5.(615) yılında yapıldı.⁶² Buna göre Ümmü Seleme'nin bi'set'in 5.(615) senesinde evli olduğu anlaşılmaktadır.

5. Ümmü Seleme'nin İslam'ı Kabul Etmesi

Ümmü Seleme, muhtemelen kocasının müslüman olmasından sonra müslüman olmuştur. Zira Hz. Peygamber insanları önceleri İslam'a gizlice davet etti. Gizli davet üç yıl sürdü.⁶³ Bu gizli davet zamanlarında Ebu Ubeyde b. Hâris, Ebu Seleme b. Abdileed, Abdullah b. Erkam el-Mahzumî ve Osman b. Ma'zun Hz. Peygamber'e geldiler. Hz. Peygamber, onlara İslam'ı anlattı; onlar da müslüman oldular.⁶⁴ İbn Hişâm'da geçen rivayet göre, Ebu Seleme, Ebu Bekir'in davetiyle müslüman oldu.⁶⁵ İbnü'l-Esîr'in naklettiğine göre Ebu Seleme müslüman olan on birinci kişidir.⁶⁶

Ebu Seleme müslüman olduktan sonra hanımı Ümmü Seleme de bu yeni davete icabet etmiş ve her ikisi de ilk müslümanlardan olmuştur.⁶⁷

⁵⁹ İbn Sa'd, I, 175; III, 171; Zehebî, *Siyer*, I, 150.

⁶⁰ İbn Sa'd, III, 171; el-Belâzurî, *Ensâbu'l-Eşrâf*, X, 221; Zehebî, *Siyer*, I, 150.

⁶¹ İbn Hişâm, I, 322/326; İbn Sa'd, I, 160; el-Belâzurî, *Ensâbu'l-Eşrâf*, II, 62.

⁶² Şulul, Kasım, *Hz. Peygamber Dönemi Kronolojisi*, İnsan Yay., İstanbul 2003, s. 139.

⁶³ Şulul, s. 134.

⁶⁴ İbn İshak, s. 124.

⁶⁵ İbn Hişâm, I, 252.

⁶⁶ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, III, 300.

⁶⁷ İbn Hacer, *İsâbe*, IV, 458.

6. Habeşistan Hicreti

Hiz. Peygamber açıktan davete başladıktan sonra, Mekkeli müşrikler müslümanlardan fakir, kimsesiz, güçsüz, himayesiz ve köle olanlara şiddet, baskı ve işkence uygulamaya başladılar. Kimi kırbaçlanırken, kimi develere bağlanıp yerlerde sürükleniyor, kimi ise, kızgın kumlara yatırılıp üstüne ağır taşlar konarak işkence ediliyordu. Hatta bu işkenceler esnasında Yâsir ve eşi Sümeyye ilk şehit olan müslümanlardır.⁶⁸ Mekkeliler, kendi kabilelerinden müslüman olan insanlara da zulüm ve işkenceden geri durmuyorlardı. Hiz. Peygamber, şiddet ve zulümle karşılaşan ashabının Habeşistan'a hicret etmelerine izin verince, bi'set'in 5. (M.615) senesinde baskıya maruz kalan müslümanlar Mekke'den kaçarcasına göç etmeye başladılar. O günleri Ümmü Seleme şöyle anlatmaktadır, "Mekke bize dar gelmeye başlamıştı. Hiz. Peygamber'in ashabı işkenceye maruz bırakılıyordu. Dinleri yüzünden zorluk ve sıkıntı altında idiler. Hiz. Peygamber, ashabının bu sıkıntısına son vermek için, 'Habeş diyarında zulmetmeyen bir hükümdar var; onun yurduna hicret edin. Allah sizi bu zor durumdan kurtaracaktır.' buyurdu. Bu emir üzerine biz ayrı ayrı yollardan göçe başladık. Habeş yurduna ulaştıkça toplandık. Hayırlı bir yurda, hayırlı komşulara kavuştuk, emniyette idik. Zulüm korkusu yoktu."⁶⁹ Bi'set'in 5.(615) senesinde Habeşistan'a ilk hicret eden 11 erkek, 4 kadın arasında Mahzumoğullarından Ümmü Seleme ve kocası Ebu Seleme de vardı.⁷⁰

Habeşistan'a hicret eden bir avuç müslümana, "Mekkelilerin müslüman olduğu" haberi ulaştıkça tekrar Mekke'ye döndüler. Mekke'nin yakınına gelip, Mekke halkının İslam olduğu haberinin yalan olduğunu öğrenince kimi gizlice, kimisi de bir teminat/korunma altında Mekke'ye girdi.⁷¹ Ebu Seleme ve Ümmü

⁶⁸ İbn Hişâm, I, 320.

⁶⁹ Öztürk, Yaşar Nuri, *Ehl-i Beytin Annesi Hiz. Fatıma*, Yeni Boyut Yayınları, İstanbul 1997, s. 71.

⁷⁰ İbn İshak, s. 156, 205; İbn Sa'd, I, 160; İbn Hişâm, I, 322, 326 ; el-Belâzurî, *Ensâbu'l-Eşrâf*, II, 62; Taberî, *Târih*, I, 547; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-Safve*, II, 40; a.g.mlf. *Uyûnu't-Târih*, s. 23; İbn Kesîr, Ebu'l-Fida İsmail (774/1372), *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, thk. Ali Şîrî, Dâru'l-İhyâ et-Turâsi'l-Arabi, Beyrut 1988, III, 66; İbn Seyyidinnas, s. 115; Zehebî, *Siyer*, II, 201-202; es-Semhudî, I, 300; Sâlihî, s. 148; Hatîb, s. 32; Şiblî, s. 173-174.

⁷¹ İbn Hişâm, I, 366; İbn Sa'd, I, 160; Şeybanî, Vecihuddin Abdurrahman b. Ali b. Muhammed İbni Deyba' (944/1537), *Hadâiku'l-Envar ve Metâliu'l-Esrâr*, thk. Abdullah İbrahim Ensârî, Mektebetü'l-Mekkî, Riyad 1993, I, 322-323.

Seleme de Ebu Tâlib'in himayesinde Mekke'ye girdiler.⁷² Bunun üzerine Mahzumoğullarından bazı kişiler Ebu Tâlib'e gelerek, "Ey Ebu Tâlib, kardeşinin oğlu Muhammed'i korudun, sana ne oluyor da bizim adamımız olan Ebu Seleme'yi himaye altına alıyorsun?" deyince, Ebu Tâlib, " Bana sığındı. O, benim bacımın oğludur. Kız kardeşimin oğlunu korumazsam, erkek kardeşimin oğlunu da koruyamam." diye cevap verdi. Bu sırada Ebu Leheb, "Ey kavmim, ihtiyara çok yüklendiniz, kavminden olan kimselere eman vermesinden dolayı ona karşı çıkıyorsunuz. Ondan uzak durun, yoksa onunla birlikte oluruz; o da istediğine kavuşur."⁷³ deyince, Mahzumoğulları dağıldılar.

Bi'set'in 7.(617) yılının Muharrem ayında Mekkeli müşrikler, müslümanlara boykot uygulamaya başladılar.⁷⁴ Bunun üzerine müslümanlardan 83 erkek, 18 kadından⁷⁵ oluşan bir grup ikinci kez Habeşistan'a hicret ettiler.⁷⁶ Habeşistan'a ikinci kez göç eden grubun içinde Ümmü Seleme ve kocası Ebu Seleme de vardı.⁷⁷ Ümmü Seleme, "Habeş yurduna vardığımızda hayırlı bir komşuluk gördük. Dinimizden ve Allah'a kulluğumuzdan güvendedik. Eziyet görmedik."⁷⁸ diyerek Habeş diyarında kaldıkları süre içindeki memnuniyetini ifade etmektedir.

Bu haber Kureyş'e ulaşınca, İslam Dini'nin etrafta yayılmasını istemediklerinden, pahalı hediyelerle Abdullah b. Rabia el-Mahzumî ve Amr b. As'ı göndererek, muhacirleri geri istemeye karar verdiler. Ancak Habeş Kralı Necaşi, müslümanların iade teklifini ve getirilen hediyeleri kabul etmedi.⁷⁹

Habeş Kralı Necaşi ile Kureyş heyetinin konuşması, Kralın Ca'fer b. Ebi Tâlib'i dinlemesi, Ümmü Seleme'nin nakletmesiyle kaynaklarda detaylıca anlatılmaktadır.⁸⁰

⁷² İbn İshak; s. 145; İbn Hişâm, I, 366, 371.

⁷³ İbn Hişâm, I, 370-371.

⁷⁴ Şulul, s. 144.

⁷⁵ İbn Sa'd'ın Tabakat'ında Habeşistan'a hicret eden kadınların sayısı 11 olarak geçmektedir (İbn Sa'd, I,162).

⁷⁶ Şulul, s. 140.

⁷⁷ İbn Sa'd, III, 171; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-Safve*, II, 40.

⁷⁸ İbn Hişâm, I, 334-335; Murad, Mustafa, *Ricalün ve Nisâün Havle'r-Rasul*, 2. Basım, Dâru'l-Fecr li't-Turas, Kahire 2001, s. 104.

⁷⁹ Şeybanî, I, 322; Murad, s. 104.

⁸⁰ İbn İshak, s. 194-195; İbn Hişâm, I, 334; İsfehânî, Ebu Naim Ahmed b. Abdullah (430/1038), *Hilyetü'l-Evliya*, Dırâsetü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1988, I, 115; Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. El-Hüseyin (458/1066), *Sünenü'l-Kübrâ*, zy: Cevher en-Nakî, Dâru'l-Fikr, y.y. (t.y.), IX,

Bunun yanında Ümmü Seleme, Habeşistan'da iken Santa Maria adlı, içinde dini resim ve tablolar bulunan bir kiliseyi ziyaret ettiklerini Hz. Peygamber ile evlendikten sonra, Hz. Peygamber'e anlatmış, O da bu resimlerin o ülkenin din azizlerinin sûretleri olduğunu ve müslümanların asla "azizlere tapma" gibi yanlış yollara sapmamaları gerektiğini buyurmuştur.⁸¹ Anlaşılan o ki, Ümmü Seleme Habeşistan'da iken görmek ve tanımak için çevreyi gezmiş, ayrıca iki din arasında mukayese yapmak için de gördüklerini Hz. Peygamber'e nakletmiştir.

Ümmü Seleme, iki defa Habeşistan'a,⁸² bir defa da Medine'ye olmak üzere toplam üç defa hicret eden bir kadındır.

7. Medine Hicreti

Mekkeli müşriklerin müslümanlara uyguladıkları boykot, bi'set'in 10.(620) yılında sona erdi⁸³. Habeşistan'da bulunan muhacirlerin bir kısmı boykotun kalkması ile tekrar Mekke'ye döndüler.⁸⁴ Ümmü Seleme ve kocası muhtemelen boykot kalktıktan sonra Mekke'ye döndüler ki, Hz. Peygamber'in izin vermesi ve Medineliler'in İslam'ı kabul ettikleri haberi üzerine Medine'ye ilk hicret eden Ebu Seleme Abdullah b. Abdilesed el-Mahzumî'dir.⁸⁵

Ümmü Seleme: "Ebu Seleme Medine'ye hicret etmeye karar verdi. Deveyi hazırladı; beni ve oğlum Seleme'yi bindirdi. Sonra deveyi sürdü. Mahzumoğullarından bazı adamlar gördü, kalkıp ona doğru geldiler ve, 'Hadi sen kendin gidiyorsun; fakat şu arkadaşını götürmene müsaade etmeyeceğiz.' diyerek, devenin yularını elinden çekip aldılar. Abdülesedoğulları bu durumu görünce kızdılar, 'Eğer adamımızdan bunu (Ümmü Seleme'yi) alırsanız, biz de oğlumuzu (Seleme'yi) size bırakmayacağız.' diyerek oğlum Seleme'yi çekiştirmeye başladılar ve çocuğu çekip aldılar. Kocamı, beni ve çocuğumu birbirimizden

144; eş-Şeyh, III, 311.

⁸¹ Hamidullah, Muhammed (1423/2002), *İslam Peygamberi*, çev. Salih Tuğ, Yeni Şafak Yay., Ankara 2003, I, 302.

⁸² Kehhâle, V, 222.

⁸³ Şulul, s. 148.

⁸⁴ Şulul, s. 140.

⁸⁵ İbn Hişâm, I, 459-470; İbn Sa'd, I, 171, 175; el-Fesevî, III, 272; İbn Hazm, s. 144; İbn Hacer, *İsâbe*, IV, 423.

ayırdılar. Her sabah Ebtah'a oturup akşama kadar ağlıyordum. Bu hal bir yıl veya ona yakın sürdü.” diyerek⁸⁶ Medine'ye hicrette başına gelenleri anlatmaktadır.

Ümmü Seleme'nin akrabaları onun eşi ile Medine'ye hicretine engel olabilmişlerdi; ancak konuşmasına engel olamadılar. Ümmü Seleme her gün Kâbe avlusuna gider ve hicretine engel olan ailesine, “Akbabaların gelip onları yemesi için” beddua ederdi.⁸⁷ Ebtah'a çıkıp ağlama ve beddua bir yıla yakın sürdü. Bir gün Mahzumoğullarından bir adam Ümmü Seleme'nin bu halini görünce, acıdı ve akrabalarına, “Bu zavallıyı bırakın! onu kocasından ve çocuğundan ayırdınız.” deyince, akrabaları, “İstersen kocana git.” diyerek, hicretine izin verdiler.⁸⁸ Abdülesedoğullarının yanındaki çocuğunu da alan Ümmü Seleme, Medine'ye hicret için yola çıktı. Kendisi o günleri şöyle nakleder: “Devemi hazırladım, oğlumun devenin üzerindeki mahfile yerleştirdim, yanımda kimse yoktu. Kocama ulaşıncaya kadar, karşılaştığım kişilere Medine'nin yolunu sorarak gidecektim. Ten'im'e⁸⁹ gelince, Osman b. Talha b. Ebi Talha⁹⁰ ile karşılaştım:

- “Nereye gidiyorsun Beni Ümeyye'nin kızı?”
- “Medine'ye, kocama gidiyorum.”
- “Yanımda biri var mı?”
- “Hayır, Allah'tan ve oğlumdan başka kimse yok”

⁸⁶ İbn Hişâm, I, 468-469; İbn Habîb, 84; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, VII, 371; Muhibbuddin et-Taberî, s. 100-101; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, III, 207; eş-Şeyh, II, 312-314; Murad, s. 105.

⁸⁷ Hamidullah, Muhammed (1423/2002), *Rasulullah Muhammed*, çev. Salih Tuğ, 2. Basım, İrfan Yay., İstanbul 1992, s. 243-244.

⁸⁸ İbn Hişâm, I, 468-469; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, VII, 372; Muhibbuddin et-Taberî, s. 101; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n Nihâye*, III, 207; eş-Şeyh, II, 310; Murad, s. 105.

⁸⁹ Ten'im, Nu'man vadisinde Na'im ve Nâ'im dağları ile çevrili, Mekke'ye 2 veya 4 fersah, yaklaşık 20 km (3 mil) uzaklıkta bulunan bir yerdir (Yâkut el-Hamavî, Şehâbeddîn Ebi Abdillâh Yâkut b. Abdillâh el-Hamavî (626/1229), *Mu'cemu'l-Buldân*, Dâru's-Sadr, Beyrut 1986, II, 49; Şelebî, Mustafa Ebu'n-Nasr, *Nisâün Havle'r-Rasul er-Rad alâ Müfterâyâd el-Müştirikîn*, Mektebetü's-Suidiyyeti li't-Tevzî, 4. Basım, Cidde 1992, s. 71). Bir Fersah yaklaşık beş kilometrelik bir uzunluk ölçüsü (Yusuf Halaçoğlu, “Fersah”, *DİA*, İstanbul, XII, s. 421).

⁹⁰ Osman b. Talha b. Ebi Talha, ismi Abdullah b. Abdiluzza b. Osman b. Abdiddar b. Kusay'dır. Künyesi Ebu Talha'dır. Annesi Sülemetü's-Suğra bt. Sa'd b. Beni Amr b. Avf'dır. Ebu Talha, Ümmü Seleme ile yolculuk yaptığında henüz Müslüman olmamıştı. Hudeybiye anlaşmasından sonra Müslüman oldu. Halid b. Velid ile hicret etti, babası ve kardeşi Uhud'da öldürüldü. Mekke'nin fethinden sonra, Hz. Peygamber kendisine ve amcasına Kabe'nin anahtarını verdi. Muaviye b. Ebi Süfyan'ın hilafetinin ilk yıllarında Mekke'de öldü. Ecnadeyn'de şehit olduğu da söylenir (İbn Sa'd, VI, 6; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gabe*, III, 599; İbn Kesîr, *el Bidâye ve'n-Nihâye* II, 207).

- “Allah’a yemin ederim, seni bu şekilde bırakamam,” dedi ve devemin yularını aldı. Benimle beraber deveyi sürdü. Konaklayacağımız zaman uzaklaşır, bir ağaca yaslanır ve onun altında dinlenir, yola devam edeceğimizde de deveyi yaklaştırır, “bin!” derdi. Ben binerken benden uzaklaşır ve uzaklaşırken, “Ey evin akbabası (yaşlı devesi)! kalk, Hilal’in (oğlunun) olduğu yere göç et. Zira o yalnız kalmıştır.”⁹¹ derdi. Ben deveye binip yerleşince, gelir devemin yularını alırdı. Başka bir molaya kadar devemi sürerdi. Medine’ye varıncaya kadar bu şekilde yapmaya devam etti. Amr b. Avfoğullarının köyü görününce, ‘Kocan Ebu Seleme bu köyde, Allah’ın bereketiyle oraya gir.’ deyip Mekke’ye geri döndü.”⁹²

Ümmü Seleme o günleri, “İslam’da Ebu Seleme’nin ve ailesinin başına gelen musibetin, başka bir ailenin başına geldiğini bilmiyorum.”⁹³ diyerek Medine’ye hicrette kendisinin ve ailesinin başına gelen sıkıntıları dile getirirken, “Osman b. Talha b. Ebi Talha’dan daha iyi bir arkadaş görmedim.”⁹⁴ sözüyle de onu hayırla anardı.

Medine’ye mahfel içinde ilk hicret edenin Ümmü Seleme olduğu söylene de,⁹⁵ Âmir b. Rabia’nın karısı Leyla bt. Ebi Haşme’nin olduğuna dair rivayetler de bulunmaktadır.⁹⁶

Ümmü Seleme’nin yol güvenliğinden emin olarak tek başına hicret etmesinde çeşitli sebepler bulunabilir. Ümmü Seleme’ye Mahzumoğulları, kocasının yanına gitmesine izin verdiğinde tarih haram aylara⁹⁷ rast gelmiş olabilir. Çünkü Ümmü Seleme’nin hicret tarihi ile ilgili kaynaklarda fazla detay

⁹¹ el-Belâzurî, *Ensâbu’l-Eşrâf*, X, 222.

⁹² İbnü’l-Esîr, *Üsdü’l-Ğâbe*, VII, 371-372; Muhibbuddin et-Taberî, s. 101; eş-Şeyh, II, 312-314.

⁹³ İbn Hişâm, I, 471; İbnü’l-Esîr, *Üsdü’l-Ğâbe* VII, 372; Muhibbuddin et-Taberî, s. 102.

⁹⁴ İbnü’l-Esîr, *Üsdü’l-Ğâbe*, VII, 372; Muhibbuddin et-Taberî, s. 102.

⁹⁵ Zübeyrî, s. 337; İbn Habîb, s. 85; el-Fesevî, III, 272; İbnü’l-Esîr, *Üsdü’l-Ğâbe*, VII, 372; Muhibbuddin et-Taberî, s. 99; İbn Hacer, *İsâbe*, IV, 423; Muhammed, Ebi Şehbe, “Müminlerin Annesi Ümmü Seleme”, *Mecelletü’l-Ezher*, XXIX/2, s. 172; Kehhâle, V, 221-222.

⁹⁶ Zübeyrî, s. 338; en-Nuveyrî, XVIII, 179; Salihî, s. 148.

⁹⁷ Haram aylar: Zilkâde, Zilhicce, Muharrem, Receb’ten oluşan dört aya haram aylar denir. Haram aylara hürmeti Hz. İbrahim ve oğlu İsmail’in şeriatından alan cahili Araplar, haram aylar girdiği zaman bu ayların kutsallığına karşı gösterilmesi gereken saygının bir işareti olarak, savaştan ve her türlü saldırıdan kaçınırlardı. Hatta kişi babasının veya kardeşinin katiline rastlasa dahi, ona saldırmaz, kötü bir söz söylemezdi. (Algül, Hüseyin, “Haram Aylar”, *DİA*, XVI, s. 105-106; Kapar, Mehmet Ali, *Hiz. Muhammed’in Müşriklerle Münasebeti*, İlim Yay., İstanbul 1987, s. 63).

verilmemiştir. Kocasından ayrıldıktan sonra bir yıla yakın ağladığını kendisi nakletmektedir.⁹⁸ Ayrıca hicrette her kabile kendi mensubunu engelleyebiliyordu. Başka bir kabilenin mensubunu engellemeye kalkması arada düşmanlığa⁹⁹ ya da daha ileri seviyede intikam ve kan gütmeye kadar götürülüp, nesillerce süren kan davalarına sebep olabilirdi.¹⁰⁰ Bundan dolayı ailesi, Ümmü Seleme'nin yalnız hicretine izin vermiş olabilir. Bunun yanında yabancı bir kabilenin arazisinde dolaşmaya cüret eden birisi, soyulma ve öldürülme tehlikesini göze almış demektir.¹⁰¹ Ümmü Seleme kocası ve çocuğundan ayrılması ayrıca yaşadığı sıkıntılar sonucunda Mahzumoğullarından izin çıkar çıkmaz her şeyi göze alarak yolculuğa çıkmış olabilir.

Sebep ne olursa olsun, dönemin Arap kadınlarının konumunu ve ulaşım zorluklarını göz önüne aldığımızda hicret etmek için tek başına yola çıkması, Ümmü Seleme'nin cesaretini yansıtmaktadır.

8. Çocukları

Ümmü Seleme ilk evliliğini Ebu Seleme künyesi ile bilinen Abdullah b. Abdilesed b. Hilal b. Abdillan b. Ömer b. Mahzum ile yapmıştır.¹⁰² Bu evliliğinden dört¹⁰³ çocuğu olmuştur.¹⁰⁴ Çocuklarının isimleri Seleme, Ömer, Dürre¹⁰⁵ ve Zeyneb'tir.¹⁰⁶

⁹⁸ Ebu Seleme'nin Medine'ye varışı 10 Muharrem h. 1'dir (Şulul, s. 171). Muhtemelen Ümmü Seleme haram aylardan olan Muharrem ayında yola çıkmış olmalıdır.

⁹⁹ Demircan, Adnan, *Nebevi Direniş Hicret*, Beyan Yay., İstanbul 2000, s. 104.

¹⁰⁰ Çağatay, 100; Hitti, Philip K., *Siyasi ve Kültürel İslam Tarihi*, çev. Salih Tuğ, Boğaziçi Yay., İstanbul 1989, I, 134.

¹⁰¹ Brockelmann, Carl, *İslam Ulusları ve Devletleri Tarihi*, çev. Neşet Çağatay, TTK Basımevi, Ankara 1992, s. 3-4.

¹⁰² İbn Sa'd, III, 71; el-Belâzurî, *Ensâbu'l-Eşrâf*, II, 62.

¹⁰³ Üç çocuğu olduğunu rivayet edenler var (Makdisî, Mutahhar b. Tahir (355/966), *Kitabu'l-Bed ve't-Târih*, y.y. (t.y.), II, 13; Heysemî, Ebu'l-Hasan Nureddin Ali b. Ebî Bekr b. Süleyman (807/1405), *Mecmuatü'z-Zevâid ve Menbatü'l-Fevâid*, thk: el-İrakî İbn Hacer, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1988, IX, 245; Sâlihî, s. 158; Hatib, s. 33). Muhibbuddin et-Taberî ise adı geçen eserinin 99. sayfasında Ümmü Seleme'nin çocuklarını Seleme, Ömer, Rukiye, Zeyneb olarak zikrederken aynı eserin 109.-110. sayfalarında Ümmü Seleme'nin üç çocuğu olduğunu zikreder. Muhtemelen Rukiye ya yanlışlıkla yazılmış veya gözden kaçmış olabilir. Muhibbuddin et-Taberî, 99/ 109-110.

¹⁰⁴ İbn Hişâm, II, 645; el-Belâzurî, *Ensâbu'l-Eşrâf*, II, 63; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, VII, 371.

¹⁰⁵ İbn Hişâm, Muhibbuddin et-Taberî ve Mustafa Murad'da isim Rukiye olarak geçmektedir (İbn Hişâm, II, 645; Muhibbuddin et-Taberî, s. 99; Murad, s. 104). Rukiye, Dürre'nin künyesi

İbn ‘Abdilberr’de geçen bir rivayetin ravi zincirinde Musa b. Ukbe, annesinden, o da Ümmü Gülsüm bt. Ebi Seleme’den, “Hz. Peygamber, Ümmü Seleme ile evlenince ona, ‘Ben Necaşi’ye elbise ve koku gönderdim. O öldü, hediyeler geri geldiği zaman onları sana vereceğim.’ dedi. Hz. Peygamber’in dediği gibi oldu. Necaşi öldü, hediyeler geri geldi. Hz. Peygamber kokuları eşlerine birer ölçü verdi. Kalan koku ve elbiseyi de Ümmü Seleme’ye verdi.”¹⁰⁷ denmektedir. Bu rivayetin ravileri arasında Ümmü Gülsüm bt. Ebi Seleme vardır. Bu, Ümmü Seleme’nin kızı değil, kızı Zeyneb’ten olan torunudur.¹⁰⁸ Muhtemelen Ümmü Gülsüm dedesine nispet edilerek zikredilmiştir.

Zaten İbn Mende bu rivayeti naklederken “bt. Ebi Seleme” kısmını rivayet etmemiştir.¹⁰⁹

8.1. Seleme b. Ebi Seleme

Ümmü Seleme’nin en büyük çocuğu Seleme olup,¹¹⁰ onun adı ile künyelenmiştir.¹¹¹

Seleme, Habeşistan’da dünyaya geldi.¹¹² Annesi ile Medine’ye hicret ettiğinde küçüktü.¹¹³ Daha önce de geçtiği gibi anne ve babasıyla hicret etmesine Ümeyyeoğulları engel oldu. Mahzumoğulları kabilesinden olan, Ümeyyeoğulları ile Abdülesedoğulları arasındaki fiili çekişme sırasında, küçük çocuğun kolu çıktı ve hayatı boyunca sakat kaldı.¹¹⁴ Rivayetlere göre annesini Hz. Peygamberle kendisi evlendirmiştir.¹¹⁵ Hz. Peygamber, Seleme’nin annesi ile evlendikten

olabilir.

¹⁰⁶ Zübeyrî, s. 316; İbn Hazm, s. 144.

¹⁰⁷ İbn ‘Abdilberr, IV, 489-490; İbn Hacer, *İsâbe*, IV, 490.

¹⁰⁸ İbn Sa‘d, VIII, 337.

¹⁰⁹ İbn ‘Abdilberr, IV, 489-490; İbn Hacer, *İsâbe*, IV, 490.

¹¹⁰ Muhibbuddîn et-Taberî, s. 109; Sâlihî, s. 158.

¹¹¹ Bozkurt, “Künye”, *DİA*, XXVI, s. 558-559.

¹¹² el-Fesevî, s. 321; İbnü’l-Cevzî, *Uyûnu’t-Târih ve’s-Siyer*, s. 23; İbn Hacer, *İsâbe*, IV, 458; Hâirî, I, 272; Şiblî, II, 155; Şelebî, s. 69; Zirikli, VIII, 97.

¹¹³ İbn Esîr, *Üsdü’l-Ğâbe*, II, 295.

¹¹⁴ Hamidullah, *Rasulullah Muhammed*, s. 243.

¹¹⁵ İbn Hişâm, II, 644-645; İbnü’l-Esîr, *Üsdü’l-Ğâbe*, II, 500-501; Zehebî, Şemsuddîn Muhammed b. Ahmed b. Osman (748/1348), *Tecridu Esmâi’s-Sahâbe*, Dâru’l-Ma‘ârif, Beyrut (t.y.), I, 232; İbn Hacer, *İsâbe*, II, 66.

sonra, Seleme'yi Abdulmuttalib'in oğlu Hamza'nın kızı Ümame ile nikahlar¹¹⁶ ve "Seleme, bu senin mükafatındır."¹¹⁷ der. Vâkidî'deki rivayete göre ise, "Şimdi seninle ödeştik."¹¹⁸ diyerek, Seleme'ye latife yapmıştır.

Seleme ve Ümame evlendiklerinde ikisi de küçüktü¹¹⁹ ve aralarında ölünceye kadar zifaf olmadı.¹²⁰ Çünkü Seleme zifafa girmeden öldü.¹²¹ Ayrıca Seleme'ye felç isabet ettiği de söylenir.¹²² Belki felç olduğu için, belki de Medine'ye hicrette iki ailenin arbedesi esnasında aldığı sakatlıkla Seleme, ölünceye kadar zifafa girmemiştir.¹²³ Seleme, Abdülmelik b. Mervan (H.65-86/M.685-705) zamanında ölmüştür.¹²⁴

Seleme'nin Hz. Peygamber'den bir rivayeti bilinmemektedir.¹²⁵

8.2. Ömer b. Ebi Seleme

Adı, Ömer b. (Ebi Seleme) Abdillâh b. Abdilesed b. Hilal el-Mahzumî'dir.¹²⁶ Habeşistan'a hicretin ikinci senesinde doğduğu söylenir.¹²⁷ Bir diğer kaynağa göre daha geç bir tarihte Medine'ye hicretten önce doğduğu da rivayet edilir. Abdillâh b. Zübeyr'in, "Ömer benden iki yaş büyüktü. Hendek gününde bir tümseği o ve İbn Zübeyr beraber kazıldılar."¹²⁸ şeklindeki sözleri bu rivayeti desteklemektedir. "Ebu Hafsa" diye künyelendi.¹²⁹ Hz. Peygamber ile annesinin nikahını kıydığı rivayet edilir.¹³⁰ Bu rivayet pek muteber değildir.

¹¹⁶ Zübeyrî, s. 338; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, II, 295; İbn Hacer, *İsâbe*, II, 66.

¹¹⁷ İbn İshak, s. 243; el-Belâzurî, *Ensâbu'l-Eşrâf*, II, 63; İbn Sa'd, III, 5; Zehebî, *Tecridu Esmâ*, I, 232; İbn Hacer, *İsâbe*, II, 66; Sâlihî, s. 159.

¹¹⁸ Vâkidî, Muhammed b. Ömer (207/747), *Kitâbü'l-Megâzî*, thk. Marsden Jones, 3. Basım, Beyrut 1984, II, 739.

¹¹⁹ İbn İshak, s. 243; İbn Hacer, *İsâbe*, II, 66.

¹²⁰ İbn İshak, s. 243; İbn Hacer, *İsâbe*, II, 66.

¹²¹ İbn Hacer, *İsâbe*, II, 66.

¹²² İbn Sa'd, III, 5.

¹²³ Belâzurî, zifafa girmeden önce felç olduğu için Ümame ile kardeşinin evlendirildiğini rivayet eder (el-Belâzurî, *Ensâbu'l-Eşrâf*, II, 63).

¹²⁴ İbn Sa'd, III, 5; İbn Hacer, *İsâbe*, II, 66.

¹²⁵ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, II, 295; İbn Hacer, *İsâbe*, II, 66.

¹²⁶ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, IV, 79/194; İbn Hacer, *İsâbe*, II, 519; Hazrecî, s. 140.

¹²⁷ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, III, 300; İbn Hacer, *İsâbe*, II, 519; Hazrecî, s. 140; Öztürk, *Asrı Saadetin Büyük Hanımları*, s. 75.

¹²⁸ İbn Hacer, *İsâbe*, II, 519.

¹²⁹ el-Belâzurî, *Ensâbu'l-Eşrâf*, II, 63; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, IV, 194.

¹³⁰ İbn Hacer, *İsâbe*, IV, 459; Kehhâle, V, 222.

Çünkü Ömer b. Ebi Seleme'nin rivayetlerde Hz. Peygamber öldüğü zaman dokuz yaşında olduğu söylenir ki,¹³¹ bu rivayet ile Habeşistan'a hicretin ikinci senesinde doğduğu rivayeti çelişir. Şayet Ömer, Hz. Peygamber öldüğü zaman dokuz yaşında ise, Medine'ye hicretten sonra doğmuş olmalıdır. Aksi halde Habeşistan'a hicretin ikinci senesinde doğmuş ise, Peygamber öldüğü zaman 13-14 yaşlarında olması gerekir. Aynı şekilde, Mekke'den Medine'ye hicret esnasında sadece kardeşi Seleme'nin¹³² ismi geçer. Başka çocuk ismi zikredilmez. Bize göre Ömer'in, Medine'ye hicretten sonra doğmuş olması daha tutarlı görünüyor. Çünkü annesi Ümmü Seleme Mekke'den Medine'ye hicreti anlatırken, "Oğlumu, kocamı ve beni birbirimizden ayırdılar." derken tek bir çocuktan bahsetmektedir. Ayrıca Ömer'in Medine'de doğduğuna dair rivayetler de vardır.¹³³

Hayber'den gelen ganimetleri Ömer b. Hattab sahabelere dağıtır. Dağıttığı kimselerden biri de Ömer b. Ebi Seleme'dir.¹³⁴

Cemel savaşında Ali b. Ebi Tâlib'in yanında yer almıştır.¹³⁵ Ali b. Ebi Tâlib'in, hilafeti zamanında onu Bahreyn'e, Faris'e ve Hulvan'a vali olarak tayin ettiği söylenir.¹³⁶ Abdülmelik b. Mervan zamanında (H.65-86/M.685-705) Medine'de h. 83 yılında vefat etmiştir.¹³⁷

Peygamber'den 12 hadis rivayet etmiş; iki hadisinde Buhari ve Müslim ittifak etmişlerdir.¹³⁸

8.3. Dürre bt. Ebi Seleme

Dürre bt. Ebi Seleme el-Mahzumî,¹³⁹ Ümmü Seleme'nin kızı ve Peygamber'in evlatlığıdır.¹⁴⁰

¹³¹ el-Belâzurî, *Ensâbu'l-Eşraf*, II, 63; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, IV, 79/194.

¹³² İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, VII, 372.

¹³³ Hâirî, I, 272; Zirikli, VIII, 97.

¹³⁴ Vâkıdî, II, 721.

¹³⁵ İbn Kuteybe, s. 136-137; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, IV, 79.

¹³⁶ el-Belâzurî, *Ensâbu'l-Eşraf*, II, 63; İbn Kuteybe, s. 136-137; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, IV, 79.

¹³⁷ el-Belâzurî, *Ensâbu'l-Eşraf*, II, 63; Halife b. Hayyât, s. 43; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, IV, 79; Zehebî, Şemsuddîn Muhammed b. Ahmed b. Osman (748/1348), *el-Kâşif fi Mâ'rifeti lehû Rivâyeti fi'l-Kütübi's-Sitte*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1983, II, 271; İbn Hacer, *İsâbe*, II, 519; Hazrecî, s. 140.

¹³⁸ Hazrecî, s. 140.

Rivayete göre Ümmü Habibe Hz. Peygamber'e gelerek, "Ya Rasulallah, kardeşimle evlenir misin?" dedi. Hz. Peygamber, "Bunu istiyor musun?" diye yanıtladı. "Evet" deyince, Hz. Peygamber, "Bu bana helal olmaz." dedi. Ümmü Habibe, "Ümmü Seleme'nin kızı Dürre'yi nikahlayacağın bize ulaştı." dedi. Hz. Peygamber, "Onun annesi ile evli olmasam bile bu bana helal olmazdı. Çünkü, babası benim süt kardeşimdir."¹⁴¹ şeklinde cevap verdi ve "Bir daha bana kızlarınızı ve kardeşlerinizi teklif etmeyiniz."¹⁴² dedi.

Ümmü Seleme'nin, Dürre'yi Medine'de¹⁴³ yada Habeşistan'da doğduğuna¹⁴⁴ dair rivayetler bulunsa da Ümmü Habibe'nin rivayetinin dışında incelediğimiz kaynaklarda Dürre ile ilgili başka bilgiye rastlamadık.

8.4. Zeyneb bt. Ebi Seleme

Zeyneb bt. Ebi Seleme, el-Mahzumî'dir.¹⁴⁵ İbn Sa'd, Belâzurî, İbn Hişâm ve İbn Hacer, Zeyneb'in Habeşistan'da doğduğunu naklederler.¹⁴⁶ Onun Medine'ye hicretten sonra doğduğuna dair rivayetler de vardır.¹⁴⁷ Bu rivayetler şunlardır: Ümmü Seleme, "Medine'de kızım Zeyneb'i dünyaya getirdiğimde, Hz. Peygamber gelerek benimle evlenmek istediklerini söylediler." demektedir.¹⁴⁸ Başka bir rivayete göre Hz. Peygamber, Ümmü Seleme ile evlendikten sonra bir gece Ümmü Seleme'nin odasına girer ve küçük Zeyneb'in ayağına basar. Zeyneb,

¹³⁹ Zübeyrî, s. 337; İbn Hazm, s. 144; İbn 'Abdilberr, IV, 297; İbn Hacer, *İsâbe*, IV, 297.

¹⁴⁰ el-Fesevî, III, 321; İbn 'Abdilberr, IV, 297; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, VII, 133, 449.

¹⁴¹ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, VII, 113.

¹⁴² İbn Sa'd, I, 89; Yahya b. Main, I, 256; İbn 'Abdilberr, IV, 298; İbn Hacer, *İsâbe*, IV, 297; Suyûtî, Ebu Fadl Celâleddin Abdurrahman (911/1505), *Müsnedü Nisâi's-Sahabiyyeti*, Müessesetü'l-Kütübi es-Sekâfeti, Beyrut 1997, s. 16; Hatib, s. 311.

¹⁴³ Hâirî, I, s. 272.

¹⁴⁴ İbnü'l-Cevzî, *Uyûnu't-Târih ve's-Siyer*, s. 23; Öztürk, *Asrı Saadetin Büyük Kadınları*, 3. Basım, Yeni Boyut Yay., İstanbul 1998, s. 75.

¹⁴⁵ İbn Sa'd, VIII, 337; Zübeyrî, s. 337; İbn Hazm, s. 144; İbn 'Abdilberr, IV, 319; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, VII, 145; İbn Hacer, *İsâbe*, IV, 317; Hâirî, II, 150.

¹⁴⁶ İbn Sa'd, III, 171; İbn Hişâm, II, 368; el-Belâzurî, *Ensâbu'l-Eşraf*, II, 64; el-Fesevî, III, 321; İbn 'Abdilberr, IV, 319; İbnü'l-Cevzî, *Uyûnu't-Târih ve's-Siyer*, s. 23; İbn Hacer, *İsâbe*, IV, 317; Hatib, s. 312; Kastallânî, Ahmed b. Muhammed (923/1517), *el-Mevâhibu'l-Leduniyye*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1996, IV, 396; Hamidullah, *Resulullah Muhammed*, s. 244.

¹⁴⁷ Hâirî, I, 272; Öztürk, *Asrı Saadetin Büyük Kadınları*, s. 75.

¹⁴⁸ Kandehevi, Muhammed Yusuf, *Hayatü's-Sahabe*, çev. Ali Arslan, Akçay Basım, Ankara 1995, III, 213.

bağırınca Hz. Peygamber bunun ne olduğunu sorar. Ümmü Seleme, “Bu Zeyneb,” yanıtını verir. Başka bir gece Hz. Peygamber hanımının yanına girdiğinde, “Zeyneb’e bakınız, ona basmayayım.” der.¹⁴⁹ Değişik bir rivayet ise şöyledir: Hz. Peygamber, Ümmü Seleme ile evlendikten sonra, hanımının yanına gelir; Ümmü Seleme kızı Zeyneb’i kucağına alarak, emzirmeye başlardı. Hz. Peygamber selam verip geri dönerdi. Bu olay birkaç defa tekrar edince, durumu fark eden Ammar b. Yâsir, Zeyneb’i annesinden alıp bir süt anneye verir. Hz. Peygamber tekrar geldiğinde Zeyneb’i göremeyince, onu sorar. Annesi, “Ammar, onu götürdü.” cevabını verir.¹⁵⁰

Zeyneb’in Medine’de doğduğuna işaret eden bir rivayette şudur: Hz. Peygamber yıkanırken, annesi Zeyneb’i çağırır; çocuk gelince, Hz. Peygamber, yıkandığı sudan kızın yüzüne serper ve, “Geri dön, dışarı çık!” der. Hatta rivayetlerde, yaşlandığı zaman bile Zeyneb’in bu sudan dolayı yüzünün güzelliği ve dinçliğini kaybetmediği nakledilir.¹⁵¹ Zeyneb, Hz. Peygamber duş alırken, ancak küçük bir kız iken yanına girmiş olabilir. Tersî mümkün değildir. Bu rivayetleri göz önüne aldığımızda, Zeyneb’in Medine’de doğduğunu söyleyebiliriz.

Zeyneb’in asıl adı Berre olup Hz. Peygamber, onu Zeyneb olarak değiştirmiştir.¹⁵² Zeyneb’in süt annesi Esmâ bt. Ebi Bekir’dir.¹⁵³ Zübeyr b. Avvam’ın çocukları ile süt kardeştir.

Zeyneb, Abdullah b. Zem‘a b. Esved b. Muttalib b. Esed b. Abdiluzza b. Kusay ile evlenmiştir.¹⁵⁴ Ondandır Abdurrahman, Yezid, Vehebe, Ebu Seleme,

¹⁴⁹ İbn Zebâle, Muhammed b. Hasan (199/814), *Müntehab min Kitâbi Ezvâci’n-Nebi*, thk: Ekrem Ziya Ümerî, Câmîatü’l-İslam, Medine 1981, s. 50; Zübeyr b. Bekkâr, Ebu Abdillâh b. Zübeyr b. Bekkâr b. Abdillâh (256/870), *el-Müntehab min Kitâbi Ezvâci’n-Nebi*, thk: Sakine Şehâbi, Beyrut 1983, s. 43.

¹⁵⁰ İbnü’l-Cevzî, *Sıfatü’s-Safve*, II, 42; Murad, s. 108.

¹⁵¹ İbn Zebâle, s. 50; el-Belâzurî, *Ensâbu’l-Eşraf*, X, 223; İbn ‘Abdilberr, IV, 320; İbn Hacer, *İsâbe*, IV, 317; Sâlihî, s. 159; Hatîb, s. 312.

¹⁵² İbn Sa‘d, VIII, 337; İbn ‘Abdilberr, IV, 319; İbn Hacer, *İsâbe*, IV, 215, 317; Sâlihî, s. 159; Suyûtî, s. 37; Hatîb, s. 312.

¹⁵³ İbn Sa‘d, VIII, 337; İbn Hacer, *İsâbe*, IV, 317.

¹⁵⁴ İbn Sa‘d, VIII, 337; el-Belâzurî, *Ensâbu’l-Eşraf*, X, 223; Sâlihî, s. 159.

Kebira, Ebu Ubeyd, Kuraybe, Ümmü Gülsüm ve Ümmü Seleme isimli çocukları olmuştur.¹⁵⁵

Zeyneb, zamanının en fakih kadını idi.¹⁵⁶ Annesi, Aişe ve Ümmü Habibe'den rivayetleri vardır.¹⁵⁷

Zeyneb, h. 73 (M.692/693) yılında Medine'de vefat etmiştir.¹⁵⁸ İbn 'Abdilberr ve İbnü'l-Esîr, Zeyneb'in Harre günü Medine'de iki oğlunun öldürülmesinden sonra eve kapanıp, kendisinin de evde mazlum olarak öldürüldüğünü rivayet eder.¹⁵⁹

9. İlk Kocası Ebu Seleme'nin Vefatı

Hiz. Peygamber, Medine'ye hicret ettikten sonra Mekkeli müslümanlar ile Medineli müslümanları birbirine kardeş yaptı. Ebu Seleme'nin kardeşi de Sa'd b. Heysame oldu.¹⁶⁰

Bu arada Hiz. Peygamber, Ebu Seleme'ye bugün içinde Zehriyan denilen yerden bir ev verdi.¹⁶¹

İbn Sa'd, Hiz. Peygamber'in Zi'l-Uşeyriye gazvesine çıkınca Medine'de yerine Ebu Seleme'yi bıraktığını söyler.¹⁶² Ebu Seleme, Bedir ve Uhud savaşlarına katılmıştır.¹⁶³ Uhud savaşında Ebu Usame el-Ceşmi'nin attığı ok ile yaralandı. Bir ay öyle kaldıktan sonra yarası iyileşir gibi oldu.¹⁶⁴ Hiz. Peygamber onu hicretin 4.(626) yılı Muharrem ayında¹⁶⁵ 35 kişinin¹⁶⁶ başında Katan'a

¹⁵⁵ İbn Sa'd, VIII, 337.

¹⁵⁶ İbn 'Abdilberr, IV, 320; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, VII, 145; İbn Hacer, *İsâbe*, IV, 317; Sâlihî, s. 159; Hatîb, s. 312.

¹⁵⁷ İbn Hacer, *İsâbe*, IV, 317.

¹⁵⁸ İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, XII, 421.

¹⁵⁹ İbn 'Abdilberr, IV, 320; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, VII, 145.

¹⁶⁰ İbn Sa'd, III, 171.

¹⁶¹ İbn Sa'd, III, 172.

¹⁶² İbn Sa'd, II, 6; Polat, Selahattin, "Ebu Seleme el-Mahzumi", *DİA*, X, s. 229; Vâkîdî ise, Uşeyre gazvesine bizzat Ebu Seleme'nin katıldığını rivayet eder (Vâkîdî, I, 7).

¹⁶³ İbn Hişâm, I, 682; Vâkîdî, I, 154; el-Belâzurî, *Ensâbu'l-Eşrâf*, X, 222-223; İbn 'Abdilberr, IV, 82.

¹⁶⁴ el-Belâzurî, *Ensâbu'l-Eşrâf*, X, 223; İbn Manzur, *Tarihu Dimeşk*, II, 280.

¹⁶⁵ Zehebî, *Siyer*, II, 203.

¹⁶⁶ İbn Manzur, *Tarihu Dimeşk*, II, 280.

gönderdi. Orada 29 gece geçirerek Safer ayında döndü.¹⁶⁷ Uhud'da aldığı yara tekrar açıldı. Ümmü Seleme, kocasının durumunun kötüleştiğini ve kendisinden önce öleceğini anlayınca, ona olan derin sevgisinden,¹⁶⁸ “Bir kadın kocası ölür ve kocasından sonra evlenmezse, yine bir erkek karısı ölür ve o da ondan sonra evlenmezse ve her ikisi de cennetlik ise, Allah onları Cennet'te birleştirir. Hadi gel sözleşelim, benden sonra sen, senden sonra ben evlenmeyelim.”¹⁶⁹ der. İki eş arasındaki gerçek sevgi ve sadakat Ebu Seleme'yi karısı için hayır dua etmeye sevk eder ve “Bana itaat eder misin?” diye sorar. Ümmü Seleme, “Evet” deyince, Ebu Seleme, “Sen benden sonra evlen.” der ve ekler, “Allah'ım, benden sonra Ümmü Seleme'yi benden çok daha iyi olan ve hayırlısı ile mükafatlandır. Onu üzmesin ve eziyet etmesin.”¹⁷⁰ şeklinde dua eder. Ümmü Seleme, kocası böyle dua edince, kendi kendine, “Kim Ebu Seleme'den daha hayırlı olabilir?” diye düşünür.¹⁷¹

Ebu Seleme, Hz. Peygamber'den duyduğu; “Kim başına bir sıkıntı gelir ve şöyle dua ederse, ‘Allah'tan geldik, O'na döneceğiz, Allahım! Musibetimin ecini hayırlara çevirerek, beni mükafatlandır.’ derse, Allah onu, ona hayırlı bir şekilde verir.”¹⁷² sözünü eşine aktararak, başına bir sıkıntı gelince bu şekilde dua etmesini ister.

Ebu Seleme'nin ölümü yaklaştığında Hz. Peygamber geldi ve yanına oturdu. Kadınlar ağlıyordu. Hz. Peygamber: “Susun, kendiniz için iyi şeyler söyleyin, muhakkak melekler duaya ‘amin’ der. Ruh çıkınca göz onu takip eder.”¹⁷³ dedi ve

¹⁶⁷ İbn Sa'd, II, 38; Zehebî, *Siyer*, II, 203.

¹⁶⁸ Abbott, Nabia, *Muhammed'in Sevgili Eşi Aişe*, çev: Tuba Asrak Hasdemir, Yurt-Kitap Yay., Ankara 1999, s. 32.

¹⁶⁹ İbn Sa'd, VIII, 70; Zehebî, *Siyer*, II, 203; İbn Hacer, *İsâbe*, IV, 423; Kehhâle, V, 222; Murad, s. 106.

¹⁷⁰ İbn Sa'd, VIII, 70; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-Safve*, II, 40; Zehebî, *Siyer*, II, 203; İbn Hacer, *İsâbe*, IV, 423; Murad, 106; İbnü'l-Esîr, Ebu Seleme'nin “Allahım benden sonra aileme hayır bırak” diye dua ettiğini rivayet eder (İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, III, 301).

¹⁷¹ İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-Safve*, II, 40.

¹⁷² Hüseyin, Abdülbâki b. Kâni' (351/962), *Mu'cemu's-Sahâbe*, thk: Salah b. Salih el-Misrati, Mektebetü'l-Gurabâi'l-Eseriyye, Medine 1997, II, 67; İsfehânî, II, 3; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-Safve*, II, 40; Murad, s. 107.

¹⁷³ İbn Sa'd, III, 172; el-Belâzurî, *Ensâbu'l-Eşraf*, X, 223; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, III, 301; İbn Hacer, *İsâbe*, IV, 424; Murad, s. 107.

“Allahım, Ebu Seleme’yi affet, derecesini yücelt.” diye dua etti.¹⁷⁴ İki eliyle Ebu Seleme’nin gözlerini kapadı.¹⁷⁵ Kocasını ölen Ümmü Seleme acı ile, “O garipti. Memleketinden uzakta garip bir şekilde öldü. Ebu Seleme’ye öyle bir ağıt yakacağım ki, dillere destan olacak.” deyince, Hz. Peygamber, “Allah’ın çıkarttığı şeytani, bu eve tekrar koymak mı istiyorsun?” dedi.¹⁷⁶ Ümmü Seleme ağlamayı keserek Hz. Peygamber’e, “Nasıl dua edeyim?” diye sordu. Hz. Peygamber, “Allahım, onu bağışla de ve musibetin için Allah’tan hayır iste.”¹⁷⁷ buyurdu.

Ebu Seleme, Hz. Peygamber’in hem halasının oğlu hem de süt kardeşi idi. Hz. Peygamber, onun ölümüne çok üzüldü. Ailesine hayır dua ederek teselli etti.¹⁷⁸ Hz. Peygamber onun üstüne dokuz tekbir getirdi. Bunun üzerine, “Ya Rasulallah, unuttunuz mu? Hata mı ettiniz?” denilince Hz. Peygamber, “Hayır, unutmadım da, hata da etmedim. Şayet Ebu Seleme’ye bin tekbir getirsem layıktır.”¹⁷⁹ dedi.

Ebu Seleme, hicretin dördüncü yılında¹⁸⁰ Cemaziyelahir ayının bitimine üç gün kala,¹⁸¹ 4 Aralık 625’te Uhud savaşında aldığı yaranın açılması üzerine vefat etti.¹⁸² Bu sebeple Uhud şehitlerinden sayılır. Vâkıdî’nin rivayetine göre, Ümmü Seleme, Uhud savaşından sonra her ay, Uhud’da şehit olup gömülenlerin olduğu yere giderek uzun süre kalır ve dua ederdi.¹⁸³

Ebu Seleme, Hz. Peygamber’den iki hadis rivayet etmiştir. Bu hadisler, Ahmed b. Hanbel’in *Müsned*’inde yer almaktadır.¹⁸⁴

¹⁷⁴ İbnü’l-Esîr, *Üsdü’l-Ğâbe*, III, 301.

¹⁷⁵ İbn Sa’d, III, 172; el-Belâzurî, *Ensâbu’l-Eşrâf*, X, 223.

¹⁷⁶ Muhibbuddin et-Taberî, s. 108.

¹⁷⁷ Zehebî, *Siyer*, I, 150-151.

¹⁷⁸ Taberî, *Târih*, III, 405-406; Hatib, s. 33.

¹⁷⁹ Taberî, *Târih*, III, 405-406.

¹⁸⁰ el-Belâzurî, *Ensâbu’l-Eşrâf*, II, 63; İbn ‘Abdilberr ve Zehebî, h. 3 yılında öldüğünü söylerler (İbn ‘Abdilberr, IV, 82; Zehebî, *Siyer*, I, 151).

¹⁸¹ Belâzurî, Cemaziyelahir’den 8 gece geçtikten sonra öldüğünü nakleder (el-Belâzurî, *Ensâbu’l-Eşrâf*, X, 223).

¹⁸² el-Belâzurî, *Ensâbu’l-Eşrâf*, II, 63; Vâkıdî, I, 300, 334.

¹⁸³ Vâkıdî, I, 314.

¹⁸⁴ Polat, Selahattin, “Ebu Seleme el-Mahzumî”, *DİA*, X, s. 229.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. HZ. PEYGAMBER'İN HANIMI ÜMMÜ SELEME

Bilindiği gibi Hz. Peygamber ilk önce Hatice bt. Huveylid ile evlendi. Onun ölümünden sonra Sevide bt. Zem'a ile nikah yaptı. Daha sonra sırası ile, Aişe bt Ebi Bekir; Hafsa bt. Ömer b. Hattab; Zeyneb bt. Hüzeyme; Ümmü Seleme Hind bt. Ebi Ümeyye b. Muğire ; Zeynep bt. Cahş; Cüveyriye bt. Haris yani Müstalık b. Sa'd b. Ka'b ile evlendi. Hz. Peygamber'in hanımları arasında Reyhane bt. Şem'un b. Zeyd b. Beni Nadr'ın da adı geçer; ancak Hz. Peygamber'in bununla nikahlandığı ve zifaf olmadan onu boşadığı zikredilir. Daha sonra Ümmü Habibe Remle bt. Ebi Süfyan; Safiye bt. Huyey b. Ahtab ve Meymune bt. Hâris ile evlenmiştir.¹⁸⁵

1.1. Hz. Peygamber ile Evliliği

Hz. Peygamber Medine'ye hicret edince Muhacir ve Ensar arasında “kardeşlik” adı verilen bir anlaşma tesis etti. Bu anlaşma, vatanlarını terk eden muhacirlerin sosyo-ekonomik olarak şehre alışmaları ve korunmaları amaçlı idi. Kardeşlik sadece, siyasi ve dini değil, aynı zamanda muhacirlerin sosyal güvencesi olarak yapılmıştı.¹⁸⁶

Bu arada hicret edip eşi savaşlarda şehit olan, müslüman dul kadınlar da yalnız kalıp, perişan olmamaları için sahabelerin ileri gelenleri tarafından nikahlanarak koruma altına alınıyorlardı. Müslüman muhacir dul kadınların nikahlanması, “kardeşlik” uygulamasının bir nevi sosyal güvencesi gibiydi.

Hz. Peygamber'in ilk evliliği hariç, Medine'de yaptığı diğer evliliklerinde sebep çoğu zaman ya siyasi veya şefkat duygusu ile olmuştur. Yalnız kalmış; Allah'tan başka yardımcısı olmayan dul ve kimsesiz müslüman kadınlarla

¹⁸⁵ Sehâvî, Şemseddin Muhammed b. Abdurrahman (902/1497), *el-Kavlü'l-Bedi' es-Salati 'ale'l-Habibi's-Şefi'*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1987, s. 76.

¹⁸⁶ İbn Sa'd, I, 184; el-Belâzurî, *Ensâbu'l-Eşrâf*, I, 318-319; Kapar, s. 143-145.

evlenerek hem onlara, hem de yetimlerine sahip çıkmış ve onları koruma altına almıştır.¹⁸⁷

Ümmü Seleme'ye kocasının ölümünden sonra bir rivayete göre 4 ay 10 gün iddetini doldurması ile,¹⁸⁸ başka bir rivayete göre ise, kızı Zeyneb'in doğumundan sonra,¹⁸⁹ kendisine önce Ebu Bekir, ardından Ömer b. Hattab evlenme teklifi götürür.¹⁹⁰ Ümmü Seleme çocuklarının bakımıyla ilgileneceğini ve bütün zamanını onlarla geçireceğini söyleyerek,¹⁹¹ her ikisinin teklifini de reddeder.¹⁹²

Bu gelişmelerin ardından, Hz. Peygamber kendisine elçi göndererek¹⁹³ evlenmek istediğini bildirir. Ümmü Seleme elçiye, çok kıskanç bir kadın olduğunu, çocuklu ve nikahına şahitlik edecek ailesinden kimse olmadığını,¹⁹⁴ söyleyerek Hz. Peygamber'in teklifini kabul etmez. Bazı kaynaklar, yaşlı oluşunu da ileri sürdüğünü bu sebeplere ekler.¹⁹⁵ Hz. Peygamber'in teklifinin kabul edilmediğini duyan Ömer b. Hattab, Ümmü Seleme'ye, "Sen misin, Peygamber'in teklifini reddeden?" diyerek kızgınlığını ifade edince, Ümmü Seleme aynı mazeretleri söyledikten sonra, "Peygamber'in hoşlanmayacağı bir durumun benden sadır olmasından korkuyorum."¹⁹⁶ veya "Peygamber'i üzüp de Allah'ın azabına sebep olurum, ondan korkuyorum." cevabını verir. Ömer b. Hattab durumu aktarınca Hz. Peygamber, "Kıskançlığı için Allah'a dua ederim, çocukları

¹⁸⁷ Savvaf, Şeyh Muhammed Mahmud, *Hz. Peygamber'in Pak Zevceleri*, çev. Ramazan Nazlı, 5. Basım, Emin Yay., İstanbul 1987, s. 18.

¹⁸⁸ Vâkıdî, I, 344.

¹⁸⁹ Şiblî, II, 155.

¹⁹⁰ İbn Sa'd, VIII, 71; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-Safve*, III, 41; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, VII, 373; Muhibbuddin et-Taberî, s. 102; Zehebî, *Siyer*, I, 152; Hatıb, s. 33.

¹⁹¹ Hatıb, s. 33.

¹⁹² İbn Sa'd, VIII, 71; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-Safve*, III, 41; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, VII, 373; Muhibbuddin et-Taberî, s. 102; Zehebî, *Siyer*, I, 152; Hatıb, s. 33; Murad, s. 107.

¹⁹³ İbnü'l-Esîr, Muhibbuddin et-Taberî ve Ömer Rıza Kehhâle Hz. Peygamber'in, elçi olarak Ömer b. Hattab'ı gönderdiğini rivayet eder (İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, VII, 373; Muhibbuddin et-Taberî, s. 102; Kehhâle, V, 222). Belâzurî, elçi olarak Ömer b. Hattab'ın veya Hatıb b. Ebi Belta'nın gönderildiğini kaydeder (el-Belâzurî, *Ensâbu'l-Eşraf*, II, 64). Kastallânî ise elçi olarak Hatıb b. Ebi Belta'nın geldiğini rivayet eder (Kastallânî, IV, 399).

¹⁹⁴ İbn Sa'd, VIII, 71; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, VII, 373; Muhibbuddin et-Taberî, s. 103; İbn Hacer, *İsâbe*, IV, 459; Kehhâle, V, 222; Sâlihî, s. 151.

¹⁹⁵ İbn İshak, "Yaşlıyım, kıskancım ve çocuklarım var" diyerek, Peygamber'in teklifinin kabul edilmediğini, Peygamber'in ise, "Ben senden daha yaşlıyım, kıskançlığımın gitmesi için Allah'a dua ederim, çocukların Allah ve Resulüne emanettir," diyerek Ümmü Seleme'yi ikna ettiğini rivayet eder (İbn İshak, s. 243; İbn Sa'd, VIII, 72; el-Belâzurî, *Ensâbu'l-Eşraf*, II, 64; İbn Hacer, *İsâbe*, IV, 423; Suyûtî, s. 160; İbnü'l-İmâd, I, 70).

¹⁹⁶ İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-Safve*, II, 41; Sâlihî, s. 151; İbnü'l-İmâd, I, 70.

Allah ve Rasulüne emanet, akrabalarından hiç kimse burada olmasa da benimle evliliğine karşı çıkmazlar.”¹⁹⁷ sözünü iletmesi için Ömer b. Hattab’ı elçi olarak tekrar gönderir.¹⁹⁸ Başka bir rivayete göre ise bizzat kendisi giderek, “Ey Ümmü Seleme, Ebu Bekir ve Ömer’i reddettin.¹⁹⁹ Benimle evlenir misin?”²⁰⁰ der. Bir rivayette ise, Ümmü Seleme, “Peygamber beni istemek için geldiğinde kucağıma Zeyneb’i aldım” şeklinde bir ifade yer almaktadır.²⁰¹ Ümmü Seleme’nin “Ben son derece kıskanç bir kadını, bende sizin hoşlanmayacağınız bir halin olmasından korkuyorum.”²⁰² sözü yanında, Zehebî, “Senin çok karın var, bense kıskanç bir kadını.” sözünü de nakleder.²⁰³ Hz. Peygamber teklifini götürdüğünde, Ümmü Seleme endişe ile, “Akrabalarım Mekke’de iken bu nasıl olur?” der. Hz. Peygamber, “Seni oğlun evlendirsın ve ashab da buna şahit olsun.”²⁰⁴ yanıtını verir. Kaynaklarda geçen rivayetleri incelediğimizde Ümmü Seleme, kıskanç olduğu, yaşlı olduğu, çocukları olduğu, ailesinden kimsenin nikaha şahitlik edemeyeceği, sebeplerini ileri sürerek Hz. Peygamber’in evlenme teklifini kibarca reddeder. Ancak Hz. Peygamber de kıskançlığının giderilmesi için Allah’a dua edeceğini, kendisinin Ümmü Seleme’den daha yaşlı olduğunu, çocuklarının Allah ve Rasulüne emanet olduğunu ve bu evliliğe akrabalarının razı olacağını söyleyerek, Ümmü Seleme’yi evliliğe ikna etmeye çalışmıştır.²⁰⁵ Yine Hz. Peygamber, “Ey Ümmü Seleme, niyetin mehrini arttırmak ise arttırıyorum.” der. Bu arada Ümmü Âbid isimli bir kadın gelir ve “Ümmü Seleme! Kureyşli kadınlarının senin bu yaptığına ne dediklerini biliyor musun? Onlar, ‘Ümmü Seleme Peygamber’i kabul etmiyor. Çünkü Peygamber’den daha genç ve daha

¹⁹⁷ İbnü’l-Cevzî, Cemaleddin Ebu’l-Ferec (597/1209; *Ahkâmu’n-Nisâ*, thk. Ziyad Hemdan, Müessesetü’l-Kütübî’s-Sakafiyye, Beyrut 1988, s. 230-231; İbnü’l-Esîr, *Üsdü’l-Ğâbe*, VII, 373; *Kehhâle*, V, 222.

¹⁹⁸ Zehebî, *Siyer*, II, 204.

¹⁹⁹ Oral, Fuat Süreyya, *Hz. Muhammed Niçin Çok Evlendi*, Ankara 1957, s. 21.

²⁰⁰ Şevkânî, Muhammed b. Ali (1250/1834), *Derru’s-Sahâbeti fî Menâkibi’l-Karâbeti ve’s-Sahâbeti*, thk. Hüseyin b. Abdullah el-Umerî, Dâru’l-Fikr, Dimeşk 1984, s. 324.

²⁰¹ Muttaki el-Hindî, Alâeddin Ali el-Muttakî b. Hüsameddin (975/1567), *Kenzu’l-Ummal*, tsh. Bikri Hayyani, 5. Basım, Müessesetü’r-Risale, Beyrut 1985, XIII, 699-700.

²⁰² Şevkânî, s. 324.

²⁰³ Zehebî, *Siyer*, II, 204.

²⁰⁴ Zübeyr b. Bekkâr, s. 42; el-Belâzurî, *Ensâbu’l-Eşrâf*, II, 63.

²⁰⁵ Kastallânî, IV, 400.

zengin bir koca istiyor.’ diyorlar,²⁰⁶ der. Sonunda insanlar toplanır ve Ümmü Seleme oğlundan istenir. Oğlu, “Mehir olarak ne vereceksin?” diye sorunca Hz. Peygamber, “Aişe’ye verdiğim mehrin aynısını vereceğim,” der. Çocuk onların ne olduğunu sorunca Hz. Peygamber, iki tencere, hurma lifinden yatak ve el değirmeni ve su koymak için bir kap olduğunu söyler. Bunun üzerine nikah kıyılır.²⁰⁷ Rivayetlere göre annesinin nikahını kıyan Seleme,²⁰⁸ İbn Hacer ve Kehhâle’de geçen rivayete göre ise, oğlu Ömer’dir.²⁰⁹ Bize göre oğlu Ömer olamaz. Çünkü Ömer, Hz. Peygamber öldüğünde dokuz yaşında olduğuna göre, annesinin evliliğinde üç-dört yaşlarında bir çocuktur. Ümmü Seleme’nin, “Ey Ömer! kalk Peygamber’in nikahını kıy.”²¹⁰ dediği kişi, olsa olsa Ömer b. Hattab’dır. Ayrıca bir diğer rivayette, “Kalk Peygamber’in nikahını kıy.”²¹¹ dediği oğlunun da, Seleme²¹² olması daha mantıklı gözükmektedir.

Kaynaklarda Ümmü Seleme’nin Hz. Peygamber ile nikahlandığı yıl olarak h. 2²¹³(624) ve h. 4²¹⁴ (626) yılı; ay olarak ise, Şevval ayı geçmektedir. Ayrıca Şevval ayında zifafa girdiği de kaydedilir.²¹⁵ Cemaziyelahir ayında evlendiği de rivayetlerde geçer.²¹⁶ Yukarıda değinildiği gibi mehri Aişe’nin mehri kadardı.²¹⁷

²⁰⁶ Şevkânî, s. 324.

²⁰⁷ İbn Zebâle, s. 50; Zübeyr b. Bekkâr, s. 42-43; İbnü’l-Cevzî, *Sıfatü’s-Safve*, III, 41.

²⁰⁸ İbnü’l-Esîr, *Üsdü’l-Gâbe*, II, 295; Kehhâle, V, 222; İbn Hacer, *İsâbe*, IV, 459; en-Nuveyrî, XVIII, 179.

²⁰⁹ İbn Hacer, *İsâbe*, VI, 459, Kehhâle, V, 222.

²¹⁰ İbn Sa’d, VIII, 71; İbnü’l-Esîr, *Üsdü’l-Gâbe*, VII, 373; Kehhâle, V, 222.

²¹¹ İbnü’l-Cevzî, Cemaleddin Ebu’l-Ferec (597/1201), *Ahkâmu’n-Nisâ*, thk. Ziyad Hemdan, Müessesetü’l-Kütübi’s-Sakafiyye, Beyrut 1988, s. 230-231; Muhibbuddin et-Taberî, s. 103.

²¹² el-Belâzurî, *Ensâbu’l-Eşrâf*, II, 63.

²¹³ Ebu Ömer’in rivayetine göre, h. 2 yılında evlendi (en-Nuveyrî, XVIII, 179); İbn ‘Abdilberr, IV, 421; Mizzî, Ebu’l-Haccac Cemaleddin Yusuf b. Abdurrahman b. Yusuf (742/1341), *Tehzibü’l-Kemal fî Esmâ’-r-Rical*, thk. Beşşar Avvar Ma’ruf, Müessesetü’r-Risale, Beyrut 1992, XXXV, 317; İbn Hacer, *Tehzibu’t-Tehzib*, VI, 618. Ümmü Seleme’nin evliliğinin h. 2. yılında olduğunu söyleyen rivayet, Ebu Seleme’nin vefat tarihi olan Cemaziyelahir h. 4’le çeliştiği için doğru görünmemektedir.

²¹⁴ el-Belâzurî, *Ensâbu’l-Eşrâf*, II, 63; Taberî, *Târih*, II, 88; en-Nuveyrî, XVIII, 179; Zehebî, *Siyer*, II, 203; Yafi’i, Afifüddin Abdullah b. Es’ad b. Ali el-Yemanî (768/1366), *Mir’atü’l-Cinan ve İbretü’l-Yakzan fî Ma’rifeti Havadisi’z-Zaman*, Dâru’l Kitabi’l-İslam, Kahire 1993, I, 9; Mevsilî, s. 221; Kandemir, Yaşar, *Hanımların Dilinden Hz. Peygamber*, İlmî Neşriyat, İstanbul 1989, s. 93.

²¹⁵ İbn İshak, s. 244; İbn Habîb, s. 85; el-Belâzurî, *Ensâbu’l-Eşrâf*, II, 63; İbn ‘Abdilberr, IV, 42; İbnü’l-Cevzî, *Uyûnu’t-Târih*, s. 23; İbn Asâkir, s. 63; en-Nuveyrî, XVIII, 179; Mizzî, XXXV, 317; Muttaki el-Hindî, XIII, 699

²¹⁶ Canan, İbrahim, *Kütübi Sitte Muhtasarı Tercüme ve Şerhi*, Akçay Yay., Ankara 1994, XV, 494-495.

Yemek pişirmek için tencere, su koymak içi bir kap, el değirmeni ve içi hurma lifi ile doldurulmuş bir yataktan ibaretti.²¹⁸ Belâzurî'ni *Ensâbu'l-Eşraf* isimli eserinde kısım giyeceği kadife kalın bir elbise ve yazın yere serip kullanacağı bir örtü de çeyiz olarak geçmektedir.²¹⁹

Ümmü Seleme'nin etle yapılmış bir düğün yemeği vardı.²²⁰ Yemekten sonra Hz. Peygamber, Ümmü Seleme'nin yanına gelince, Ümmü Seleme kucığına, Zeyneb'i almış emziriyordu. Bunun üzerine selam verip geri döndü. Bu olay birkaç defa tekrar edince, durumu fark eden Ammar b. Yâsir,²²¹ Hz. Peygamber bir kere daha gelmeden, "Ver şu çirkin kızı! Peygamber'in hanımının yanına gelmesine engel oluyor." diyerek Zeyneb'i alıp götürdü. Hz. Peygamber Ümmü Seleme'nin yanına gelip Zeyneb'i göremeyince "Zünab nerede?" diye sordu. Ümmü Seleme, "Ammar onu aldı, götürdü."²²² deyince Hz. Peygamber, "Bu akşam size geleceğim."²²³ dedi. Bunun üzerine Ümmü Seleme kalktı bir miktar arpa ve yağ ile yemek hazırladı.²²⁴ Hz. Peygamber geldi ve o gece onun yanında sabahladıktan sonra, "Senin, ailenin yanında bir değer var, istersen üçte bir, istersen yedide bir size geleyim." deyince,²²⁵ Ümmü Seleme, "Ya Rasulallah, dilediğini yap, ben de sizin hanımlarınızdan biriyim." diye cevap verdi.²²⁶

Hz. Peygamber'in evliliğinin ilk günlerinde hanımının yanında kalma konusunda istişare yapması ve onun vereceği cevaba göre hareket etmek istemesi, Ümmü Seleme'nin Hz. Peygamber'in yanında ayrı bir değeri ve itibarı olduğunu göstermektedir. Çünkü Hz. Peygamber ahabına evliliklerinin ilk günlerinde dul

²¹⁷ Zübeyr b. Bekkâr, s. 42-43.

²¹⁸ İbn Sa'd, VIII, 71; Zübeyr b. Bekâr, s. 42-43; Muhibbuddin et-Taberî, s. 103.

²¹⁹ el-Belâzurî, *Ensâbu'l-Eşraf*, II, 65.

²²⁰ el-Belâzurî, *Ensâbu'l-Eşraf*, II, 64.

²²¹ Ammar b. Yâsir b. Malik b. Kinane b. Kays b. Luzime b. Sa'leb b. Avf b. Hars b. Âmir b. Ye'mi b. Ansi ibn Malik b. Üdud. Annesi Sümeyye bt. Hitân'dır. Beni Mahzum'un cariyesidir. Mahzumoğullarının anlaşmalılarıdır. Ebu Yakzan diye künyelenmiştir. Sıffin'de h. 37 yılında öldürülmüştür (Halife b. Hayyât, *Tabakât*, s. 47-48). Aynı zamanda Ammar b. Yâsir, Ümmü Seleme'nin süt kardeşidir (Basrî, Ebu Ubeyde Ma'mer b. el-Müsennâ (209/824), *Ezvâcü'n-Nebî ve Evlâdi*, thk. Kemal Yusuf el-Hût, 2. Basım, Dâru'l-Cenân, Beyrut 1990, s. 58).

²²² İbn Sa'd, VIII, 71; İbnü'l-Cevzî, *Ahkâmü'n-Nisâ*, s. 230-231; Muhibbuddin et-Taberî, s. 103; Zehebî, *Siyer*, II, 206; Muttaki el-Hindî, XIII, 699-700.

²²³ Muttaki el-Hindî, XIII, 699-700.

²²⁴ Muttaki el-Hindî, XIII, 699-700.

²²⁵ İbn Sa'd, VIII, 71; İbn 'Abdilberr, IV, 422; Muttaki el-Hindî, XIII, 700.

²²⁶ el-Belâzurî, *Ensâbu'l-Eşraf*, II, 65.

bir kadınla 3 gece, bakire ile 7 gece geçirmelerini²²⁷ tavsiye etmiştir. Kendisi de bu konuda Ümmü Seleme'nin düşüncesine göre hareket etmeye karar vermişti. Ancak Ümmü Seleme gün konusunda Hz. Peygamber'i muhayyer bırakmıştır.

Ümmü Seleme Hz Peygamber ile evlendikten sonra, Ümmü Mesakin olarak bilinen Zeyneb bt. Huzeyme'nin vefatından dolayı onun evine yerleşti.²²⁸ Rivayetlere göre evlendikten sonra kendisinde kıskançlık kalmamıştı.²²⁹

Ümmü Seleme Hz Peygamber ile yaklaşık 7 yıl kadar evli kaldı.²³⁰ Hz. Peygamber'den çocuğu olmadı.

1.2. Hz. Peygamber'in Evinde Ümmü Seleme

Ümmü Seleme sakin, vakarlı, anlayışlı ve olgun kişiliğini Hz. Peygamber ile evlendikten sonra da devam ettirdi. İncelediğimiz kaynaklarda, Hz. Peygamber'in evinde Ümmü Seleme'nin bizzat sebep olduğu tatsız bir olay zikredilmemiştir. Ancak çok eşli evliliklerde kumalar arasındaki kıskançlıktan dolayı bir takım huzursuzlukların olması da normal bir durum olduğu gibi kadın fitratına da ters değildir.

Daha öncede zikrettiğimiz gibi Ümmü Seleme'ye Hz. Peygamber evlenme teklif ettiğinde, hemen kabul etmemesinin sebeplerinden birisi de “kıskanç” olduğunu ileri sürmesidir. Hz. Peygamber de eğer kendisi ile evlenirse kıskançlığının gitmesi için Allah'a dua edeceğini söylemişti. Hz. Peygamber'in evlenme teklifinin Ümmü Seleme tarafından reddedilmesine rağmen, Hz. Peygamber'in evlilikte ısrar etmesi, ona ayrı bir önem verdiğini göstermektedir.

Hayber seferinden dönerken Hz. Peygamber Ümmü Seleme'nin gününde, Ümmü Seleme'yi zannederek Safiye'nin hevdecine yaklaşır ve onunla sohbet eder. Ümmü Seleme bu duruma hem üzülür, hem de kıskanır ve duygularını Hz. Peygamber'e şöyle ifade eder. “Benim günümde Yahudi kızına gidiyorsun. Sen

²²⁷ Canan, İbrahim, “Aile Reisi ve Baba Olarak Hz. Peygamber”, *T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Aile Yazıları*, Ankara 1990, II, 460.

²²⁸ el-Belâzurî, *Ensâbu'l-Eşrâf*, II, 64.

²²⁹ İbnü'l-Cevzî, *Ahkâmu'n-Nisâ*, s. 231.

²³⁰ Yılmaz Öztuna, 4,5 yıl evli kaldıklarını söylemesine rağmen bu bilginin tarihi vakıya uymadığı açıktır (Öztuna, Yılmaz, *İslam Devletleri*, 2. Basım, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1996, I, 52).

Allah'ın Peygamber'i değil misin?" Hz. Peygamber'in sükuneti karşısında söylediği söze pişman olur ve bunu kıskançlıktan dolayı yaptığını itiraf eder. Hz. Peygamber'den Allah'ın kendisini affetmesi için dua etmesini ister.²³¹ Bu olayın dışında kaynaklarda Ümmü Seleme'nin kıskançlıktan dolayı diğer eşler ile arasında çıkan herhangi bir anlaşmazlık söz konusu değildir.

Hz. Peygamber hanımları arasında her zaman adaleti gözetirdi. Eşleri arasında ayırım yapmazdı. Bunu, Aişe'nin "Hz. Peygamber ikindi namazından sonra tek tek hanımlarını ziyaret eder, ziyarete Ümmü Seleme ile başlar, benimle bitirirdi. Ümmü Seleme en büyüğümüz idi."²³² rivayetinden de anlamak mümkündür. Ayrıca Hz. Peygamber'in bir sefere gideceği zaman hanımları arasında kur'a çekmesi²³³ de adalete dikkat ettiğini göstermektedir.

Fakat hanımlarından bazısının özel hususiyetlerinin olması normaldir. Hz. Peygamber, "Aişe'nin benim yanımda bir değeri vardır." buyurmuşlardır. Ümmü Seleme ile evlendikten sonra, "Aişe'nin değeri/kıymeti nasıldır?" diye sorulunca, Hz. Peygamber cevap vermedi. Anlaşıldığı, artık Ümmü Seleme'de değerliydi.²³⁴

Ümmü Seleme ile Hz. Peygamber'in evlenmeleri sırasında Aişe ve Hafsa kendi aralarında konuşurlar, Mahzumoğulları kızları güzellikleri ile meşhur olduklarından, Aişe bu olayı şöyle anlatır: "Hz. Peygamber Ümmü Seleme ile evlendiğinde bize onun güzelliğinden bahsedilmiş ve ben çok üzülmüştüm. Bu sebeple, Hz. Peygamber ile evlendikten sonra Ümmü Seleme'ye dikkatlice baktım. Onun güzellik bakımından bize vafedilenden daha üstün olduğunu gördüm ve çok üzüldüm. Bunu Hafsa'ya anlattım. Hafsa bunun kıskançlık olduğunu söyledi. Fakat ben kıskançtım."²³⁵

Hz. Peygamber'in hanımları içinde Aişe'nin kıskançlığı meşhurdu.²³⁶ Hayber gazvesinden sonra Hz. Peygamber Safiye ile evlendi. Bu sırada Aişe ve

²³¹ İbn Sa'd, VIII, 76; Kehhâle, V, 223.

²³² Muhibbuddin et-Taberî, s. 107; Sâlihî, s. 155.

²³³ Aynî, Bedreddin Ebi Muhammed Mahmud b. Ahmed (855/1451), *Umdetü'l-Kârî Şerhi Sahihî'l-Buhârî*, Dâru'l-Fikr, y.y. (t.y.), XII, 264.

²³⁴ el-Belâzurî, *Ensâbu'l-Eşrâf*, II, 65.

²³⁵ İbn Sa'd, VIII, 75; el-Belâzurî, *Ensâbu'l-Eşrâf*, II, 65; Kehhâle, V, 223; Hatib, 34.

²³⁶ Ümmü Seleme'nin elbisesinin eteğinin arkadan sarkması üzerine Aişe Hafsa'ya, "Şuna bak arkasından eteğini köpeğin dili gibi sürüklüyor." demesi üzerine, bazı müfessirler bu olayı Hucurat suresi 11. ayetin nüzül sebeplerinden biri olarak zikrederler. (Kırbaçoğlu, M. Hayri,

Hafsa beraber idiler. Hz. Peygamber'in evlendiğini duymuşlar ama yeni hanımı görmemişlerdi. Merak ediyorlardı. Aişe, cariyesi Berire'yi, Safiye'nin nasıl olduğunu öğrenmek için, Ümmü Seleme'ye gönderir.

“-Safiye güzel midir? Nasıldır?”

“-Seni kim gönderdi?”

“-Aişe gönderdi.” Ümmü Seleme bir an susar ve:

“-Safiye güzeldir, Peygamber onu seviyor.” der. Berire, Aişe'ye döner ve konuşulanları ona anlatır. Aişe bu durumdan hoşlanmaz ve hemen Safiye'yi görmeye gider.²³⁷ Bu olay Aişe'nin kıskançlığını ortaya koyarken, Ümmü Seleme'nin yeni kumasının aleyhinde konuşmayıp, olgunluğuna yakışır bir şekilde davrandığını gösterir.

Hz. Peygamber'in evinde hanımları iki gruba ayrılmışlardı. Bir grupta Aişe, Hafsa, Safiye ve Sevde, diğer grupta Ümmü Seleme ve diğer hanımlar vardı. Müslümanlar Hz. Peygamber'in Aişe'yi sevdiğini biliyorlardı ve Hz. Peygamber'e hediyelerini Aişe'nin yanında iken gönderiyorlardı. Bu durumdan Ümmü Seleme'nin grubu rahatsız oluyordu. Ümmü Seleme'ye, “Bizim için peygamber ile konuş. İnsanlara diğer hanımlarının yanında iken de hediyelerini göndermelerini söylesin.” dediler.²³⁸ Ümmü Seleme güzel konuşan edibe bir hanımdı.²³⁹ Bu özelliğinden dolayı onu temsilci olarak seçmişlerdi. Ayrıca Hz. Peygamber'in hanımları arasında meydana gelen tatsız olaylardan her zaman uzak dururdu.

Ümmü Seleme zaman zaman uzlaştırıcı ve yatıştırıcı bir tavır takınırdı. Diğer eşlerin bu şikayeti üzerine Hz. Peygamber ile konuşmaya karar verdi.²⁴⁰ Ümmü Seleme, onların kendisine söylediklerini Hz. Peygamber'e ilettiler. Hz. Peygamber cevap vermedi. Ümmü Seleme'nin grubundaki kadınlar, durumu sorduklarında, “Hz. Peygamber bana bir şey söylemedi.” demesi üzerine onlar da

İslam Düşüncesinde Hadis Metodolojisi, Ankara Okulu Yay., Ankara 1999, s. 77).

²³⁷ Vâkıdî, II, 709.

²³⁸ İbn Hacer el-Askalânî, Ahmed b. Ali b. Muhammed (852/1449), *Fethu'l-Bârî*, thk. Muhibbiddin el-Hatib, 3. Basım, Kahire 1986, V, 243.

²³⁹ Aşık, Nevzat, *Hz. Aişe'nin Hadisçiliği*, Öğrenci Basım Evi, İzmir 1987, s. 17.

²⁴⁰ Aişe Abdurrahman bt. Şatı, *Rasulullah'ın Annesi ve Hanımları*, çev. İsmail Kaya, 6. Basım, Uysal Kitabevi, Konya 1994, s. 312.

ricalarını tekrar Peygamber'e iletmesini istediler. Ümmü Seleme kendi günü geldiğinde hanımların isteğini tekrar Hz. Peygambere ilettiler. Hz. Peygamber yine bir şey söylemedi. Bu durum üçüncü defa tekerrür edince, Hz. Peygamber, "Sakin Aişe hakkında söylenip, bana eziyet etme. Sadece Aişe'nin evinde iken bana vahiy gelir." dedi. Bunun üzerine Ümmü Seleme, "Ya Rasulallah, ben de sana eziyet vermektan Allah'a tövbe ederim." dedi. Ümmü Seleme'nin grubundaki hanımlar, Ümmü Seleme'nin teşebbüsünden bir sonuç alamayınca, Hz. Fatma'yı ricalarını iletmesi için Hz. Peygamber'e gönderirler. Ondan da istedikleri sonucu alamayınca, Zeynep bt. Cahş bizzat kendisi gider ve Hz. Peygamber, Aişe ile otururken sert bir üslupla söze başlar. Hanımların isteklerini peygambere iletir. Dahası işi Aişe'ye hakarete kadar götürür. Hz. Peygamber cevap vermez ve Aişe'ye bakar. Aişe gereken cevabı verince, Hz. Peygamber, " o babasının kızıdır," buyurur.²⁴¹

Hanımlar arasındaki huzursuzluğu Hz. Peygamber'e ileterek bu sorunu halletmek istemiş; ancak, "Aişe konusunda bana eza etmeyin." sözü üzerine bir daha bu konuda Hz. Peygamber'i rahatsız etmemiştir.²⁴²

Zerkeşî, el- İcâbe isimli eserinde şöyle bir olay nakleder: "Aişe, Hafsa ile; Sevde ise Ümmü Seleme ile kardeşlik anlaşması yapmışlardı. Hatta Sevde şu şiiri söylerdi: 'Adiyy ve Teym'in karşılıklı yeminleşmesi gerekir.' Aişe şöyle dedi: 'Ey Hafsa, bana veya sana saldırılırsa, benim kalkıp o saldıranın kafasından tuttuğumu görürsen, bana yardım et.' Gerçekten de dediği gibi kalkıp Sevde'nin kafasından tuttu, bunu gören Hafsa korktu ve Aişe'ye yardım etti. Akabinde Ümmü Seleme geldi, o da Sevde'ye yardım etti. Birisi durumu Hz. Peygambere, 'Yetiş hanımların birbirlerini öldürüyor,' dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber: 'Yazıklar olsun! ne oldu size?' diye sordu. Aişe, 'Ey Allah'ın Rasulü, Sevde'nin, Adiyy ve Teym'in karşılıklı yeminleşmesi gerekir' dediğini duymuyor musun?' deyince bunu duyan Hz. Peygamber: 'Yazıklar olsun size! O sizin Adiyy ve Teym'iniz değildir. Ancak Temim'in Adiyy'yi ve Temim'in Teym'idi.' dedi."²⁴³

Aişe'nin Hafsa ile beraber olup, kendi grubunda yer alan Sevde'ye okuduğu şiirden dolayı, fiziksel olarak sataşırken, diğer taraftan Ümmü Seleme

²⁴¹ İbnu'l- Cevzî, *Sıfatü's- Safve*, II, 19; İbn Hacer, *Fethu'l- Bârî*, V, 243.

²⁴² Kazıcı, Ziya, *Hz. Muhammed'in Eşleri ve Aile Hayatı*, Çağ Yay., İstanbul 1991, s. 212-213.

²⁴³ Zerkeşi, Bedruddin, *Hz. Aişe'nin Sahabeye Yönelttiği Eleştiriler*, çev. Bünyamin Erul, Kitabiyat Yay., 2. Basım, Ankara 2000, 62-63.

karşı grupta yer alan ve Aişe ile Hafsa'nın sataşmasına maruz kalan Sevde'ye yardım etmiştir.

Nabia Abbot, Hz. Peygamber'in Ümmü Seleme ile evliliğini, “rakip siyasi grupların ihtirasını yansıtan çatlak.”²⁴⁴ olarak zikrederken, Hz. Peygamber'in hanımlarının iki gruba ayrılmasını, bir tarafta Aişe, Hafsa, Safiye, Sevde; öbür tarafta Ümmü Seleme, Meymune ve diğerleri olarak “İslamiyette ilk siyasi gruplar bu noktada belirmeye başlar.”²⁴⁵ şeklinde değerlendirmektedir. Hz. Peygamberin evinde hanımlarının iki gruba ayrılmasını fitraten, aklen, karakter ve kişilik olarak birbirine benzeyen veya yakın olanların bir grupta toplanması olarak yorumlayabiliriz. Fakat bunu, İslam tarihinde “ İlk siyasi grup” olarak kabul etmek zordur. Böyle bir kabul, tarihi olayları yanlış değerlendirmemize sebep olur. Kaldı ki Ümmü Seleme, Hz. Peygamber'in ölümünden sonra hiçbir siyasi olaya katılmamış; bilakis Cemel olayında Peygamber hanımı olmanın vakar ve şuurunu hatırlatarak, Aişe'yi ikaz etmiştir. Hatta Osman b. Affan zamanında toplumun huzuru bozulunca,“ Ey oğlum, dost ve arkadaşların olan Ebu Bekir ve Ömer b. Hattab'ın yolundan git,”²⁴⁶ diyerek, Ebu Bekir ve Ömer b. Hattab'a karşı siyasi bir tavır değil, bilakis onların uygulamalarından memnun olduğunu gösteren bir durum sergilemiştir.

Hz. Peygamber'in evinde hanımları arasında meydana gelen olaylardan birisi de “ilâ” ve devamında “Tahyir” hadisesidir. İlâ, lügatta yemin etmek demektir. Istilahta ise, ayette belirtildiği üzere dört ay kadınlara yaklaşmamaktır.²⁴⁷

Hz. Peygamber, mutad adeti üzerine ikinci namazından sonra bütün hanımlarını teker teker ziyaret eder; hal ve hatırlarını sorar; onlarla sohbet ederdi.²⁴⁸ Ümmü Seleme'nin yanında fazla kaldığını gören Aişe, Hz. Peygamberin niçin fazla kaldığını öğrenince, Ümmü Seleme'nin yanında uzun

²⁴⁴ Abbott, Nabia, *Muhammed'in Sevgili Eşi Aişe*, çev. Tuba Asrak Hasdemir, Yurt-Kitap Yay., Ankara 1999, s. 34.

²⁴⁵ Abbott, s. 34.

²⁴⁶ Zihnî, H. Mehmed, *Meşâhiru'n-Nisâ*, sad. Bedreddin Çetiner, I-II, Şamil Yayınevi, İstanbul 1982, I, 92.

²⁴⁷ Bakara, 2/226.

²⁴⁸ Sâlihî, s. 155.

süre kalmasını önleyecek bir şey bulmaya karar verdi. Hafsa'ya, "Peygamberin en hoşlanmadığı şey kötü kokudur. Senin yanına geldiğinde, 'Senden bir koku geliyor.' de. Bunun üzerine peygamber, 'Ümmü Seleme'nin evinde bal yedim.' diyecektir. Sen de ona, 'Arı meğafir* yemiş herhalde.' şeklinde cevap ver." dedi. Hz. Peygamber, Aişe'nin yanına gelince, "Ya Rasulallah, senden bir koku geliyor, ne yedin?" deyince Hz. Peygamber: "Ümmü Seleme'nin yanında bal yedim." diye cevap verdi, Aişe, "Arı herhalde meğafir yemiş." dedi. Aynı olay Hafsa'nın evinde de tekerrür etmişti. Bunun üzerine Hz. Peygamber bal yememeye yemin etti.²⁴⁹ Bu olay üzerine, "Ey Peygamber, eşlerinin rızasını gözeterek Allah'ın sana helal kıldığı şeyi niçin kendine haram ediyorsun? Allah çok bağışlayan çok esirgeyendir." mealindeki ayet nazil oldu.²⁵⁰ Bu ayetin nazil olması ile ilgili olarak kaynaklarda başka bir rivayette zikredilir.²⁵¹

Hicretin dokuzuncu yılında Medine'ye gelen mal ve ganimet çoğalmıştı. Buna rağmen Hz. Peygamber'in evindeki mütevazi hayatta hiçbir değişiklik olmadı. Hz. Peygamber'in hanımları da dünya nimetinden faydalanmak için peygamberi sıkıştırıyorlardı. Ömer b. Hattab bu hadiseden haberdar olunca son derece üzüldü. Mescide gelerek önce kızı Hafsa'ya, Aişe'ye ve Ümmü Seleme'ye nasihatla bulundu. Fakat Ümmü Seleme, "Ey Ömer, her şeye müdahale ettiğin yetmiyormuş gibi, şimdi de Hz. Peygamber'le hanımlarının işlerine karışıyorsun." diyerek, Ömer b. Hattab'ı susturmuştur.²⁵² Hz. Peygamber'in hanımlarının dünyalık istek ve arzuları had safhaya ulaştıkça, Hz. Peygamber çaresizlik içinde küçük bir odaya çekilip, hanımlarından ayrı yaşamaya başladı. Bu olay Medine'de "Peygamber hanımlarını boşadı." şeklinde yayıldı. Ömer b. Hattab bu şaiyayı duyar duymaz hemen mescide gelip, Hz. Peygamber'in yanına girmek için izin

* Urfud ağacının yapışkan, tatlı fakat kötü kokulu bir zamlıdır (İbnü'l-Esîr, Meciduddin Mübarek b. Muhammed el-Cezerî (606/1209), *en-Nihâye fî Ğarîbi'l-Hadis*, Beyrut (t.y.), III, 703).

²⁴⁹ Zübeyr b. Bekkâr, s. 43-44; İbn Zebâle, s. 51.

²⁵⁰ Tahrim, 66/1-2.

²⁵¹ İbn Sa'd Tahrim suresi 1-2. ayetlerin sebebi nüzulu olarak daha farklı bir olayı nakleder. Hafsa bir gün babasının evine gider, Hz. Peygamber hanımı Mariya ile Hafsa'nın evinde birlikte olur. Hafsa evine gelip peygamberi kendi evinde ve gününde Mariya ile olduğunu öğrenince çok kızar ve ağlar. Hz. Peygamber, Hafsa'yı susturmak ve memnun etmek için bir daha Mariya ile beraber olmamak üzere yemin eder (İbn Sa'd, VIII, 151).

²⁵² İbn Sa'd, VIII, 153, Kazıcı, s. 212-213; Canan, İbrahim, *Aile Reisi ve Baba Olarak Hz. Peygamber*, II, 464.

istedi. Kendisine izin verilince, “Ey Allah’ın Rasulü, hanımlarınızı boşadınız mı?” diye sordu. Hz. Peygamber, “Hayır” deyince, Ömer b. Hattab yüksek sesle tekbir getirerek müjdeyi müslümanlara bildirdi.²⁵³

Hiz. Peygamber’in hanımlarından ayrı kalmasının sebepleri farklı olabilir veya bütün bunların hepsi bir araya gelince, Hz. Peygamber hanımlarına ders vermek istemiş olabilir. Sebep ne olursa olsun bu olayların neticesinde Tahyir ayetleri nazil olmuştur.²⁵⁴ Ayet nazil olunca Hz. Peygamber bütün hanımlarını muhayyer kıldı. Fakat hanımların hepsi Hz. Peygamber’i tercih ettiler. Sonra, “Onlardan dilediğini geri bırakır, dilediğini alıp, barındırabilirsın...” ayeti nazil olunca²⁵⁵, Hz. Peygamber bazılarından ayrılmak istedi. Hanımlar, “Senden ve malından bir şey istemiyoruz, fakat bizi boşama.” dediler.²⁵⁶ Bunun üzerine Hz. Peygamber, Sevde, Safiye, Cüveyriye, Ümmü Habibe ve Meymune’yi boşamadı ancak onlarla evlilik ilişkisi olmadı. Aişe, Hafsa, Zeynep ve Ümmü Seleme ile evliliği devam etti.²⁵⁷

1.3. Peygamber ile Katıldığı Savaşlar

Hiz. Peygamber bir sefere çıkacağı zaman ihtiyace binaen hanımlarından iki veya üç tanesini yanına alırdı.²⁵⁸ Şayet bir hanımını götürecekse aralarında kur’a çekerdı. Kur’a kendisine çıkan, Hz. Peygamber ile savaşa katılırdı.²⁵⁹

Hicretin beşinci yılında yapılan Hendek savaşında Ümmü Seleme, Hz. Peygamber ile beraberdi. Vâkıdî, Hendek savaşı sırasında Ümmü Âbid adında bir hanımın Hz. Peygamber’e bir kap yemek yolladığından bahseder. Bu arada Hz. Peygamber Ümmü Seleme’nin çadırındadır. Gelen yemeği Hz. Peygamber önce

²⁵³ İbn Sa’d, VIII, 152.

²⁵⁴ Ahzab, 33/28-29.

²⁵⁵ Ahzab, 33/51.

²⁵⁶ Vâhidi, Ebu’l-Hasan Ali b. Ahmed b. Muhammed en-Nisaburi (468/1075), *Esbâbü’n-Nüzûl*, Müessesetü’l-Halebi ve Şurakâhu li’n-Neşri ve’t-Tevzih, Kahire 1968, s. 240.

²⁵⁷ İbn Habîb, s. 92. (Ebu Zur’â’nın *Târih*’inde Hz. Peygamber’in Safiye ile de evliliğinin devam ettiği, geçmektedir. Ebu Zur’â, Abdurrahman b. Amr b. Abdillâh (281/894), *Târih*, thk. Şükrullâh b. Ni’metullâh el-Kavcani, Matbuat Mecmai’l-Lugati’l-Arabiyye, Şam (t.y.), I, 492).

²⁵⁸ Vâkıdî, II, 454.

²⁵⁹ Aynî, XII, 264.

Ümmü Seleme'ye ikram eder; Ümmü Seleme yedikten sonra, yemeği dışarı çıkartır ve bir münadi seslenir. Hendek ehlinin hepsi gelerek yemekten karınlarını doyuruncaya kadar yerler.²⁶⁰ Bu rivayetin yanında yine Vâkıdî'nin aktardığı diğer bir rivayet de Ümmü Seleme'den bahseder. Yine Hendek savaşı günlerinden bir gece Hz. Peygamber, Ümmü Seleme'nin çadırında uyurken, müşriklerden korkan bir grup müslüman, "Ey Allah'ın atı!" şeklinde bağıryorlardı. Bunu duyan Hz. Peygamber, Abbad b. Bişr'i müslümanlar arasında ne olduğunu öğrenmesi için hendeğin yanına gönderdi. Abbad b. Bişr, Ömer b. Hattab'ın müşriklere korku vermek için bu şekilde bağırarak gece nöbetini tuttuğunu söyledi.²⁶¹ Bu rivayetlerde görüldüğü gibi Ümmü Seleme, Hz. Peygamber ile Hendek savaşına katılmıştır.

Vâkıdî, Hendek savaşında Hz. Peygamber'in hanımlarından Aişe ve Zeyneb bt. Cahş'ın da Ümmü Seleme'nin yanında olduğunu rivayet eder.²⁶²

Hicretin beşinci yılı Şaban ayında meydana gelen Beni Mustalık gazvesi adıyla anılan Müreysi gazvesine,²⁶³ Hz. Peygamber'in hanımlarından Aişe ve Ümmü Seleme de katılmıştır.²⁶⁴ Hatta bu savaş sırasında teyemmüme izin verilmiş; savaşın sonunda da Aişe'ye iftira olayı vuku bulmuştur. Müreysi gazvesinde, Ümmü Seleme'nin devesi Aişe'nin devesi gibi sürüldü. Yolculuk esnasında Hz. Peygamber, bazen Aişe'nin, bazen de Ümmü Seleme'nin yanına gelir hal hatır sorar ve sohbet ederdi.²⁶⁵

Hicretin beşinci yılında meydana gelen Dûmetü'l-Cendel gazvesine Vâkıdî, Ümmü Seleme'nin Peygamber'in yanında katıldığını rivayet etmektedir.²⁶⁶

Hicretin altıncı yılındaki Hudeybiye Antlaşması ve Ümmü Seleme'nin oradaki davranışı ayrı bir başlık altında işlenecektir.

²⁶⁰ Vâkıdî, II, 477.

²⁶¹ Vâkıdî, II, 466-467.

²⁶² Vâkıdî, II, 454.

²⁶³ Şulul, s. 272.

²⁶⁴ İbn Sa'd, II, 49; Vâkıdî, I, 407.

²⁶⁵ Vâkıdî, II, 428.

²⁶⁶ Vâkıdî, III, 1036.

Hicretin yedinci yılında, Medine'ye yaklaşık 180 km. uzaklıkta bulunan ve çoğunlukla Yahudilerin yaşadığı bir kale olan Hayber fethedildi.²⁶⁷ Hayber'in fethine on kadar kadın katıldı. Bunlardan birisi de Ümmü Seleme'dir.²⁶⁸

Sübeyle bt. Hanzala el-Eslemiyeye isimli sahabe kadın Hayber savaşına katılıp, ordunun arkasında, yaralılara bakma ve su taşıma işlerinde görev almak için Hz. Peygamber'den izin ister. Hz. Peygamber ise, "Ümmü Seleme'nin yanına git ve beraber ol" buyurur.²⁶⁹ Hayber dönüşü Hz. Peygamber'in, Safiye ile evlenmesi ve Aişe'nin, Safiye'nin güzelliği hakkında cariyesini Ümmü Seleme'ye göndermesi de²⁷⁰ Ümmü Seleme'nin Hayber savaşına katıldığını gösterir.

Hz. Peygamber Mekke'yi fethetmeye karar verince, ashabi ile sefere çıktı. Ümmü Seleme, Hz. Peygamber'in saçını ördü. Mekke fethedilip orada kaldığı sürece Hz. Peygamber o örgüyü çözmedi. Hatta Ümmü Seleme, Huneyn'e çıkılıncaya kadar saçlarının örgülü kaldığı, Huneyn'de Hz. Peygamber'in örgüsünü çözüp "sidr" ile yıkadığı rivayet edilmektedir.²⁷¹

Mekke'nin fethi esnasında Beni Ukab denilen yerde Ebu Süfyan ve Abdullah b. Ebi Ümeyye b. Muğire ile karşılaşıldı.²⁷² Bunlar Hz. Peygamber'in yanına girmek istedi. Hz. Peygamber kabul etmedi. Bu arada Ümmü Seleme, Hz. Peygamber'i razı etmek için devreye girerek, "Ey Allah'ın elçisi! biri halanın oğlu, biri amcan oğlu ve kayınpederindir." sözü üzerine Hz. Peygamber, "Onlara ihtiyacım yok, amca oğlu namusuma dil uzattı, hala oğlu da Mekke'de bana yapacağını yaptı." dedi. Bu söz Ebu Süfyan ve Abdullah b. Ebi Ümeyye'ye ulaştınca Ebu Süfyan yanındaki çocuğu da kastederek, "Peygamber ya bana izin verir ya da bu çocuğu da beraberime alır açlık ve susuzluktan ölünceye kadar çölde dolaşırım." deyince, Hz. Peygamber kendilerine acıdı ve ikisi de gelip müslüman oldular.²⁷³

²⁶⁷ Şulul, s. 313.

²⁶⁸ Vâkıdî, II, 685; Esad, s. 740.

²⁶⁹ Vâkıdî, II, 687.

²⁷⁰ Vâkıdî, II, 709.

²⁷¹ Vâkıdî, II, 868.

²⁷² Ümmü Seleme'nin baba bir kardeşi aynı zamanda da Peygamber'in halasının oğludur (İbn Kudâme, s. 373).

²⁷³ İbn Hişâm, II, 400; İbn Kudâme, s. 373-374.

Aynı zamanda Ümmü Seleme'nin Hz. Peygamber ile Huneyn savaşına²⁷⁴ ve Taif kuşatmasına²⁷⁵ katıldığı da rivayetlerde geçmektedir.

1.4. Hudeybiye Antlaşmasında Ümmü Seleme

Hz. Peygamber umre yapmak ve Kâbe'yi ziyaret etmek amacı ile, hicretin altıncı yılında 1400 kişilik sahabe topluluğu ile Mekke'ye doğru yola çıktı. Niyetleri umre yapmaktı. Bunun için yanlarına sadece yolcu silahlarını aldılar. Bu yolculuğa özellikle muhacirler katılmıştı. Çünkü memleketlerini altı yıldır görmemişler; hatta bazılarının ailesi, çoluk-çocuğu hala Mekke'de idi. Umre niyeti ile Zu'l-Huleyfe denilen yerde ihrama girdiler. Bu haber Mekke'de duyulunca, Kureyşliler ne olursa olsun müslümanları Mekke'ye sokmamaya karar verdiler. Hz. Peygamber savaşmak için değil, Kâbe'yi ziyaret etmek ve umre için geldiklerini iletmesi için Osman b. Affan'ı elçi olarak gönderdi.

Hudeybiye Antlaşmasının yapılmasından önce bu yolculuğa Ümmü Seleme ile beraber üç kadın da katılmıştı.²⁷⁶ Mekke'nin yakınına kadar gelen müslümanları, Kureyşliler Mekke'ye sokmayınca, Osman b. Affan elçi olarak gönderildi ve Rıdvan biatından sonra, Kureyş'in elçisi olarak Süheyl b. Amr ile Hudeybiye Antlaşması yapıldı.

Antlaşma maddeleri müslümanları son derece üzmüştü. Zira antlaşmaya göre müslümanlar o yıl içinde Kâbe'yi ziyaret edemedi geri döneceklerdi. Ertesi yıl ise ziyareti üç gün içinde yapacaklar ve Mekkeliler ile ilişkiye giremeyeceklerdi. Ayrıca Mekke'den hiç kimse velisinin izni olmadan müslümanların tarafına geçemeyecek; geçerse iade edilecekti. Medine'deki müslümanlardan biri Kureyş tarafına dönerse iade edilmeyecekti.

Süheyl b. Amr gittikten sonra, Ömer b. Hattab gibi sahabeler maddelerden hoşnutsuzluklarını, "Biz müslüman değil miyiz? Sen Allah'ın elçisi değil misin?"²⁷⁷ gibi sözlerle dile getirseler de topyekün bütün ashab hayal kırıklığı

²⁷⁴ Vâkıdî, II, 868.

²⁷⁵ İbn Hişâm, II, 482-483; Vâkıdî, III, 926.

²⁷⁶ Vâkıdî, II, 574.

²⁷⁷ İbn Hişâm, II, 317.

içindeydi. Hz. Peygamber insanlara, “Kalkın tıraş olun, kurbanlarınızı kesin.” dedi. Ashabtan hiçbiri Hz. Peygamber’in bu emrine cevap vermedi. Ashabın moral bozukluğu içinde, Hz. Peygamber’in üç defa tekrar edilen emrine kayıtsız kalmaları, Hz. Peygamber’i üzmüş, kızdırmış ve korkutmuştu. Hz. Peygamber, ashabın emre itaat etmemesine şaşırды, çaresiz bir şekilde Ümmü Seleme’nin çadırına girdi ve uzandı. Ümmü Seleme, Hz. Peygamber’in tavrından ve yüzündeki ifadeden olağanüstü bir şeyler olduğunu anladı, “Ey Allah’ın elçisi, neyiniz var?” diye sordu. Hz. Peygamber cevap vermedi. Ümmü Seleme, sorusunu defalarca tekrarladı ve sonunda, “Niçin bana cevap vermiyorsunuz?” deyince, Hz. Peygamber, “Ey Ümmü Seleme, ne gariptir! ashabıma defalarca tıraş olun, kurbanlarınızı kesin dememe rağmen, beni görüp duydukları halde, bana hiç cevap vermediler, emrime itaat etmediler,²⁷⁸ böyle devam ederse ümmetim helak olur.”²⁷⁹ dedi. Başına gelen sıkıntı ve musibetlerle olgunlaşmış akıllı ve zeki kadın, Hz. Peygamber’i rahatlatacak bir şekilde, “Ey Allah’ın elçisi, emretmek yerine yapmanız, bu sıkıntıdan daha iyidir. Siz çıkın, onlarla konuşmadan işinizi yapın, saçınızı tıraş edin ve kurbanınızı kesin, onlar size uyacaklardır.” deyince, Hz. Peygamber kaktı, ihramını sağ omzundan dışarıda bırakacak şekilde dışarı çıktı. Eline bir bıçak alıp kurbanının başına gitti ve “Allahu Ekber” diyerek kurbanını kesmeye başladı. Bunu gören sahabeler, Hz. Peygamber’in bulunduğu tarafa doğru yöneldi Ümmü Seleme, “Bu arada büyük bir izdiham oldu, neredeyse birbirlerini keseceklerdi.” diyerek Hudeybiye’de oluşan manzarayı rivayet etmektedir.²⁸⁰

Ümmü Seleme, Hz. Peygamber’in halinden kötü bir şeyler olduğunu anlamış ve Hz. Peygamber kendisine cevap vermemesine rağmen defalarca sorusunu tekrarlayarak durumu kendisinden öğrenmiştir. İlk sorduğunda Hz.

²⁷⁸ Vâkıdî, II, 613; Taberî, *Târih*, III, 230.

²⁷⁹ Nevevî, Mahmud, “Seyyidetü Ümmü Seleme”, *Mecelletü’l-Ezher*, XXIX/2, Kahire 1957, s.174.

²⁸⁰ Vâkıdî, II, 613; İbn Hibbân, Ebû Hatim Muhammed b. Hibbân b. Ahmed et-Temîmî el-Büsti (354/965), *Siretü’n-Nebeviyye ve Ahbaru’l-Hulefa*, tlk. Seyyid Aziz Bey, Müessesetü’l-Kütubi’l-Sekâfeti, Beyrut 1987, s. 285; Muhibbuddin et-Taberî, s. 109; İbn Haldûn, Abdurrahman (808/1406), *Tarihu İbn Haldûn Kitabu’l-İber*, Dâru’l-Kütubi’l-İlmiyye, Beyrut 1992, II, 434; Salihî, s. 157; İbnü’l-‘İmâd, I, 70 ; Kehhâle,V, 222-223; Muhammed, Muhammed Ebi Şehbe, “Seyyidetü Ümmü Seleme”, *Mecelletü’l-Ezher*, XXVI/3, Kahire 1954, s. 159.

Peygamber kendisine cevap vermeyince susup onu kendi haline bırakabilirdi. Ama olayı öğreninceye kadar sorusunu tekrarlamış ve durumun vehametini öğrenince de Hz. Peygamber'e mantıklı bir tavsiyede bulunmuştur .

Peygamber de olsa, bir insan olan Hz. Muhammed'in, olaylar karşısında sıkıntısını gideren Ümmü Seleme, tıpkı ilk vahiy geldiğinde şaşkın ve kendisinden korkan Peygamber'e sahip çıkıp sakinleştiren, teselli eden Hatice bt. Huveylid²⁸¹ gibi, Hz. Peygamber'i rahatlatmıştır. O gün Ümmü Seleme de saçının etrafını keserek,²⁸² Hz. Peygamber'e destek olmuştur. Ümmü Seleme'nin Hudeybiye Antlaşmasından sonra gösterdiği tavır, "hikmetli davranış" şeklinde yorumlanmıştır.²⁸³

Ümmü Seleme'nin bütün hayatı boyunca yaptıkları bir tarafa Hudeybiye'deki tutumu, onun ne kadar akıllı, zeki ve problemlere anında çözüm üretebilen bir kişiliğe sahip olduğunu göstermektedir. O gün onun orada Hz. Peygamber'e mantıklı bir tavsiyede bulunması, sıkıntının atlatılmasını belki de büyük bir facianın önlenmesini sağladı. Hz. Peygamber ile ashabının arası açılmadan işler tatlıya bağlandı.

Ayrıca Hudeybiye Antlaşması müslümanların siyasi bir başarısıdır. Çünkü önceleri müslümanların varlığını kabul etmeyen Mekkeli müşrikler, bu antlaşma ile müslümanları resmen kabul etmek zorunda kalmışlardı.

²⁸¹ İbn İshak, 112; İbn Hişâm, I, 238.

²⁸² Vâkıdî, II, 615.

²⁸³ Muhammed, Abdulgany Abdurrahman, *Wifes of Mohammad the Prophet and Wisdom of Polygamy*, Dâru'l-Beşir, Ezher 1993, s. 44.

2. HZ. PEYGAMBER'İN ÖLÜMÜNDEN SONRA ÜMMÜ SELEME

2.1. Dört Halife Döneminde Ümmü Seleme

Hiz. Peygamber vefat ettiği zaman dokuz hanımı hayatta idi. Bunlar: Aişe, Hafsa, Cüveyriye, Ümmü Habibe, Zeyneb bt. Cahş, Sevde bt. Zem'a, Safiye, Meymune bt. Haris ve Ümmü Seleme'dir.²⁸⁴ Hiz. Peygamberin vefatından sonra Ümmü Seleme'nin, toplum içine girip, özellikle Aişe gibi siyasete karıştığı bilinmiyor. Hiz. Peygamber Hayber gelirinden, ona 80 vesk hurma ile 20 vesk* arpa tahsis etmişti.²⁸⁵ Hiz. Peygamber'in vefatından sonra Ebu Bekir ve Ömer b. Hattab da ona, Hiz. Peygamber'in diğer hanımları gibi tahsisat ayırdılar. Ayrıca Ömer b. Hattab divanları oluştururken Hiz. Peygamber'in hanımlarından her birine 12 bin dirhem verdi. Cüveyriye ve Safiye'ye ise 6 bin dirhem ayırdı.²⁸⁶ Ömer b. Hattab kendi döneminde Hiz. Peygamber'in hanımlarının toplum içindeki konumlarının muhafazası açısından çok titiz davranmış; Kur'an'ın emrettiği gibi evlerinde oturmalarını istemiş ve sadece mescide çıkmalarına izin vermiştir.²⁸⁷ Ömer b. Hattab zamanında adamın biri Ümmü Seleme'de alacağı olduğunu iddia etti. Ömer b. Hattab, Ümmü Seleme'ye haber gönderdi ve Ümmü Seleme kimseye borçlu olmadığına dair yemin edince, Ömer b. Hattab adama 30 sopa vurdurarak dövdürdü.²⁸⁸

Hiz. Peygamber'in Aişe dışındaki diğer hanımları, Hiz. Peygamber'in vefatından sonra hiçbir idari ve siyasi işlere karışmayıp, toplum içindeki saygın ve üstün konumlarını hayatlarının sonuna kadar korumuşlardır.²⁸⁹ Ancak Osman b. Affan'ın hilafetinin ikinci döneminde toplumda huzur bozulmuş ve kargaşa artmıştı. Hatta sahabenin ileri gelenleri bile yönetimden rahatsızdı. Bu günlerde

²⁸⁴ İbn Sa'd, VIII, 177; İbn Habîb, s. 98.

* Irak ekolüne göre: 1 vesk 60 sa' eder. Oda 6400 dirhemdir. Kufe ekolüne göre: 1 vesk 60 sa' eder. Oda 200 kg'dır (Ömer Nasuhi Bilmen, *Hukuku İslâmiyye ve İstilahâtı Fıkhiyye Kâmusu*, Bilmen Yay., İstanbul 1969, IV, 125).

²⁸⁵ İbn Sa'd, VIII, 76.

²⁸⁶ İbn Manzûr, *Tarihu Dimeşk*, I, 301.

²⁸⁷ Varol, M. Bahaüddin, *Ehli Beyt Siyasallaşma Sürecinde*, Yediveren Yay., Konya 2004, s. 36.

²⁸⁸ Muttaki el-Hindî, XIII, 699.

²⁸⁹ Hatib, s. 37; Varol, *Ehli Beyt Siyasallaşma Sürecinde*, s. 34.

özellikle Osman b. Affan'ın, Ammar b. Yâsir'i dövürüp, Ümmü Seleme'nin kapısına bırakıp, Ammar'ı eve almasını emretmesi Ümmü Seleme'yi kızdırmıştı.²⁹⁰ Ayrıca "Mü'minlerin Annesi" olma sıfatı ile Osman b. Affan'a şöyle bir nasihatta bulunmuştur, "Evladım, sebep nedir ki senin halkını, senden nefret etmiş ve himaye kanatlarının altından çıkmış görüyorum. Hz. Peygamber'in sevdiği ve uyduğu sünnete uy, yolu kapama. O'nun yakmadığı bir ışığı yakma. Sen, dost ve arkadaşların olan, Ebu Bekir ve Ömer'in izlerine uymakla iktifa et. Onlar bu işi lâıyığı bir şekilde başararak yerine getirdiler. Zulmetmediler. İşte sana analık hakkımı ifa eyledim. Sana düşen itaat ve gereğince amel etmendir."²⁹¹

Osman b. Affan'ın öldürülmesi ve akabinde katillerinin cezalandırılması için halife Ali b. Ebi Tâlib'e karşı huruc başlatıldı. O sene Hz. Peygamber'in hanımları hep beraber hacca gitmişler, hac dönüşü Medine'ye doğru yol almışlardı. Yolda Osman b. Affan'ın öldürüldüğü haberi üzerine Aişe Mekke'ye geri döndü, Talha ve Zübeyr'in kendisini ikna etmeleri üzerine, Aişe görüş değiştirip Basra'ya gitmeye karar verdi. Diğer hanımlar bu işten uzak durdular. Ancak Hafsa Aişe'ye katılmak istedi ise de, kardeşi Abdullah b. Ömer engel oldu. O gün, mü'minlerin anneleri birbirlerinden ayrılırken öyle çok ağladılar ki pek çok insan da onlarla beraber ağladı. Bundan dolayı o güne "Ağlama Günü" adı verildi.²⁹² Talha ve Zübeyr'in Aişe'yi ikna ettikleri gibi, Aişe de Ümmü Seleme'yi ikna etmek istedi. Çünkü Ümmü Seleme Hz. Peygamber'in hanımları içerisinde en yaşlısı ve Mahzumoğulları gibi bir kabilenin kızı idi. Fakat Ümmü Seleme, Aişe'yi Ali b. Ebi Tâlib'e karşı hurucdan vazgeçirmek için şu nasihatta bulundu: "Ey Aişe! Sen Rasulüllah ile ümmeti arasına çekilmiş bir set, onun mahremiyeti üzerine örtülmüş bir örtüsün. Kur'an senin maiyetinde toplanmıştır; sesini fazla yükseltme, Allah bu ümmetin arkasındadır. Rasulüllah sana mevkiini bildirdi. Bilakis Allah Rasulü seni dinde ifrata gitmekten men etti. İslam dininin

²⁹⁰ Câbiri, Muhammed Âbid, *Arap İslam Siyasal Aklı*, çev. Vecdi Akyüz, 2. Basım, Kitabevi Yay., İstanbul 2001, s. 289.

²⁹¹ Tâhirî, Ebu'l-Fadl Ahmed (280/893), *Belâgatü'n-Nisa*, tsh. Ahmed Elfâ, Mektebetü'l-Atika, Tunus 1985, s. 9-10; Kehhâle, V, 223-224; Hâirî, I, 272-273; Zihnî, I, 92.

²⁹² İbnü'l-Esîr, *Kâmil*, III, 212-213.

esasları şayet yerinden oynayacak olursa, kadınlarla düzelmez. Kadınların cihadı taraflara karşı hoşgörülü olmak, günahları kapamak, ayıpları örtmek ve edepli davranışlarda bulunmaktır. Hz. Peygamber ile geniş bir sahrada susuz bir halde, bir su kaynağından diğerine koşarken karşılaşırsan ne diyeceksin? Yarın bir gün Rasulüllah'ın huzuruna gelsen ne yapacaksın? Çünkü sen ona vermiş olduğun sözü tutmadın.

Allah'a yemin ederim ki, ben senin bu gitmiş olduğun yoldan gitsem ve sonra bana 'Ey Ümmü Seleme Firdevs cennetine gir' dense, Rasulüllah'ın huzuruna Allah'ın üzerimize örtmüş olduğu hicabı, yırtmış bir vaziyette çıkmaktan haya ederim. Senin yapman gereken ise Allah senden razı bir şekilde, onunla karşılaşınca kadar evini kendi sığınağın, Allah'ın hicabını da örtün olarak kabul etmelidir. Eğer ben sana Rasulüllah'tan işittiğim bir hadisi söylesem senin bu söze azı dişlerinle yapışır gibi yapışman gerekir.”²⁹³ Bu ikaza rağmen Aişe kararından vazgeçmedi.

Ümmü Seleme, İslam dünyasında Osman b. Affan'ın ölümü ile başlayan siyasi olaylarda yer almamıştır. Ancak kaynakları incelediğimizde oğlu Ömer'i, Ali b. Ebi Tâlib'in yanında yer alması için gönderirken, “Ey Mü'minlerin emiri, senin bulunduğun yere seninle birlikte olsun diye oğlumu gönderiyorum. Benim için oğlum canımdan kıymetlidir. Eğer Rasulüllah'ın tavsiyelerine aykırı olmasaydı, Aişe'nin Talha ve Zübeyr ile birlikte hareket ettiği gibi, ben de seninle birlikte hareket ederdim.”²⁹⁴ demesi, fiilen olmasa da gönülden Ali b. Ebi Tâlib'i desteklediğini göstermektedir.

Ali b. Ebi Tâlib'in öldürülmesinden sonra, Muaviye'nin camilerde Ali b. Ebi Tâlib'e lanet ettirdiği haberi kendisine ulaşınca, Muaviye'ye, “Siz minberlerinizden Ali ve onu sevenlere lanet etmekle, Allah ve Rasulüne lanet ediyorsunuz. Zira ben şehadet ederim ki Allah ve Rasulü Ali'yi seviyordu.”

²⁹³ Tâhirî, s. 10-11; Yâ'kûbî, Ahmed b. Ebû Yâ'kûb b. Ca'fer b. Vehb b. Vâzih (284/897), *Târihu'l-Yâ'kûbî*, Dâru's-Sadr, Beyrut 1992, II, 180; İbn 'Abdirabbih, V, 62; Hasan, İbrahim Hasan, *Siyasi Dini Kültürel Sosyal İslam Tarihi*, çev. İsmail Yiğit-Sadrettin Gümüş, 2. Basım, Kayıhan Yay., İstanbul 1987, II, 38-39; Kehhâle, V, 225.

²⁹⁴ el-Belâzurî, *Ensâbu'l-Eşrâf*, II, 63; Taberî, *Tarih*, III, 8; İbnü'l-Esîr, *Kâmil*, III, 226-227.

diyerek haber gönderdi.²⁹⁵ Ancak Muaviye Ümmü Seleme'nin söylediklerini önemsemedi.

2.2. Ümmü Seleme ve Ehl-i Beyt

Hiz. Peygamber'in önderliğinde oluşan İslam toplumu ve devlet hayatında, manevi değerlerin dışında renk, dil, kavim, kabile gibi fiziki ölçülere değeri verilmediği, insanların inanç birliği altında toplandığı tarih içinde görülebilir. Hiz. Peygamber'in akrabası olmak, İslam toplumu ile ilgili herhangi bir konuda diğer müslümanlardan farklı olmak anlamına gelmez.

Kur'an Hiz. Peygamber'in hanımlarını içine alan aile halkına "Ehl-i Beyt" demektir.²⁹⁶ Ahzab Suresi 32-33. ayetler, Hiz. Peygamber, hanımı Ümmü Seleme'nin evinde iken nazil oldu.²⁹⁷ Bu konu ile ilgili kaynaklarda geçen rivayetler şu şekildedir:²⁹⁸

"Hiz. Peygamber benim evimde olduğu sırada Fatıma, içinde yemek olan bir tencere ile geldi ve Hiz. Peygamber'in yanına girdi. Hiz. Peygamber ona, 'Kocanı ve iki oğlunu çağır.' dedi. Ali, Hasan ve Hüseyin geldiler. Oturup tenceredeki yemekten yediler. Hiz. Peygamber uzandı; Hire malı örtünün altındaydı. Ben de odada namaz kılıyordum. Bu ayet indi. Hiz. Peygamber örtünün altına Ali, Fatıma, Hasan, Hüseyin'i aldı ve ellerini semaya kaldırdı: 'Allah'ım! Bunlar benim ailem, onlardan pisliği gider ve temizle!' dedi. Ben başımı uzattım, 'Ben de sizinle birlikte miyim?' dedim. Hiz. Peygamber, 'Sen iyilik üzeresin, sen iyilik üzeresin' buyurdu."²⁹⁹ Başka bir rivayette ise Hiz. Peygamber, Fatıma, Ali, Hasan ve Hüseyin'e dua ettikten sonra Ümmü Seleme, "Ey Allah'ın Rasulü! Ya ben?" diye

²⁹⁵ Kehhâle, V, 226.

²⁹⁶ Hatipoğlu, Mehmed Said, *Hilafetin Kureyşliliği*, Kitâbiyât Yay., Ankara 2005, s. 36.

²⁹⁷ Tirmizî, Ebu İsa Muhammed b. İsa (279/892), *es-Sünen*, thk. İbrahim Atve Avd, I-VI, Mısır 1975, V, 663; Vâhidi, s. 239.

²⁹⁸ Ehl-i Beyt rivayetinin farklı versiyonları için bk. İbn Kesîr, *Hadislerle Kur'an'ı Kerim Tefsiri*, çev. Bekir Karlığa-Bedreddin Çetiner, XII, 6520-6525 (Vesile b. Eska ve Selman b. Faris de Ehl-i Beyte dahil ediliyor).

²⁹⁹ Ahmed b. Hanbel, Ebu Abdullah Ahmed b. Muhammed eş-Şeybânî (241/855), *el-Müsned*, 2. Basım, Dâru Sihnun, Beyrut 1991, VI, 292; Taberî, Ebu Ca'fer Muhammed b. Cerir (310/922), *Taberî Tefsiri*, çev. Hasan Karakaya-Kerim Aytekin, Hisar Yay., İstanbul 1996, VI, 495; Vâhidi, s. 239; Suyûtî, Ebu Fadl Celâleddin Abdurrahman (911/1505), *Müsnedü Nisai's-Sahabiyeti*, Müessesetü'l-Kütübi's-Sekâfeti, Beyrut 1997, s. 159.

sordu. Hz. Peygamber, “Sen peygamber hanımısın, hayırlısın.”³⁰⁰ şeklinde cevap verdi. Zeyneb bt. Ebi Seleme hadiseyi şöyle anlatmaktadır: “Hz. Peygamber annemin odasındaydı. Fatıma iki çocuğu ile geldi onlardan sonra Ali de geldi. Hz. Peygamber torunlarını, kızını ve damadını yanına oturtturarak bu ayeti okudu ve dua etti. Annemle bende aynı odada oturuyordum. Ümmü Seleme ağlamaya başladı. Hz. Peygamber, ‘Niçin ağlıyorsun?’ deyince, Ümmü Seleme, ‘Onları seçtin bizi dışarıda bıraktın.’ dedi. Hz. Peygamber, ‘Sen ve kızın da ehli beytimsiniz.’ buyurdu”.³⁰¹ Bir başka rivayete göre, Hz. Peygamber Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin’e dua etti. Ümmü Seleme, “Ya ben?” deyince, Hz. Peygamber, “Sen de” dedi.³⁰² Rivayetlere dikkat ettiğimizde Ahzab 32-33. ayetlerin Ümmü Seleme’nin evinde nazil olduğu görülüyor. Ancak İbn Sa’d aynı ayetlerin, Hz. Peygamber’in, Aişe’nin evinde iken nazil olduğunu zikreder.³⁰³

Ümmü Seleme’nin evinde nazil olduğu kuvvetle muhtemel olan bu ayetlerde geçen “Ehli Beyt” tabiri, İslam toplumunda oluşan ilk siyasi ayrılmalar döneminde farklı bir yapıya bürünecektir. Bu ayetler sadece Hz. Peygamber’in hanımlarını kastederken,³⁰⁴ Hz. Peygamber’in tamamen insani duygularla kızına ve torunlarına sevgi ve şefkatle yapmış olduğu bir duaya,³⁰⁵ ileriki dönemlerde “Ehli Beyt’in” kavramlaşarak ve siyasileşerek Hz. Peygamber’in yalnızca kızı Fatıma, damadı Ali ve torunları Hasan ve Hüseyin’i kapsadığı anlamı yüklenecektir.³⁰⁶

³⁰⁰ eş-Şeyh, II, 332.

³⁰¹ Muhibbuddin et-Taberî, s. 106; İbn Manzur, *Tarihu Dimeşk*, II, 280; Suyûtî, s. 37; Sâlihî, s. 154.

³⁰² Ahmed b. Hanbel, Ebu Abdullah Ahmed b. Muhammed eş-Şeybânî (241/855), *Fedâilü’s-Sahâbe*, thk. Vasiyullah Muhammed Abbas, Müessesetü’r-Risale, Beyrut 1983, II, 583; İbnü’l-Esîr, *Üsdü’l-Ğâbe*, VII, 373; Muhibbuddin et-Taberî, s. 106; Suyûtî, s. 155; Umeyrâ, Abdurrahman, *Nisâün Enzelallahu fihinne Kur’ânen*, 3. Basım, Dâru’l-Livâ, Riyad 1983, s.108; Öztürk, *Asrı Saadetin Büyük Kadınları*, s. 81.

³⁰³ İbn. Sa’d, VIII, 165.

³⁰⁴ Vâhidi, s. 240; Bilmen, Ömer Nasuhi, *Kur’an-ı Kerim’in Türkçe Meali Alisi ve Tefsiri*, Bilmen Yay., İstanbul (t.y), VI, 2805; Elmalılı, M. Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur’an Dili*, Azim Yay., İstanbul (t.y.), VI, 311; Varol, M. Bahaüddin, *Ehli Beyt Kavramsal Boyut*, Yediveren Yay., Konya 2004, s. 66.

³⁰⁵ Demircan, “Arap Siyasi Geleneğinin Ehli Beyt Tamlamasının Kavramlaşma Sürecine Etkisi”, *Marife*, Konya 2004, IV/3, s. 96.

³⁰⁶ İbnü’l-Cevzî, Cemaleddin Ebu’l-Ferec (597/1201), *Zâdü’l-Mesîra*, 4. Basım, el-Mektebetü’l-İslamiyye, Beyrut 1987, VI, 381.

Ehli Beyt konusunda bu farklı rivayetler aslında hadis rivayetinde görülen genel problemlerle çok yakından alakalıdır. Bünyamin Erul, “Hz. Peygamber’in çevresindeki insanlar sünnet ve hadisleri farklı şekillerde anlamışlardır. Bu insanların Hz. Peygamber ile olan beraberlik süreleri, zeka, muhakeme güçleri, yaşları, cinsiyetleri, ona olan yakınlıkları, İslam öncesi geçmişleri vs. birçok sebep, hadis rivayetlerini önemli ölçüde etkilemiştir.”³⁰⁷ diyerek, bir gerçeği ifade etmektedir.

Bunun yanında yeni çıkan her fırka, zuhur eden her yeni anlayış ve fikrin, Hz. Peygamber’e dayandırılması ortalığın sayısız rivayetlerle dolmasına sebep olurken, bir kısım muteber olan rivayetler de farklı insanlar tarafından, farklı anlaşılmış ve yorumlanmıştır.

Hiz. Peygamber’e dayandırılan ve Ümmü Seleme’den rivayet edilen hadislerden birkaç tanesi şöyledir: Hiz. Peygamber bir gün rüyasında Cebrail’i gördü. Cebrail Peygamber’e Hüseyin’in öleceğini haber verdi ve öleceği toprağı getirdi. Bunun üzerine Hiz. Peygamber elinde bir tabak, tabağın içinde biraz toprakla Ümmü Seleme’ye gelerek; “Bunu sakla, Cebrail bana haber verdi, ümmetim Hüseyin’i öldürecek, bu toprak Hüseyin’in öldürüleceğı yerin toprağı bu kana dönüşünce Hüseyin öldürülecek.” dedi. Ümmü Seleme zaman zaman tabağın içindeki toprağı baktı ve bir gün, toprağın kan olduğunu görünce “Vah Hüseyinime!” diyerek feryat etti. Medineli kadınlar da onunla feryat ettiler. Feryatlar o kadar yükseldi ki daha önce Medine’de böyle bir olay yaşanmamıştı.³⁰⁸ Yine Ümmü Seleme’den rivayet edildiğine göre “Hz. Peygamber Hüseyin ile beraberdi. Cebrail geldi ve Hiz. Peygamber’e, ‘Onu seviyor musun?’ dedi. Hiz. Peygamber, ‘Evet!’ deyince, ‘Ümmetin onu öldürecek, istersen öldürüleceğı toprağı sana göstereyim.’ dedi ve Hiz. Peygamber orayı gördü, ağlamaya başladı.”³⁰⁹ Konu ile alakalı farklı bir rivayet ise şöyledir: Abdullah b. Cedlî, Ümmü Seleme’nin yanına gitti ve Ümmü Seleme ona, “Hz.

³⁰⁷ Erul, Bünyamin, “Hadiste Eleştirel Yaklaşımın Öncüsü Olarak Hiz. Aişe”, *İslamiyat*, III/2, Ankara 2000, s. 109.

³⁰⁸ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 242; Yâ’kûbî, II, 245-246; İbnü’l-Esîr, *Kâmil*, IV, 48; Suyûtî, s. 163-164.

³⁰⁹ İbn ‘Abdirabbih, V, 124.

Peygamber aranızda hiç sövdü mü?” diye sordu. Adam. “Hayır” deyince, “Ben Hz. Peygamber’den, ‘Ali’ye söven bana sövmüştür.’ dediğini duydum” der.³¹⁰

Selman dedi ki, “Ümmü Seleme’nin yanına gittim ağlıyordu. ‘Niçin ağlıyorsun?’ diye sordum; bana, ‘Hz. Peygamber’i rüyamda gördüm. Üstü başı toz toprak içindeydi. ‘Ey Allah’ın Rasulü sana ne oldu?’ dedim, ‘Biraz önce Hüseyin’in şehadetini duydum.’ buyurdu.”³¹¹ Dahası Ümmü Seleme, “Kadınlar Yahya Peygamber’den sonra Hüseyin’e ağladıkları gibi kimseye ağlamamışlardır.”³¹² diyerek, Hüseyin’i öldürenlere beddua etti.³¹³

Kaynaklarımızda bunlara benzer oldukça fazla rivayet bulunmaktadır. Her rivayet okunurken zamanı, zemini ve sosyo-kültürel bağlamı göz ardı edilmemelidir. Bu konuda Muhammed Ebu Reyeye: “*Ulema ve araştırmacılar, hadis uydurmanın Osman döneminin sonlarında ve hayatını kaybetmesine yol açan fitnenin vukuundan sonra başladığı hususunda müttefiktirler. Ali’ye biattan sonra uydurma olayı daha da gelişmiş ve yaygınlık kazanmıştır.*”³¹⁴ diyerek konunun önemini vurgulamaktadır.

Ehl-i Beyt taraftarlarının, Ehl-i Beyt ile ilgili hadisleri özellikle Ümmü Seleme’ye nisbet etmeleri hususunda şunları söyleyebiliriz: Hz. Peygamber’in hanımı olması nedeniyle Ümmü Seleme’nin başkalarının haberdar olmayacağı pek çok şeyler hakkında bilgi sahibi olabileceğini düşünmeleridir. Bir diğer sebep ise Ümmü Seleme, Hz. Peygamber’in en son vefat eden ve en uzun yaşayan hanımıdır. İnsanlar diğer kişileri yanına çekmek veya sempati oluşturmak için tarihen sabit olan ya da olmayan sözleri Ümmü Seleme vasıtasıyla Hz. Peygamber’e söyletmiş olabilirler. Bu konudaki rivayetlerin tahlilleri bu tezin amacını aşmaktadır. Gerçek olan şudur ki, Ahzab Suresi’nin 32.-33. ayetleri, Ümmü Seleme’nin evinde nazil olmuştur.

³¹⁰ Ahmed b. Hanbel, *Fedâilü’s-Sahabe*, II, 594; Suyûtî, s. 155.

³¹¹ Hâkim, Ebu Abdillâh en-Neysaburî (405/1014), *el-Müstedrek ‘ala’s-Sahihayn*, Dâru’l-Kütübî’l-İlmiyye, Beyrut, 1990, IV, 20.

³¹² Zehebî, *Siyer*, III, 210.

³¹³ Zehebî, *Siyer*, III, 215; eş-Şeyh, II, 328.

³¹⁴ Reyeye, Mahmud, *Muhammedi Sünnetin Aydınlatılması*, çev. Muharrem Tan, Yöneliş Yay., İstanbul 1988, s. 135.

H. Peygamber tamamen insani duygularla çoluk, çocuğuna dua etmiştir. Bunlara siyasi anlam yüklemek doğru değildir ve böyle bir kabul, tarihi kişileri yanlış anlamamıza sebep olur. Ümmü Seleme'nin Peygamber'in en son vefat eden hanımı olması sebebiyle, siyasi bir fırka tarafından istismar edildiğini düşünüyoruz.

2.3. Ümmü Seleme'nin Vefatı

Ümmü Seleme'nin vefat tarihi ve vefat ettiği ay hakkında çeşitli rivayetler bulunmaktadır.

Kaynaklarımızda Ümmü Seleme'nin vefat tarihi h.58³¹⁵ (677/678), h.59³¹⁶ (678/679), h.59 Şevval³¹⁷ (679 Ağustos/Temmuz), h.59 Ramazan³¹⁸ (679 Haziran/Temmuz), h.59 Zilkade³¹⁹ (679 Ağustos/Eylül), h.60³²⁰ (679/680), h.61³²¹ (680/681), h.61 Muharrem³²² (680 Ekim), h. 62³²³ (681/682) olarak zikredilmektedir. Hatta Abdülkerim Mahmud Hatib'in, *Nisaiün Havle'r-Rasul* isimli eserinde, h.63 (682/683) senesi bile geçmektedir.³²⁴ İbnü'l-Cevzî *Sıfatü's-Safve* ve *Uyûnu't-Târih* isimli eserlerinde, Ümmü Seleme'nin ölüm tarihi için h.59 ve h.62 yıllarını rivayet ederken, doğrusunun h.59 yılı olduğunu zikreder.³²⁵ Muhibbuddin Taberî, *Semtü's-Semîn* isimli eserinde, Ümmü Seleme'nin h.60 yılı yahut h.59 yılı Ramazan veya Şevval ayında vefat ettiğini rivayet eder.³²⁶ Aynı şekilde Belâzurî ise h.59 yılı Şevval ayı, h.59 yılı Ramazan ayı, h.61 yılı

³¹⁵ Şiblî, II, 155.

³¹⁶ İbn Sa'd, VIII, 76; İbn 'Abdirabbih, V, 6; İbnü'l-Esîr, *Kâmil*, II, 308; Hazrecî, s. 437.

³¹⁷ el-Belâzurî, *Ensâbu'l-Eşraf*, II, 65-66; Muhibbuddin et-Taberî, s. 109.

³¹⁸ Muhibbuddin et-Taberî, s. 109.

³¹⁹ İbn Zebâle, s. 51; Vâkîdî, 334; Zübeyr b. Bekkâr, s. 44; İbn Asâkir, s. 64; Kehhâle, V, 227.

³²⁰ Muhibbuddin et-Taberî, s. 109.

³²¹ Zehebî, Şemsuddîn Muhammed b. Ahmed b. Osman (748/1348), *el-İber fî Haberi men Ğaber*, thk. Selahaddin el-Müneccid, 2. Basım, Matbaati Hükûmeti'l-Kuveyt, Kuveyt 1948, s. 65.

³²² İbn Habîb, s. 85.

³²³ Yahya b. Main, II, 739; en-Nuveyrî, XVIII, 180; Âmirî, Yahya b. Ebi Bekr el-Yemenî (893/1487), *er-Riyâzû'l-Müstedâbe fî Cümleti men Ravâ fî's-Sahihayn mine's-Sahâbeti*, 2. Basım, Mektebetü'l-Ma'ârif, Beyrut 1979, s. 312.

³²⁴ Hatib, s. 37.

³²⁵ İbnü'l-Cevzî, *Uyûnu't-Târih*, s. 23; a.g.mlf. *Sıfatü's-Safve*, III, 42.

³²⁶ Muhibbuddin et-Taberî, s. 109.

Muharrem ayı aşure gününde vefat ettiğine dair üç farklı tarih vermektedir.³²⁷ İbn ‘Abdilberr de ise Ümmü Seleme’nin h.59 yılı Şevval ayında veya Ramazan ayında vefat ettiği kayıtlıdır.³²⁸ Ayrıca h.60 yılında vefat ettiğine dair bilgi de bulunmaktadır.³²⁹

Görüldüğü gibi Ümmü Seleme’nin vefat tarihi, kaynaklarda farklı şekillerde zikredilmiştir. Hatta aynı kaynakta iki üç değişik tarih rivayet edilmektedir. Ümmü Seleme’nin hem vefat tarihi hemde cenaze namazını kıldıran kişi hakkında kaynaklarda farklı bilgi bulunmaktadır.

Ümmü Seleme’nin cenaze namazını Ebu Hureyre³³⁰ veya Sa’d b. Zeyd’in³³¹ kıldırıldığına dair rivayetler mevcuttur.

İbn ‘Abdilberr, Ümmü Seleme’nin Sa’d b. Zeyd’e cenaze namazını kıldırmasını vasiyet ettiğini nakleder.³³² Bu konuda İbn Hacer’de geçen rivayete göre, Ümmü Seleme hastalanınca, ölürse cenaze namazını kıldırması için Sa’d b. Zeyd’e vasiyette bulundu. Sonra iyileşti; fakat bu arada Sa’d b. Zeyd vefat etti.³³³

Belâzurî ise Ümmü Seleme’nin Velid b. Utbe b. Ebi Süfyan zamanında vefat ettiğini ve cenaze namazını da onun kıldırıldığını rivayet etti.³³⁴

İbn Hacer, İbn Hibban’dan Ümmü Seleme’nin Hz. Hüseyin’in öldürüldüğü haberi gelince üzüntü ile vefat ettiği haberini nakleder.³³⁵ Yine İbn Hacer, Yezid b. Muaviye zamanında Abdullah b. Safvan ve Haris b. Abdilllah b. Ebi Rabia’nın,

³²⁷ el-Belâzurî, *Ensâbu’l-Eşrâf*, II, 66.

³²⁸ İbn ‘Abdilberr, IV, 422.

³²⁹ Murad, s. 110.

³³⁰ İbn Zebâle, s. 51; İbn Sa’d, VIII, 76; İbn Habîb, s. 85; Zübeyr b. Bekkâr, s. 44; İbn Asâkir, s. 64; eş-Şeyh, II, 277; Kehhâle, V, 227.

³³¹ Mevsilî, s. 222.

³³² İbn ‘Abdilberr, IV, 422.

³³³ İbn Hacer, *İsâbe*, IV, 424; Zehebî, *Siyer*, II, 202.

³³⁴ el-Belâzurî, *Ensâbu’l-Eşrâf*, II, 66.

³³⁵ İbn Hacer, *İsâbe*, IV, 424; Zehebî, *Siyer*, II, 202; (Kandemir, Ümmü Seleme’nin 90 yaşında, Hz. Hüseyin’in şehadetine yanıp kavrulduktan sonra h. 59 yılında vefat ettiğini zikreder. (Kandemir, Yaşar, *Hanımların Dilinden Hz. Peygamber*, İlmî Neşriyat, İstanbul 1989, s. 93). Ancak yaptığımız tesbitlere göre bu bilginin doğru olmadığını söyleyebiliriz. Çünkü Hüseyin h. 61 yılında öldürülmüştür. Şayet Ümmü Seleme h. 59 yılında öldü ise Hüseyin’in şehadetinde hayatta değildir. Eğer Hüseyin’in şehadetine şahid oldu ise h. 59 yılında hayatta olması lazım.

Ümmü Seleme'nin yanına girip Hz. Peygamber'in Medine yakınlarında yere batacağını haber verdiği ordu hakkında soru sorduklarını bildirir.³³⁶

Ümmü Seleme'yi ölünce kabre iki oğlu Seleme ve Ömer ile beraber kardeşinin oğlu Abdullah b. Abdilllah b. Ebi Ümeyye indirdiler.³³⁷ Ayrıca kabre indirenler arasında Abdullah b. Vehb b. Zem'a³³⁸ ve Abdullah b. Vehb b. Rabia'nın³³⁹ adı da geçmektedir.

Ümmü Seleme, Baki mezarlığına defnedilmiştir.³⁴⁰ Kabrinin olduğu yere Muhammed b. Zeyd b. Ali de defnedilmiştir. Bu kabir Fatma bt. Rasulillah'ın kabrine yakındır. Mezarı kazdıklarında üzerinde "Hz. Peygamberin hanımı Ümmü Seleme" yazılı kırık taşlar ortaya çıkmıştır. Mezar tekrar kapatılmıştır.³⁴¹ Bu rivayetle ilgili olarak *Takribu't-Tehzib*'de, bunu rivayet eden ravilerden İbrahim b. Ali'nin zayıf bir ravi olduğu kayıtlıdır.³⁴² Zübeyr b. Bekkâr ve İbn Şebbe'de geçen bu rivayet tarihi verilere terstir. Çünkü o tarihlerde ölenlere mezar taşı yazma adeti yoktu.³⁴³

İslam Tarihi kaynaklarına baktığımızda Ümmü Seleme'nin vefat tarihi ve cenaze namazını kıldıran kişi hakkında kesin bir yargıya varmak mümkün görünmemektedir. Ancak Hz. Peygamber'in ölen en son hanımı³⁴⁴ ve 84 yaşında iken öldüğü³⁴⁵ konusunda kaynaklar hemfikir gibidirler.

³³⁶ İbn Hacer, *İsâbe*, IV, 424.

³³⁷ Zübeyr b. Bekkâr, s. 44; el-Belâzurî, *Ensâbu'l-Eşrâf*, II, 65.

³³⁸ Zübeyr b. Bekkâr, s. 44; İbn 'Abdilberr, IV, 423.

³³⁹ en-Nuveyrî, XVIII, 180.

³⁴⁰ İbn Sa'd, VIII, 76; 423; el-Belâzurî, *Ensâbu'l-Eşrâf*, II, 65; İbn 'Abdilberr, IV; İbn Asâkir, s. 64; Âmirî, s. 312; Kehhâle, V, 227.

³⁴¹ Zübeyr b. Bekkâr, s. 44; İbn Şebbe, Ebu Zeyd Amr b. Şebbe en-Nemirî (262/876), *Kitâbu Târihi'l-Medineti'l-Münevvere*, thk. Fehim Muhammed Şeltut, Dâru'l-İsfehâni et-Tebâati, Cidde 1972, I, 120.

³⁴² İbn Zebâle, s. 52.

³⁴³ Öztürk, Levent, "Hz. Peygamber Döneminde Cenazeler ve Kabirler", *İstem*, Konya 2004, S. IV, s. 141.

³⁴⁴ Zübeyr Bekkâr, s. 44; el-Fesevî, III, 321; Zehebî, *Siyer*, II, 202; en-Nuveyrî, XVIII, 180; Âmirî, s. 312; Cum'a, s. 269.

³⁴⁵ İbnü'l-Cevzî, *Sifatü's-Safve*, II, 42; İbn Asâkir, s. 64; Muhibbuddin et-Taberî, s. 109; İbn Hacer, *İsâbe*, IV, 424; Mevsilî, s. 222; Kehhâle, V, 227; (Zehebî, yaklaşık 90 yıl yaşadığını rivayet eder. Zehebî, *Siyer*, II, 202).

İKİNCİ BÖLÜM

ÜMMÜ SELEME’NİN KİŞİLİĞİ VE İLMİ

1. Kişiliği

İnsan fitratı, çocukluğunda ve yetiştiği çevrede edindiği iyi ve kötü davranışları meleke haline getirir. Kişi, kendisini iyi olan hal ve harekete alıştırsa, iyi davranışlar kendisinde meleke halinde ölünceye kadar devam eder.³⁴⁶

Ümmü Seleme’nin doğumundan ölümüne kadar hayatını kaynaklardaki rivayetler çerçevesinde ele aldığımızda içinde yaşadığı toplumun kadınlarından farklı bir kişiliğe sahip olduğu dikkat çekmektedir.

Ümmü Seleme, Mahzumoğulları kabilesine mensuptur. Mahzumoğulları ise, Hz. Peygamber’e ve inananlara en fazla düşmanlık yapan bir kabiledir.³⁴⁷ Gelenek, görenek, inanç ve kültürün babalardan/atalardan çocuklara taklitle intikal ettiği ve kabile bağlarının baskın olduğu bir toplumda, Ümmü Seleme Hz. Peygamber’in davetine icabet edip, “İlk müslümanlardan” olmuştur.³⁴⁸

Medine’ye hicret sırasında kabilenin baskısı ile aile bireylerinden ayrılmak zorunda kalan Ümmü Seleme’nin bir yıla yakın kocasından ve çocuğundan uzak kalıp ağlaması ve beddua etmesi, sonunda hicretine izin verilince, çocuğunu da alıp yalnız başına Medine’ye gitmek üzere yola çıkması,³⁴⁹ cesur bir kişiliğe sahip olduğunu göstermektedir.

Bedir savaşı sonunda Halid b. Hişam b. Muğire ve Ümeyye b. Ebi Huzeyfe b. Muğire, Ümmü Seleme’nin evine geldiler. Üstleri toz, toprak içindeydi. Ona, “Esirler getirildi.” denildi. Ümmü Seleme onların yanına girdi konuşmadan, yanlarından çıktı ve doğruca Hz. Peygamber’in yanına gelerek, “Ya Rasulallah

³⁴⁶ İbn Haldûn, *Mukaddime*, II, 163; Kadioğlu, Ömer Turgutalp, *Çocuğumu Hayata Hazırlıyorum*, Damla Yay., İstanbul 2004, s. 29; Gövsa, İbrahim Alaeddin, *Çocuk Psikolojisi*, Hayat Yay., İstanbul 1998, s. 104.

³⁴⁷ İbnü’l-Esîr, *Târih*, II, 71-74.

³⁴⁸ İbn Hacer, *İsâbe*, IV, 458.

³⁴⁹ Bk. “*Medine Hicreti*”, s. 11-14.

amcamoğulları esir olarak benim yanına geldiler. Üstleri başları toz, toprak içinde. Senden izin almadan onlara hizmet etmek istemedim.” dedi. Hz. Peygamber, “Bunda kötü bir şey yok, onlara hizmet et.” dedi.³⁵⁰ Bu davranış, Ümmü Seleme'nin İslam'a ve Hz. Peygamber'e içten bağlılığını gösteren bir örnektir. Buna benzer başka bir olay ise, ölen amcasının oğlu Velid b. Muğire'ye ağlamak için, Hz. Peygamber'den izin alması ve izin çıkınca hem ağlaması hem de şiir söylemesidir.³⁵¹

Medine'de kadınlar Peygamber hanımı olmak için, Hz. Peygamber'e evlenme teklif ediyorlardı. Hatta Aişe, “Kadınlar utanmıyor mu Peygamber'e evlenme teklif etmeye?”³⁵² diyerek taaccübünü dile getirmiştir. İşte böyle bir toplumda Ümmü Seleme Hz. Peygamber'in evlenme teklifini hemen kabul etmemiş; Hz. Peygamber'in birkaç defa elçi göndermesi ve sonunda kendisinin gelip, ikna etmesi üzerine evlenmeye razı olmuştur. Bu olay bize Ümmü Seleme'nin kişiliğini ve ne kadar ağırbaşlı bir kadın olduğunu göstermektedir. Ayrıca Aişe öldüğü zaman, Ümmü Seleme, “Allah'a yemin ederim ki, yeryüzünde hiçbir mahluk Peygamber'e senden daha sevimli değildi,” der sonra da “Estağfirullah, babandan sonra en sevimli sen idin,” diyerek sözünü düzeltir.³⁵³ Ölen kumasının arkasından gerçeği bu şekilde ifade etmesi olgunluğuna da işaret eder. Çünkü bu sözü söylemek mecburiyetinde değildi.

Kişinin içinde yaşadığı toplumdaki konumunu bilmesi ve ona uygun hareket etmesi çok önemlidir. Bir gün bir grup erkek ve kadınlardan oluşan dilenciler Ümmü Seleme'nin evine gelir bir şeyler isterler. Cariye dilencileri dışarı çıkartır. Bunun üzerine Ümmü Seleme, “Ey cariye! Bu davranış bize yakışmaz. Onları geri çağır ve her birine hiç olmazsa birer hurma ver.”³⁵⁴ diyerek Peygamber hanımı olmanın vakarını ve cömertliğini sergiler.

Ümmü Seleme, “Bize Peygamberin sırlarından söz et.” diyenlere, “Onun gizli kapalı bir şeyi yoktu.” cevabını verir. Sonra da böyle söylemekle aile sırrını

³⁵⁰ Vâkıdî, I, 118.

³⁵¹ Vâkıdî, II, 629.

³⁵² Vâhidî, s. 241.

³⁵³ İbn Zebâle, s. 43.

³⁵⁴ İbn 'Abdilber, IV, 455.

ifşa ettiğini düşünerek, son derece üzgün bir şekilde durumu Hz. Peygamber'e iletir. Hz. Peygamber, "İyi söylemişsin." deyince, rahatlar.³⁵⁵ Bu davranış, bize Ümmü Seleme'nin aile içi ilişkiye önem verdiğini göstermektedir. Benzer bir davranış ise, Hz. Peygamber'in hanımlarına nasihat etmek için eve gelen Ömer b. Hattab'a, "Şaşarım sana ey Ömer. Her şeye karışyorsun. Şimdi de Peygamber ve hanımlarının arasına mı giriyorsun?"³⁵⁶ diyerek bu konudaki hassasiyetini göstermiştir.

Bir gün Hz. Peygamber ashabı ile otururken, Ümmü Seleme onlara şöyle bir olay anlattı: "Ebu Bekir ticaret için Basra'ya gitti. Yanında Nueyman ve Suveybit b. Harmele bulunuyordu. İkisi de Bedir ashabındandır. Suveybit azık işine bakıyordu. Ebu Bekir ticaret için onlardan uzaklaşınca Nueyman, Suveybit'in yanına geldi ve 'Bana biraz yiyecek ver.' dedi. Suveybit ise, 'Ebu Bekir gelmeden önce vermem.' dedi. Nueyman şakacı bir insandı. Suveybit'e, 'Yemin ederim seni kızdıracağım.' dedi ve ileride oturan insanların yanına gidip onlara, 'Arap, konuşkan, kuvvetli ve kendisinin hür olduğunu söyleyen bir köle satmak istediğini.' söyledi. Onlar da on dinara alacaklarını söylediler. Sonra Nueyman Suvebit'in yanına geldi onu bağladı ve alıcılara, 'İşte size anlattığım köle budur.' dedi. Alıcılar gelince Suveybit, 'Bu yalan söylüyor ben hür bir insanım.' dediyse de, alıcı adamlar, 'Biz senin durumunu biliyoruz.' diyerek Suvebit'in boğazına ipi bağlayarak alıp götürdüler. Ebu Bekir gelince Nueyman olanları anlattı. Ebu Bekir adamların yanına gitti alınan parayı verdi ve Suveybit'i geri aldı." der. Bunun üzerine Hz. Peygamber ve çevresindekiler güldüler.³⁵⁷

Hudeybiye Antlaşması, açık bir zafer ve İslam tarihinde önemli bir olaydır. Ümmü Seleme'nin burada sahabenin davranışına sıkılan, üzülen Hz. Peygamber'i selim akıl, güzel bir fikir ve mantıklı konuşması ile yönlendirmesi, meydana gelebilecek bir facianın oluşmasına engel olması da oldukça önemlidir.³⁵⁸

Onun hayatında problemlere çözüm bulmasının başka örnekleri de vardır. Tebük savaşı dönüşü Seleme b. Hişam b. Muğîre'nin hanımı, Ümmü Seleme'nin

³⁵⁵ Kandemir, s. 93.

³⁵⁶ İbn Sa'd, VIII, 153.

³⁵⁷ el-Fesevî, I, 365-366; Suyûtî, s. 159.

³⁵⁸ Hatib, s. 36.

yanına geldi. Ümmü Seleme ona, “Seleme b. Hişam’ı göremiyorum bir sıkıntısı mı var?” diye sordu. Kadın, “Dışarı çıkamıyor, dışarı çıktığı zaman arkadaşları ona, ‘Ey kaçak! Allah yolundan kaçtın.’ diyorlar, bundan dolayı evden dışarı çıkıyor.” dedi. Ümmü Seleme durumu kendisine iletince, Hz. Peygamber, “Bilakis gerçek kaçaklar onlardır, çıksın.” dedi.³⁵⁹ Böylece sahabeden birinin sıkıntısı Ümmü Seleme’nin olayı Hz. Peygamber’e ulaştırması ile sona erdi.

Mekke fethi esnasında müslümanlar yolda Ebu Süfyan b. Haris ve Abdullah b. Ebi Ümeyye ile karşılaştı. O ikisi Hz. Peygamber’in yanına girmek istedi. Fakat Hz. Peygamber kabul etmedi. Ümmü Seleme mantıklı ve tutarlı konuşması ve güçlü kişiliği ile Hz. Peygamber’i ikna etti ve onların Hz. Peygamber’in yanına girmelerine vesile oldu.³⁶⁰ Daha sonra her ikisi de müslüman oldular.³⁶¹

Ümmü Seleme güzel ve haysiyetli olduğu kadar zeki bir kadındı. Onun olaylar karşısındaki tutumu aklî olgunluğuna, problemleri anında çözebilme yeteneğine işaret eder.³⁶² Kehhâle, Ümmü Seleme’yi “Güzellik, olgunluk ve isabetli görüş sahibi önemli muhacir kadın.”³⁶³ şeklinde tavsif eder.

Tabiinden Hasan Basri’nin annesi Hayra, Ümmü Seleme’nin cariyesidir. Hayra işlerle meşgul olup, evden uzaklaşınca henüz küçük bir çocuk olan Hasan Basri ağlar; Ümmü Seleme çocuğun ağlamaması ve aç kalmaması için bizzat kendisi bakımı ile ilgilenirdi³⁶⁴

Bir gün Ümmü Seleme Hz. Peygamber’e, “Ey Allah’ın Rasulü! Ben Ebu Seleme’nin çocuklarına bakıp onlarla ilgileniyorum bunun için bana sevap var

³⁵⁹ İbn Hişam, II, 383; Vâkıdî, II, 765.

³⁶⁰ İbn Hişam, II, 400; Vâkıdî, II, 810; Zubeyrî. s. 316; Taberî, *Târîh*, II, 156; Ubeyd el-Endelusî, Abdullah b. Abdulaziz el-Bekri (487/1094), *Mu‘cemu mâ İsta‘ceme min Esmâi’l-Bilad ve’l-Mevadi’*, thk. Mustafa Saka, 3. Basım, Âlemü’l-Kütüb, Beyrut 1982, IV, 1341.

³⁶¹ Taberî, *Târîh*, II, 156.

³⁶² eş-Şeyh, II, 326; Aişe Abdurrahman, s. 307.

³⁶³ Kehhâle, V, 221-222.

³⁶⁴ İbn Hallikan, Ebu’l-Abbas Şemsuddin Ahmed b. Muhammed b. Ebi Bekir (681/1282), *Vefeyâtü’l-Âyan ve Ebnâü’z-Zeman*, thk. İhsan Abbas, Daru’s-Sekâfe, Beyrut 1968, II, 64; Şirazî, İbrahim b. Ali b. Yusuf Şirazî Ebu İshak, *Tabakatü’l-Fukahâ*, thk. Halil el-Meys, Daru’l-Kalem, Beyrut 1998, s. 91; Zihnî, I, 252. (Şirazî, Ümmü Seleme’nin Hasan Basri’yi emzirdiğini rivayet eder. Bu mümkün değildir. Çünkü Ümmü Seleme’nin o tarihlerde küçük çocuğu yoktu ve emzikli bir anne değildi. Hasan Basri Tabiin’dendir. Muhtemelen Ümmü Seleme çocuk Hasan Basri’nin temizlik, beslenme vs. bakımı ile ilgilenmiştir).

mıdır?” diye sorar Hz. Peygamber, “Evet! Sana bunun için ecir vardır.”³⁶⁵ buyurur.

Ayrıca Ümmü Seleme'nin sorularının neticesinde Kur'an'dan ayetler nazil olmuştur.³⁶⁶ Sorulan sorulara dikkat ettiğimizde Ümmü Seleme'nin yaşadığı toplumdaki kadınlardan çok farklı bir kişiliğe sahip olduğu ortaya çıkmaktadır.

Belâzurî Ümmü Seleme'nin hacca gittiğinde insanlardan haya ettiğinden binitli olarak tavaf ettiğini zikreder.³⁶⁷

Ayrıca onun, Cebrail'i Dihye şeklinde görmesi “faziletli” olduğunu³⁶⁸ gösteren bir delil olarak kabul edilmiştir.

2. Ümmü Seleme'nin İlmî

Eğitim, insanlık tarihiyle birlikte her zaman var olagelmıştır. Hz. Peygamber de özellikle Medine İslam toplumunda eğitime özel bir önem vermiştir. Bunun en çarpıcı örneği, Bedir esirlerinin sahabenin çocuklarına okuma yazma öğretme karşılığında serbest bırakılması uygulamasıdır. Tabii ki müslüman hanımların İslam eğitim-öğretiminden uzak kalmaları düşünülemez. Hz. Peygamber kadınlar için ayrı bir gün tayin etti.³⁶⁹ Başta eşleri olmak üzere sahabe hanımları ve kız çocukları da bu eğitim- öğretim faaliyetinin içinde yer aldı.

Ümmü Seleme'nin ilminden bahsederken, günümüz ilim/tahsil anlayışını kastetmiyoruz. O dönemin şartlarında kadınların sahip olduğu eğitim- öğretim durumuna göre konuya değineceğiz.

Kaynakların kaydettiklerine göre İslam'ın ilk doğduğu günlerde, Kureyş erkeklerinden okuma-yazma bilenlerin sayısı 17 kişi olup, bunlardan biri de Ümmü Seleme'nin ilk eşi Ebu Seleme/Abdullah b. Abdilesed'dir.³⁷⁰ Kaynaklarda Ümmü Seleme'nin okumayı bildiği, fakat yazmayı bilmediği rivayet

³⁶⁵ Muhibbuddin et-Taberî, s. 109; Sâlihî, s. 157.

³⁶⁶ Bk. “Ümmü Seleme'nin Soru Sorması Üzerine Nazil olan Ayetler”, s. 60.

³⁶⁷ el-Belâzurî, *Ensâbu'l-Eşrâf*, II, 66.

³⁶⁸ Nevevî, Ebu Zekariya Yahya İbni Şeref İbni Mer'î (676/1277), *Şerhu'n-Nevevî 'alâ Sahihi Müslim*, 2. Basım, Dâru İhyau't-Turasi'l-Arabî, Beyrut 1971, XVI, 7-8; Âmirî, s. 312.

³⁶⁹ Uğur, s. 82.

³⁷⁰ Aşık, Nevzat, *Sahabe ve Hadis Rivayeti*, Akyol Neşriyat, İzmir 1981, s. 46.

edilmektedir.³⁷¹ Ümmü Seleme de muhtemelen okumayı kocasından öğrenmiş olabilir. Çok az sayıda erkeğin okuma-yazma bildiği bir toplumda Ümmü Seleme'nin okuma bilmesi bir ayrıcalıktır.

Ancak Ümmü Seleme'nin okumayı bilmesinin yanında yazmayı da bildiği konusunda da rivayetler mevcuttur. Ümmü Seleme Medine'ye hicret edince, Medineliler onun Ebu Ümeyye b. Muğire'nin kızı olduğuna inanmadılar. Bazıları hacca giderken Ümmü Seleme'ye, "Ailene mektup yaz, biz götürelim." dediler. O da bu isteği yerine getirdi. Hacca giden insanlar Medine'ye geri döndüklerinde Ümmü Seleme'yi tasdik ettiler. Bu olaydan sonra Ümmü Seleme'nin, Medineliler yanında kıymeti arttı.³⁷²

Cemel olayında Ali b. Ebi Talib'e karşı huruca karar veren Aişe'ye, bu kararından vaz geçirmek için mektup yazarak, nasihatta bulundu.³⁷³ Bu rivayetlere baktığımızda, Ümmü Seleme'nin yazı yazmayı bildiği ortaya çıkıyor. Belki de Ümmü Seleme önceleri sadece okuma biliyordu, daha sonraları yazı yazmayı da öğrenmiş olabilir. Bu durumda Ümmü Seleme, o dönemde okuma-yazma bilen nadir hanımlardan biridir.³⁷⁴

Aynı zamanda Ümmü Seleme şaire bir hanımdır.³⁷⁵ Akrabalarından Velid b. Muğire'nin oğlu ölünce şu mersiyeyi söylemiştir:

"Ey göz ağla, Velid b. Muğire'ye,
Kurak senelerde rahmet ve bize bir azık idi.
İhsan ve hediyesi büyük, şerefli ve asaletli bir zat olup,
Zalimlerden intikam alır yanına bırakmazdı.

Mazlum olmayı kabul etmezdi. Öyle bir zat ise kavim ve kabileye kafi ve çoktu."³⁷⁶

³⁷¹ el-Belâzurî, Ebu'l-Abbas Ahmed b. Yahya (279/892), *Fütuhu'l-Buldan*, çev. Mustafa Fayda, 2. Basım, T.C. Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 2002, s. 693; Kehhâle, V, 227; Bolelli, Nusrettin, *Kadınların Hadis İlimindeki Yeri*, MÜİF Yay., İstanbul 1998, s. 24.

³⁷² Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn (458/1066), *Delâilü'n-Nübüvve*, tlk. Abdülmü'ti el-Kal'acî, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1985, III, 463-464; el-Fesevî, II, 204; Muttakî el-Hindî, XIII, 699; Suyûtî, s. 160.

³⁷³ Tâhirî, *Belâgatü'n-Nisâ*, s. 10; Harrat, Emine Ömer, *Ümmü Seleme*, Dâru'l-Kalem, Beyrut 1995, s. 66.

³⁷⁴ Hamidullah, *Rasulullah Muhammed*, s. 244.

³⁷⁵ Hamidullah, *İslam Peygamberi*, II, 681; a.g.mlf. *Rasulullah Muhammed*, s. 244; Kazıcı, s. 207.

³⁷⁶ Zihnî, I, 93.

Ümmü Seleme kendisi için bir “mushaf” yazdırmıştır. Abdullah b. Rafi’a’ya Ümmü Seleme, “Benim için bir mushaf yaz, ‘Namazlara ve orta namaza devam edin.’³⁷⁷ ayetine gelince bana haber ver.” dedi. Abdullah b. Rafi‘ o ayete gelince haber verdi. Ümmü Seleme, “Namazlara, orta namaza ve ikindi namazına devam edin.”³⁷⁸ şeklinde yazmasını istedi.³⁷⁹

Ümmü Seleme fakih kabul edilen ve fetva veren kadınlardandır.³⁸⁰ İbn Abbas ve Ebu Hureyre, kocası öldükten sonra doğum yapan kadının iddeti konusunda fikir ayrılığına düşerler ve bunu Ümmü Seleme’ye sorarlar. Ümmü Seleme bu konuda fetva verir ve fikir ayrılığını ortadan kaldırır³⁸¹. Ayrıca Ebu Hureyre, “Kim cünüp olarak sabahlarsa onun orucu olmaz.” hadisini rivayet eder. Bunu duyan Aişe ve Ümmü Seleme, Ebu Hureyre’yi tehdit ederler. Tehditler karşısında Ebu Hüreyre, “Bana Fadl b. el- Abbas böyle nakletti. Fakat Aişe ve Ümmü Seleme daha iyi bilir.” diyerek Aişe ve Ümmü Seleme’nin itirazları sonucu sözünü değiştirmek zorunda kalmıştır.³⁸²

Ümmü Seleme’den başta çocukları ve mevlaları olmak üzere Ebu Hureyre³⁸³ ve pek çok kişi hadis rivayet etmiştir.³⁸⁴ Ümmü Seleme’den 157 kişi hadis rivayet etmiş olup bunlardan 126’sı erkek, 31’i kadın ravidir.³⁸⁵ Kaynaklarda Ümmü Seleme’nin rivayet ettiği hadis sayısı 378 olarak geçer.³⁸⁶ Bunlardan 29 tanesi *Sahihayn*’da bulunur.³⁸⁷ Bu hadislerden 13 tanesinde Buhari

³⁷⁷ Bakara, 2/238,

³⁷⁸ Zihnî, I, 93.

³⁷⁹ es-Sicistani, Ebu Bekir Abdullah b. Ebi Davud Süleyman b. Eş’as (316/928), *Kitâbu’l-Mesâhif*, Mısır 1926, s. 87; Suyûtî, s.156.

³⁸⁰ İbn Hazm el-Endelûsî, Ebu Muhammed Ali b. Ahmed b. Said (456/1064), *Cevâmiu’s-Sire*, çev. Salih Arı, Çıra Yay., İstanbul 2004, s. 302; Zehebî, *Siyer*, II, 203; Cum’a, s. 264; Aşık, *Sahabe Ve Hadis Rivayeti*, s. 57.

³⁸¹ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 312.

³⁸² Kırbaçoğlu, M. Hayri, *İslam Düşüncesinde Hadis Metodolojisi*, Ankara Okulu Yay., Ankara 1999, s. 90.

³⁸³ Cum’a, s. 265.

³⁸⁴ Taberanî, *el-Mu‘cemu’l-Kebir* isimli eserinin 246-421 sayfaları arasında Ümmü Seleme’den rivayet eden ravileri ve hadisleri zikretmektedir. (Taberanî, Ebu’l-Kasım Süleyman b. Ahmed (360/971), *el-Mu‘cemu’l-Kebir*, thk. Hamdi Abdülmecid es-Selefi, XXIII, Mektebetü İbni Teymiyye, Kahire 1984, 246-421.); İbn Hacer, *Tehzibü’t-Tehzib*, VI, 618; Mizzî, XXXV, 317-319; Kehhâle, V, 226; eş-Şeyh, II, 333.

³⁸⁵ Hasenî, Emine Emizyan, *Ümmü Seleme*, Mağrib 1998, II, 466-560.

³⁸⁶ Zehebî, *Siyer*, II, 210; Hazrecî, s. 437; Hâirî, I, 272; Kehhâle, V, 226.

³⁸⁷ Kehhâle, V, 226; Âmirî, s. 312.

ve Müslim ittifak etmişlerdir. Buhari 3 hadiste ayrıldı; Müslim ise 13 hadis rivayet etti.³⁸⁸

Ümmü Seleme'nin kendisi de Hz. Peygamber'den, kocası Ebu Seleme'den, Fatıma bt. Rasulillah'dan³⁸⁹ ve Ca'fer b. Ebi Tâlib'den hadis rivayet etmiştir.

2.1. Ümmü Seleme'nin Evinde Nazil Olan Ayetler

Hz. Peygamber, "Aişe'nin benim yanımda özel bir yeri var. O hariç hiç kimsenin yanında bana vahiy gelmiyor." buyurdu. Ümmü Seleme ile evlendiği zaman Hz. Peygamber'e, "Ya Rasulallah Aişe'nin sizin yanınızdaki özel yeri ne durumda?" diye tekrar soruldu. Hz. Peygamber sustu. Anlaşıldı ki, Hz. Peygamber'e Ümmü Seleme'nin yanında iken de vahiy geliyordu.³⁹⁰

"Ey Peygamber hanımları... Allah sizi tertemiz kılmak ister."³⁹¹ ayetinin Hz. Peygamber'in Ümmü Seleme'nin evinde iken nazil olduğu, hatta Hz. Peygamber'in kızı, damadı ve torunlarını elbisesinin altına alıp dua ettiği sırada Ümmü Seleme'nin, "Ben de Ehl-i Beytten miyim?" sorusu üzerine Hz. Peygamber'in, "Sen de Ehl-i Beyttensin." şeklinde cevap verdiği nakledilir.³⁹²

"Diğerleri ise, günahlarını itiraf ettiler..."³⁹³ ayeti, Ebu Lübabe hakkında nazil olmuştur. Rivayetlere göre Hz. Peygamber, Ebu Lübabe'yi Kurayza Yahudilerine gönderdi. Kurayzaoğulları şehri terk etmedikleri takdirde ne olacağını sordu. Ebu Lübabe eliyle, "boğazınızı keser" anlamına gelen bir hareket yaptı. Bunun üzerine Hz. Peygamber'e ihanet ettiğini düşünerek kendisini mescidin direğine bağladı. Sadece namaz vakitlerinde kızı gelir çözer sonra tekrar bağlardı. Hz. Peygamber, hakkında ayet gelene kadar herhangi bir işlem yapmadı. Aradan 15 gün gibi bir zaman geçtikten sonra Hz. Peygamber Ümmü Seleme'nin evinde iken seher vakti güler, Ümmü Seleme:

³⁸⁸ Zehebî, *Siyer*, II, 209; Âmirî, s.312; Kehhâle, V, 226.

³⁸⁹ İbn Hacer, *Tehzibü't-Tehzib*, VI, 618; Mizzî, XXXV, 317.

³⁹⁰ İbn Sa'd, VIII, 75; el-Belâzurî, *Ensâbu'l-Eşraf*, II, 65.

³⁹¹ Ahzab, 33/32-33.

³⁹² Zehebî, *Siyer*, II, 207-208; Vâhidî, s. 239; İbn Kesîr, Ebu'l-Fida İsmail (774/1372), *Hadislerle Kur'an-ı Kerim Tefsiri*, çev. Bekir Karlığa-Bedrettin Çetiner, Çağrı Yay., İstanbul 1986, XII, 6520-6525.

³⁹³ Tevbe, 9/102.

-“Ya Rasulallah niçin gülüyorsun?”

-“Ebu Lübabe'nin tevbesi kabul edildi”

-“Bunu ona haber vereyim mi?”

-“Ne istersen onu yap.” buyurur. Bunun üzerine Ümmü Seleme:

-“Ey Ebu Lübabe, müjdeler olsun Allah tevbeni kabul etti.” diye seslenir.³⁹⁴

Tebük seferinden geri kalan Ka'b b. Mâlik ve üç arkadaşıyla ilgili olan ayette, “Allah'a and olsun savaştan geri kalanların... tevbelerini Allah kabul etti.”³⁹⁵ mealindeki ayet, Vâkıdî'nin ifadesine göre, Ümmü Seleme'nin evinde iken nazil olmuştur.³⁹⁶

2.2. Ümmü Seleme'nin Soru Sorması Üzerine Nazil Olan Ayetler

Bir gün Ümmü Seleme'nin “Ey Allah'ın Rasulü, Kur'an'da kadınların hicretinden bir şey işitmiyoruz?” sorusu üzerine “Nitekim Rableri onlara cevap verdi: Şüphesiz Ben, erkek olsun kadın olsun, sizden bir işte bulunanın işini boşa çıkarmam...”³⁹⁷ ayeti nazil oldu.³⁹⁸

Ümmü Seleme Hayber'in fethine katıldığında, “Keşke Allah cihadı erkeklere farz kıldığı gibi kadınlara da farz kılsaydı. O zaman biz de sevap alırdık.”³⁹⁹ ve “Ya Rasulallah, erkekler gaza ediyor sevap alıyor, biz etmiyoruz. Bizim mirastan hakkımız yarım. Ne olurdu biz de erkekler gibi olsaydık?” şeklinde ki konuşması üzerine, “Allah'ın kendisiyle kiminizi kiminize göre üstün kıldığı şeyi temenni etmeyin. Erkekler için kendi kazandıklarından bir pay, kadınlar için de kazandıklarından bir pay vardır...”⁴⁰⁰ ayeti nazil oldu.⁴⁰¹

Ümmü Seleme, “Ya Rasulallah, “Kur'an'da Allah erkeklerden bahsettiği gibi kadınlardan bahsetmiyor.” Deyince, “Hiç şüphesiz müslüman erkek ve

³⁹⁴ İbn Hişâm, II, 237; Vâkıdî, II, 508; Hatıb, 35; İbn Kesîr, *Hadislerle Kur'an Tefsiri*, çev. Bekir Karlığa-Bedreddin Çetiner, VII, 3278.

³⁹⁵ Tevbe, 9/117-118.

³⁹⁶ Vâkıdî, III, 1053.

³⁹⁷ Ali İmran, 3/195.

³⁹⁸ Veki', Ebu Bekir Muhammed b. Halef b. Hayyan (306/918), *Ahbâru'l-Kudât*, Âlimu'l-Kütüb, Beyrut (t.y.), I, 149.

³⁹⁹ Kehhâle, V, 224.

⁴⁰⁰ Nisa, 4/32.

⁴⁰¹ eş-Şeyh, II, 324.

müslüman kadınlar, mümin erkek ve mümin kadınlar, Allah'a gönülden itaat eden erkekler ve gönülden itaat eden kadınlar...⁴⁰² ayeti nazil oldu.⁴⁰³

⁴⁰² Ahzab, 33/35.

⁴⁰³ İbn Sa'd, VIII, 161; Taberî, Ebu Ca'fer Muhammed b. Cerir (310/922), *Taberî Tefsiri*, çev. Hasan Karakaya-Kerim Aytekin, Hisar Yay., İstanbul 1996, VI, 495; Vâhidî, s. 340; İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-Mesîra*, IV, 383; İbn Kesîr, Ebu'l-Fida İsmail (774/1372), *Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azîm*, 2. Basım, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut 1988, III, 495.

SONUÇ

İslam öncesi Hicaz toplumunun kültürel yapısı ve sosyolojik arka planının iyi bilinmesi, o devrin insanların davranışlarının daha iyi anlaşılmasına ve değerlendirilmesine yardımcı olur.

Hz. Peygamber'in, İslam dinini yaymaya başladığı dönemde, yeryüzündeki bütün milletlerde olduğu gibi Arabistan'da da kadının durumu iç açıcı değildi. Erkek merkezli değerlerin sistemi belirlediği bir ortamda, örfte rağmen güçlü kadın kişilikleri ile sahip oldukları avantajları mal, statü, bilgi prestij, vs. kullanarak, temayüz etmiş ayrıcalıklı kadınlar bulunmaktaydı.

Ümmü Seleme, kabile bağlarının çok güçlü olduğu bir toplumda Hz. Peygamber'e en fazla düşmanlık yapan kabilenin bir kızı olarak, erken dönemde müslüman olmuştur.

O dönemin ulaşım şartlarının zorluğuna rağmen iki defa Habeşistan'a hicret etmiş ve Medine'ye kocası ile hicretine engel olunmuştu. Aradan bir yıl geçtikten sonra, akrabalarından izin çıkınca, yalnız başına hicret etmek üzere yola çıkmıştır. Şayet Ten'im'de Osman b. Maz'un'a rastlamasaydı, tek başına Mekke'den Medine'ye yolculuğu göze alacak kadar cesur bir kadındır.

Kocasının vefatından sonra, Hz. Peygamber'in en yakın arkadaşları olan Ebu Bekir ve Ömer b. Hattab gibi sahabelerin evlenme teklifini reddetmiştir. Hatta Hz. Peygamber'in evlenme teklifini bile hemen kabul etmemiştir ki, o dönemde kadınlar peygamber hanımı olmayı ayrıcalık kabul ediyorlardı.

Hz. Peygamber ile evlendikten sonra da gerek Hz. Peygamber'in evinde, gerekse diğer eşler arasında vakarını korumayı devamlı ön planda tutmuş, sahip olduğu konuma zarar verecek hal ve hareketten uzak durmuştur. Hz. Peygamber'in evine gidip, Aişe ve kızı Hafsa'ya kızan Ömer b. Hattab'ın, aile içi tartışmalara/karı ile kocanın arasına kimsenin girmemesi gerçeğini yüzüne vurması, Ümmü Seleme'nin kişiliğini ve olgunluğunu göstermesi bakımından bir örnektir.

Hudeybiye'deki tutumu, Hz. Peygamber'i sakinleştirip, mantıklı bir tavsiyede bulunması, problemlere anında çözüm bulabilme yeteneğine işaret eder. Ayrıca Habeşistan'da iken Kureyş ekibi ile Necaşi ve Necaşi ile Ca'fer arasındaki

konuşmayı detaylarıyla nakletmesi, okuma-yazma bilmesi, şiir söylemesi ve hadis rivayet eden pek çok ravi yetiştirmesi, fetva vermesi zeki ve akıllı olduğunu göstermektedir. Küçük çocukları olmasına rağmen, Aişe'den sonra Hz. Peygamber'den en fazla hadis rivayet eden hanımdır.

Ebu Süfyan b. Haris ve Abdullah b. Ümeyye'nin yanına girmelerini istemeyen Hz. Peygamber'i, ikna ederek her ikisinin de Hz. Peygamber'in huzuruna kabul edilmelerini sağlamıştır. Bu olay, Ümmü Seleme'nin ikna kabiliyetinin olduğuna işaret ettiği gibi Hz. Peygamber'in yanındaki kıymetini de gösterir.

Hz. Peygamber'e sorduğu sorular neticesinde Kur'an'dan ayetler nazil olmuştur. Sorulara ve inen ayetlere dikkat ettiğimize Ümmü Seleme'nin farklı bir kişiliğe sahip olduğu ortaya çıkar.

Hz. Peygamber'in ölümünden sonra, peygamber hanımı olmanın onurunu korumuş; konumuna zarar verecek hiçbir davranış içine girmemiştir. Tarihi rivayetleri incelediğimizde, toplumda huzursuzluk ve kargaşanın olduğu dönemlerde, siyasi faaliyetlere karışmamış, peygamber hanımı olmanın verdiği sorumluluk ve vakarla hayatının sonuna kadar evine kapanmıştır. Yeri geldikçe "anne" sıfatı ile Osman b. Affan'ı ve Muaviye'yi ikaz etmiş, Cemel öncesinde kuması Aişe'ye, olayların içine girmesinin doğru olmayacağını bildirerek uyarılmış ve kendisi her şeyden uzak durmuştur.

Peygamber hanımı olmanın yanında, Hudeybiye'deki tutumu ile de İslam tarihinde özel bir yer edinmiştir.

Kısacası Ümmü Seleme, döneminin ve yaşadığı coğrafyanın kadınlara benzemeyen, güçlü kişiliği ve yaptıkları ile nev'i şahsına münhasır bir kadındır.

BİBLİYOGRAFYA

- Abbott, Nabia, *Muhammed'in Sevgili Eşi Aişe*, çev. Tuba Asrak Hasdemir, Yurt-Kitap Yay., Ankara 1999.
- Ahmed b. Hanbel, Ebu Abdullah Ahmed b. Muhammed eş-Şeybânî (241/855), *Fedâilü's-Sahâbe*, thk. Vasiyullah Muhammed Abbas, I-II, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut 1983.
-*el-Müsned*, I-VI, 2. Basım, Dâru Sihnun, Beyrut 1991.
- Aişe Abdurrahman bt. Şatı, *Rasulullah'ın Annesi ve Hanımları*, çev. İsmail Kaya, 6. Basım, Uysal Kitabevi, Konya 1994.
- Algül, Hüseyin, "Haram Aylar", *DİA*, İstanbul 1997, XVI, s. 105-106.
- Âmirî, Yahya b. Ebi Bekr el-Yemenî (893/1487), *er-Riyâzü'l-Müstedâbe fî Cümleti men Ravâ fi's-Sahihayn mine's-Sahâbeti*, 2. Basım, Mektebetü'l-Ma'ârif, Beyrut 1979.
- Aşık, Nevzat, *Sahabe ve Hadis Rivayeti*, Akyol Neşriyat, İzmir 1981.
-*H. Aişe'nin Hadisçiliği*, Öğrenci Basım Evi, İzmir 1987.
- Aynî, Bedreddin Ebi Muhammed Mahmud b. Ahmed (855/1451), *Umdetü'l-Kârî Şerhu Sahihi'l-Buhârî*, I-XXII, Dâru'l-Fikr, y.y. (t.y.).
- Bağdâdî, Seyyid Mahmud Şükrî el-Âlûsî, *Bulûğu'l-Ereb fî Ma'rifeti'l-Ahvali'l-Arab*, tsh. Muhammed Behcet Eserî, I-III, Dâru'l-Kütübi'l-Alemiyyeti, Beyrut 1896.
- Basrî, Ebu Ubeyde Ma'mer b. el-Müsennâ (209/824), *Ezvâcü'n-Nebî ve Evlâdihi*, thk. Kemal Yusuf el-Hût, 2. Basım, Dâru'l-Cenân, Beyrut 1990.
- el-Belâzurî, Ebu'l-Abbas Ahmed b. Yahya (279/892), *Fütûhu'l-Buldân*, çev. Mustafa Fayda, 2. Basım, T.C. Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 2002.
-*Ensâbu'l-Eşrâf*, thk. Süheyl Zekkâr-Riyad Zirikli, I-XIII, Dâru'l-Fikr, Beyrut 1996.
- el-Beyhakî, Ebu Bekr Ahmed b. El-Hüseyin (458/1066), *Delâilü'n-Nübüvve*, tlk. Abdül-Mu'tî Kal'acî, I-VII, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1985.
-*Sünenü'l-Kübrâ*, zy. Cevher en-Nakî, I-X, Dâru'l-Fikr, y.y. (t.y.).
- Bilmen, Ömer Nasuhi, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meali Alisi ve Tefsiri*, I-VIII, Bilmen Yay., İstanbul (t.y.).
-*Hukuku İslâmiyye ve İstilahâti Fıkhiyye Kâmusu*, I-VIII, Bilmen Yay., İstanbul 1969.
- Bolelli, Nusrettin, *Kadınların Hadis İlmindeki Yeri*, MÜİF Yay., İstanbul 1998.
- Bozkurt, Nebi, "Künye", *DİA*, Ankara 2002, XXVI, s. 558-559.
- Brockelmann, Carl, *İslam Ulusları ve Devletleri Tarihi*, çev. Neşet Çağatay, TTK Basımevi, Ankara 1992.
- Câbiri, Muhammed Âbid, *Arap İslam Siyasal Akli*, çev. Vecdi Akyüz, 2. Basım, Kitabevi Yay., İstanbul 2001.
- Canan, İbrahim, "Aile Reisi ve Baba Olarak Hz. Peygamber", T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Aile Yazıları, Ankara 1990, II, s. 445-485.
-*Kütübi Sitte Muhtasarı Tercüme ve Şerhi*, I-XVIII, Akçay Yay., Ankara 1994.
- Ced'i, Ahmed, *Nesebu Kureyş (Kabailu Kureyş el-Aşar elleti Tevâreset Şerefi bi Mekke)*, I-II, Ürdün 1998.
- Cum'a, Ahmed Hâlid, *Nisâün Ehli'l-Beyt*, Yemame Basımevi, Beyrut 1994.

- Çağatay, Neşet, *İslam Dönemine Dek Arap Tarihi*, TTK Basımevi, Ankara 1989.
- Daranî, Muhammed b. Şakir b. Ahmed el-Kütübî (764/1363), *Uyûnu't-Tevârih*, thk. Hüsameddin Kudsi, Dâru'l-Ensar, Mısır 1927.
- Demircan, Adnan, *Nebevi Direniş Hicret*, Beyan Yay., İstanbul 2000.
-“Arap Siyasi Geleneğinin Ehli Beyt Tamlamasının Kavramlaşma Sürecine Etkisi”, *Marife*, Konya 2004, IV/3, s. 93-110.
- Elmalılı, M. Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, I-X, Azim Yay., İstanbul (t.y.).
- Eriş, Mustafa, *Peygamberimizin Hanımları*, Erkam Yay., İstanbul 2002.
- Erul, Bünyamin, “Hadiste Eleştirel Yaklaşımın Öncüsü Olarak Hz. Aişe”, *İslamiyat*, III/2, Ankara 2000, s. 109-129.
- Esad, Mahmud, *İslam Tarihi*, sad. Ahmed Lütfî Kazancı-Osman Kazancı, Marifet Yay., İstanbul 1983.
- el-Fesevî, Ebu Yusuf Ya'kub b. Süfyan (277/890), *Kitâbu'l-Ma'rife ve't-Târih*, thk. Ekrem Ziya el-Umerî, I-III, Mektebetü'd-Dâr, Medine 1990.
- Gövsa, İbrahim Alaeddin, *Çocuk Psikolojisi*, Hayat Yay., İstanbul 1998.
- Günaltay, Şemseddin, *İslam Öncesi Araplar ve Dinleri*, sad. Mahfuz Söylemez-Mustafa Hizmetli, Ankara Okulu Yay., Ankara 1997.
- Hâirî, Muhammed b. Hasan el-Â'lemî, *Terâcimu A'lâmu'n-Nisâ*, I-II, Müessesetü'l-Âlemi'l-Matbûât, Beyrut 1987.
- Hâkim, Ebu Abdillâh en-Neysabûrî (405/1014), *el-Müstedrek 'ala's-Sahihayn*, I-IV, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut, 1990.
- Halaçoğlu, Yusuf, “Fersah”, *DİA*, İstanbul 1995, XII, s. 412.
- Halife b. Hayyât, Ebu Amr eş-Şeybânî (240/854), *Kitâbu't-Tabakât*, thk. Süheyl Zekkâr, Vezâratü's-Sakafe, Dimeşk 1966.
- Hamidullah, Muhammed (1423/2002), *Rasulullah Muhammed*, çev. Salih Tuğ, 2. Basım, İrfan Yay., İstanbul 1992.
-*İslam Peygamberi*, çev. Salih Tuğ, I-II, Yeni Şafak Yay., Ankara 2003.
- Harrat, Emine Ömer, *Ümmü Seleme*, Dâru'l-Kalem, Beyrut 1995.
- Hasan, İbrahim Hasan, *Siyasi Dini Kültürel Sosyal İslam Tarihi*, çev. İsmail Yiğit-Sadrettin Gümüş, I-VI, 2. Basım, KayıhanYay., İstanbul 1987.
- Hasenî, Emine Emizyan, *Ümmü Seleme*, I-II, Mağrib 1998.
- Hatipoğlu, Mehmed Said, *Hilafetin Kureşliliği*, Kitâbiyât Yay., Ankara 2005.
- Hatîb, Abdülkerim Mahmud, *Nisâün Havle'r-Rasul*, Dâru'l-Hatîb, Riyad 1992.
- Hazrecî, Safiyuddin Ahmed b. Abdillâh, *Hulâsatu Tehzibi't-Tehzibi'l-Kemal fi Esmâi'r-Rical*, Matbaatü'l-Hayriyye, y.y. 1946.
- Heysemî, Ebu'l-Hasan Nureddin Ali b. Ebî Bekr b. Süleyman (807/1405), *Mecmuatü'z-Zevâid ve Menbaü'l-Fevâid*, thk. el-İrakî İbni Hacer, I-X, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut 1988.
- Hitti, Philip K., *Siyasi ve Kültürel İslam Tarihi*, çev. Salih Tuğ, I-II, Boğaziçi Yay., İstanbul 1989.
- Hüseyin, Abdülbâki b. Kâni' (351/962), *Mu'cemu's-Sahâbe*, thk. Salah b. Salih el-Misrati, I-III, Mektebetü'l-Gurabâi'l-Eseriyye, Medine 1997.
- İbn Asâkir, Ebu Mansur Abdurrahman b. Asâkir (620/1223), *Kitabu'l-Erbain fi Menâkibi Ümmühâti'l-Mü'minîn*, thk. Muhammed Ahmed Abdilaziz, Mektebetü'l-Türâsi'l-İslâmî, Kahire 1990.

- İbn Asâkir, Ali b. Hasan b. Hibetullah b. Abdillâh eş-Şafî (571/1175), *et-Tehzib Tarihu Dimeşk el-Kebîr*, dzn. eş-Şeyh Abdülkâdir Bedranî, I-VII, 3. Basım, Dâru'l-İhya Tûrasi'l-Arabiyye, Beyrut 1987.
- İbn 'Abdilberr, Ebu Ömer Yusuf b. Abdillâh b. Muhammed (463/1071), *el-İsti'âb fî Ma'rifeti'l-Ashâb*, I-IV, Dâru'l-İhya, Beyrut 1909.
- İbn 'Abdirabbih, Ahmed b. Muhammed (328/940), *el-İkdü'l-Ferid*, thk. Muhammed Sâid el-Uryan, I-VIII, Dâru'l-Fikr, y.y. (t.y.).
- İbnü'l-Cevzî, Cemaleddin Ebu'l-Ferec (597/1201), *Zâdü'l-Mesîra*, I-IX, 4. Basım, el-Mektebetü'l-İslamiyye, Beyrut 1987.
-*Sifatü's-Safve*, thk. Mahmud Fâhûrî-Muhammed Ravvas Kal'acî, I-IV, 2. Basım, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut 1979.
-*Telkih Fuhûmi Ehli'l-Eser fî Uyûni't-Târih ve's-Siyer*, Dâru'l-Erkam b. Ebi'l-Erkam, Beyrut 1997.
-*Ahkâmu'n-Nisâ*, thk. Ziyad Hemdan, Müessesetü'l-Kütubi's-Sakafiyye, Beyrut 1988.
- İbnü'l-Esîr, İzzeddin Ebu'l-Hasan Ali b. Ebi'l-Kerem Muhammed (630/1232), *el-Kâmil Fi't-Târih*, I-XII, Dâru's-Sadr, Beyrut 1882.
-*Üsdü'l-Gâbe fî Ma'rifeti's-Sahâbe*, thk. Adil Ahmed er-Rufâi, I-VIII, İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, Beyrut 1996.
- İbnü'l-Esîr, Meciduddin Mübarek b. Muhammed el-Cezerî (606/1209), *en-Nihâye fî Garibi'l-Hadis*, I-V, Beyrut (t.y.).
- İbn Habîb, Ebu Ca'fer Muhammed (245/859), *el-Muhabber*, thk. İlze Lichtenstadter, Kütübu't-Ticâriyye, Beyrut (t.y.).
- İbn Hacer el-Askalânî, Ahmed b. Ali b. Muhammed (852/1449), *Fethu'l-Bârî*, thk. Muhibbiddin el-Hatib, I-XIII, 3. Basım, Kahire 1986.
-*Tehzibü't-Tehzib*, I-VI, Dâru'l-İhya Tûrasi'l-Arabiyye, Lübnan 1991.
-*el-İsâbe fî Temyizi's-Sahâbe*, I-IV, Dâru'l-İhya, Beyrut 1909.
- İbn Haldun, Abdurrahman (808/1406), *Mukaddime*, çev. Halil Kendir, I-II, Yeni Şafak Yay., İstanbul 2004.
-*Tarihu İbn Haldun Kitâbu'l-İber*, I-VII, Dâru'l-Kütubi'l-İlmiyye, Beyrut 1992.
- İbn Hallikan, Ebu'l-Abbas Şemsuddin Ahmed b. Muhammed b. Ebi Bekir (681/1282), *Vefeyâtü'l Âyan ve Ebnâü'z-Zeman*, thk. İhsan Abbas, I-VIII, Dâru's-Sekâfe, Beyrut 1968.
- İbn Hazm el-Endelusî, Ebu Muhammed Ali b. Ahmed b. Said (456/1064), *Cemheretü Ensâbi'l-Arab*, thk. Abdusselam Muhammed Harun, 5. Basım, Dâru'l-Ma'ârif, Kahire 1982.
-*Cevâmiu's-Sire*, çev. Salih Arı, Çıra Yay., İstanbul 2004.
- İbn Hibban, Ebû Hatim Muhammed b. Hibban b. Ahmed et-Temîmî el-Büstî (354/965), *Sîretü'n-Nebeviyye ve Ahbâru'l Hulefâ*, tlk. Seyyid Aziz Bey, Müessesetü'l-Kütubi'l-Sekâfeti, Beyrut 1987.
- İbn Hişâm, Ebu Muhammed Abdülmelik (218/883), *Sîretü'n-Nebeviyye*, thk. Mustafa es-Seka-İbrahim el-Ebyârî-Abdül Hafız Çelebi, I-II, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut (t.y.).
- İbn İshâk, Muhammed b. İshâk b. Yesâr (151/768), *es-Sîre*, thk. Muhammed Hamidullah, Hayra Hizmet Vakfı Yay., Konya 1981.

- İbnü'l-İmâd, Ebu'l-Felah Abdulhay el-Hanbelî (1089/1678), *Şezeretü'z-Zeheb*, I-VIII, Dâru'l-Fikr, y.y. 1979.
- İbn Kesîr, Ebu'l-Fida İsmail (774/1372), *Tefsiru'l-Kur'âni'l-Azîm*, I-IV, 2. Basım, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut 1988.
-*Hadislerle Kur'an-ı Kerim Tefsiri*, çev. Bekir Karlığa-Bedrettin Çetiner, I-XVI, Çağrı Yay., İstanbul 1986.
-*el-Bidâye ve'n-Nihâye*, thk. Ali Şîrî, I-XIV, Dâru'l-İhyâi't-Turâsi'l-Arabi, Beyrut 1988.
- İbn Kudâme, Muvakuddin Ebu Muhammed Abdullah b. Ahmed b. Muhammed (620/1223), *et-Tebyin fî Ensâbi'l-Kureşiyin*, thk. Muhammed Nayif ed-Düleymiyyî, 2. Basım, Mektebetü'l-Nehdati'l-Arabiyye, Beyrut 1988.
- İbn Kuteybe, Ebu Muhammed Abdullah b. Müslim ed-Dineverî (276/889), *el-Ma'ârif*, thk. Servet Ukkâşe, y.y. 1960.
- İbn Manzur, Muhammed b. Mükerrrem (711/1311), *Tarihu Dimeşk İbn Asâkir*, thk. Ruhyye en-Nehhâs, I-XXIX, Dâru'l-Fikr, Beyrut 1983.
-*Lisânü'l-Arab*, I-XV, Dâru'l-Fikr, Beyrut 1990.
- İbn Sa'd, Muhammed (230/845), *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, thk. Muhammed Abdulkadir Atâ, I-IX, 8. Basım, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Lübnan 1997.
- İbn Seyyidinnâs, Muhammed b. Abdillâh b. Yahya (734/1333), *Uyûnu'l-Eser fî Funûni'l-Meğâzi ve's-Şemâil ve's-Siyer*, Mektebetü'l-Kudsî, Kahire 1936.
- İbn Şebbe, Ebu Zeyd Amr b. Şebbe en-Nemîrî (262/876), *Kitâbu Târihi'l-Medineti'l-Münevvere*, thk. Fehim Muhammed Şeltut, I-IV, Dâru'l-İsfehânî et-Tebâati, Cidde 1972.
- İbn Zebâle, Muhammed b. Hasan (199/814), *Müntehab min Kitabi Ezvaci'n-Nebi*, thk. Ekrem Ziya Ümerî, Câmîatü'l-İslam, Medine 1981.
- İsfehânî, Ebu Naim Ahmed b. Abdillâh (430/1038), *Hilyetü'l-Evliya*, I-X, Dirâsetü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1988.
- Kandehlevî, Muhammed Yusuf, *Hayatü's-Sahabe*, çev. Ali Arslan, I-IX, Akçay Basım, Ankara 1995.
- Kandemir, Yaşar, *Hanımların Dilinden Hz. Peygamber*, İlmî Neşriyat, İstanbul 1989.
- Kadıoğlu, Ömer Turgutalp, *Çocuğumu Hayata Hazırlıyorum*, Damla Yay., İstanbul 2004.
- Kapar, M. Ali, *Hz. Muhammed'in Müşriklerle Münasebeti*, İlim Yay., İstanbul 1987.
- Kastallânî, Ahmed b. Muhammed (923/1517), *el-Mevâhibu'l-Leduniyye*, I- XII, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1996.
- Kazıcı, Ziya, *Hz. Muhammed'in Eşleri ve Aile Hayatı*, Çağ Yay., İstanbul 1991.
- Kehhâle, Ömer Rıza, *A'lâmu'n-Nisâ fî 'Âlemi'l-Arabi ve'l-İslami*, I-V, 8. Basım, Matbaati'l-Haşimiyye, Dimeşk 1959.
- Kırbaçoğlu, M. Hayri, *Alternatif Hadis Metodolojisi*, Kitabiyat Yay., Ankara 2002.
-*İslam Düşüncesinde Hadis Metodolojisi*, Ankara Okulu Yay., Ankara 1999.
- Makdisî, Mutahhar b. Tâhir (355/966), *Kitabu'l-Bed ve't-Târîh*, I-II, y.y. (t.y.).

- Mevsîlî, Yasin el-Hatib el-Umerî b. Hayrullah el-Hatib el-Umerî (1232/1917), *er-Ravdatü'l-Feyha fî Tevvâhiri'n-Nisa*, thk. İmad Ali Hamza, Dâru'l-Alemiyye, y.y. 1987.
- Mizzî, Ebu'l-Haccac Cemaleddin Yusuf b. Abdurrahman b. Yusuf (742/1341), *Tehzibü'l-Kemal fî Esmâi'r-Rical*, thk. Beşşar Avvar Ma'rif, I-XXXV, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut 1992.
- Muhammed, Abdulgany Abdurrahman, *Wifes of Mohammad the Prophet and Wisdom of Polygamy*, Dâru'l-Beşir, Ezher 1993.
- Muhammed, Muhammed Ebi Şehbe, "Seyyidetü Ümmü Seleme", *Mecelletü'l-Ezher*, XXVI/3, Kahire 1954, s. 158-162.
- Muhibbuddin et-Taberî, Muhibbuddin Ahmed b. Abdillâh (694/1295), *es-Semtü's-Semîn fî Menâkibi Ümmühâtil Mü'minîn*, Dâru'l-Ma'rif, Beyrut 1997.
- Murad, Mustafa, *Ricâlün ve Nisâün Havle'r-Rasul*, 2. Basım, Dâru'l-Fecr li't-Turas, Kahire 2001.
- Muttakî el-Hindî, Alâaddin Ali el-Muttakî b. Hüsameddin (975/1567), *Kenzu'l-Ummal*, tsh. Bikri Hayyani, I-XVI, 5. Basım, Müessesetü'r-Risale, Beyrut 1985.
- Nevevî, Ebu Zekariya Yahya İbni Şeref İbn Merî (676/1277), *Şerhu'n-Nevevî 'alâ Sahihi Müslim*, I-XVIII, 2. Basım, Dâru İhyau't-Turasi'l-Arabî, Beyrut 1971.
- Nevevî, Mahmud, "Seyyidetü Ümmü Seleme", *Mecelletü'l-Ezher*, XXIX/2, Kahire 1957, s. 169-175.
- en-Nuveyrî, Şehabeddin Ahmed b. Abdülvehab b. Muhammed (733/1333), *Nihâyetü'l-Ereb fî Fununi'l-Edeb*, I-XXXI, el-Heyetü'l-Misriyyetü'l-Amme lil-Kitab, Kahire 1975.
- Oral, Fuat Süreyya, *Hız Muhammed Niçin Çok Evlendi*, Ankara 1957.
- Öğüt, Salim, "Hacerü'l-Esved", *DİA*, İstanbul 1996, XIV, s. 433-434.
- Öztuna, Yılmaz, *İslam Devletleri*, I-V, 2. Basım, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1996.
- Öztürk, Levent, "Hz. Peygamber Döneminde Cenazeler ve Kabirler", *İstem*, Konya 2004, S. IV, s. 129-144.
- Öztürk, Yaşar Nuri, *Ehl-i Beytin Annesi Hz. Fatıma*, Yeni Boyut Yayınları, İstanbul 1997.
- Asrı Saadetin Büyük Kadınları*, 3. Basım, Yeni Boyut Yay., İstanbul 1998.
- Polat, Selahattin, "Ebu Seleme el-Mahzumi", *DİA*, İstanbul 1994, X, s. 229.
- Reyye, Mahmud, *Muhammedi Sünnetin Aydınlatılması*, çev. Muharrem Tan, Yöneliş Yay., İstanbul 1988.
- Sâlihî, Muhammed b. Yusuf (942/1535), *Kitâbu Ezvâci'n-Nebî*, thk. Muhammed Nizâmeddîn, Mektebetü Dâri't-Türâs, Medine 1992.
- Savvaf, Şeyh Muhammed Mahmud, *Hız Peygamber'in Pak Zevceleri*, çev. Ramazan Nazlı, 5. Basım, Emin yay., İstanbul 1987.
- Sehâvî, Şemseddin Muhammed b. Abdurrahman (902/1497), *el-Kavlü'l-Bedi' es-Salati 'ale'l-Habibi's-Şefi'*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1987.
- Sem'âni, Abdülkerim b. Mahmud İbn Mansur et-Temimi (562/1166), *el-Ensâb*, thk. Abdullah Ömer Barûdî, I-V, Dâru'l-Cinan, Beyrut 1988.

- es-Semhûdî, Nureddin Ali b. Ahmed (911/1505), *Vefâü'l-Vefa*, hşy. Muhammed Muhyiddin Abdülhamid, I-IV, 4. Basım, Dâru'l-Kütubi'l-İlmiyye, Beyrut 1984.
- es-Sicistani, Ebu Bekr Abdullah b. Ebi Davud Süleyman b. Eş'as (316/928), *Kitâbu'l-Mesâhif*, Mısır 1926.
- Suyûtî, Ebu Fadl Celâleddin Abdurrahman (911/1505), *Müsnedü Nisâi's-Sahabiyyeti*, Müessesetü'l-Kütübi's-Sekâfeti, Beyrut 1997.
- Şelebi, Mustafa Ebu'n-Nasr, *Nisâün Havle'r-Rasul er-Rad alâ Müfterâyâd el-Müsteşrikîn*, 4. Basım, Mektebetü's-Sûdiyye, Cidde 1992.
- Şevkânî, Muhammed b. Ali (1250/1834), *Derru's-Sahâbeti fî Menâkibi'l-Karâbeti ve's-Sahâbeti*, thk. Hüseyin b. Abdillâh el-Umerî, Dâru'l-Fikr, Dimeşk 1984.
- Şeybanî, Vecihuddin Abdurrahman b. Ali b. Muhammed İbni Deyba' (944/1537), *Hadâiku'l-Envar ve Metâliu'l-Esrâr*, thk. Abdullâh İbrahim Ensârî, I-III, Mektebetü'l-Mekkî, Riyad 1993.
- eş-Şeyh, Abdüssettar, *A'lâmu'l-Huffâzi ve'l-Muhaddisîn*, Dâru'l-Kalem, Dimeşk 1997.
- Şiblî, Mevlânâ en-Numânî (1332/1914), *Asrı Saadet*, çev. Ömer Rıza Doğrul, I-IV, Eser Basımevi, İstanbul 1974.
- Şirazî, İbrahim b. Ali b. Yusuf Şirazî Ebu İshak, *Tabakâtü'l-Fukahâ*, thk. Halil el-Meys, Dâru'l-Kalem, Beyrut 1998.
- Şulul, Kasım, *Hz. Peygamber Devri Kronolojisi*, İnsan Yay., İstanbul 2003.
- Taberanî, Ebu'l-Kasım Süleyman b. Ahmed (360/971), *el-Mu'cemu'l-Kebir*, thk. Hamdi Abdülmecid es-Selefi, I-XXV, Mektebetü İbni Teymiyye, Kahire 1984.
- Taberî, Ebu Ca'fer Muhammed b. Cerir (310/922), *Târîhu'l-Umem ve'l-Mulûk*, I-XIII, Dâru'l-Fikr, Beyrut 1987.
- Taberî Tefsiri*, çev. Hasan Karakaya-Kerim Aytekin, I-IX, Hisar Yay., İstanbul 1996.
- Tâhirî, Ebu'l-Fadl Ahmed (280/893), *Belâğatü'n-Nisâ*, tsh. Ahmed Elfâ, Mektebetü'l-Atika, Tunus 1985.
- Tirmizî, Ebu İsa Muhammed b. İsa (279/892), *es-Sünen*, thk. İbrahim Atve Avd, I-VI, Mısır 1975.
- Ubeyd el-Endelusî, Abdullâh b. Abdulaziz el-Bekri (487/1094), *Mu'cemu mâ İsta'ceme min Esmâ'l-Bilad ve'l-Mevadi'*, thk. Mustafâ Saka, I-IV, 3. Basım, Âlemü'l-Kütüb, Beyrut 1982.
- Uğur, Mücteba, *Hicri I. Asırda İslam Toplumu*, Çağrı Yay., İstanbul 1980.
- Umeyrâ, Abdurrahman, *Nisâün Enzelallahu fihinne Kur'ânen*, 3. Basım, Dâru'l-Livâ, Riyad 1983.
- Vâhidî, Ebu'l-Hasan Ali b. Ahmed b. Muhammed en-Nisabûri (468/1075), *Esbâbü'n-Nüzûl*, Müessesetü'l-Halebi ve Şurakâhu li'n-Neşri ve't-Tevzih, Kahire 1968.
- Vâkıdî, Muhammed b. Ömer (207/747), *Kitâbü'l-Megâzî*, thk. Marsden Jones, I-III, 3. Basım, Beyrut 1984.
- Varol, M. Bahaüddin, *Ehli Beyt Kavramsal Boyut*, Yediveren Yay., Konya 2004.
- Ehli Beyt Siyasallaşma Sürecinde*, Yediveren Yay., Konya 2004.

- Veki', Ebu Bekir Muhammed b. Halef b. Hayyan (306/918), *Ahbâru'l-Kudât*, I-III, Âlemu'l-Kütüb, Beyrut (t.y.).
- Yahya b. Main, (233/848), *et-Târih*, thk. Ahmed Muhammed Nursîfe, I-IV, Mekke 1979.
- Yafi'i, Afîfüddin Abdullah b. Es'ad b. Ali el-Yemanî (768/1366), *Mir'atü'l-Cinan ve İbretü'l-Yakzan fî Ma'rifeti Havadisî'z-Zaman*, I-IV, Dâru'l Kitabi'l-İslam, Kahire 1993.
- Yâ'kûbî, Ahmed b. Ebû Yâ'kûb b. Ca'fer b. Vehb b. Vâzih (284/897), *Târihu'l-Yâ'kûbî*, I-II, Dâru's-Sadr, Beyrut 1992.
- Yâkut el-Hamavî, Şehâbeddîn Ebi Abdillâh Yâkut b. Abdillâh el-Hamavî (626/1229), *Mu'cemu'l-Buldân*, I-V, Dâru's-Sadr, Beyrut 1986.
- Zehebî, Şemsuddîn Muhammed b. Ahmed b. Osman (748/1348), *Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ*, thk. Şu'ayb el-Arnâvut-Muhammed Naim Arksusi, I-XXIII, 9. Basım, Müessesetü'r-Risale, Beyrut 1992.
- *el-İber fî Haberi men Ğaber*, thk. Selahaddin el-Müneccid, 2. Basım, Matbaati Hükûmeti'l-Kuveyt, Kuveyt 1948.
- *Tecridu Esmâi's-Sahâbe*, I-V, Dâru'l-Ma'ârif, Beyrut (t.y.).
- *el-Kâşif fî Mâ'rifeti lehû Rivâyeti fî'l-Kütübi's-Sitte*, I-III, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1983.
- Zerkeşi, Bedruddin, Hz. Aişe'nin Sahabeye Yönelttiği Eleştiriler, çev. Bünyamin Erul, Kitâbiyât Yay., 2. Basım, Ankara 2000.
- Zihnî, H. Mehmed, *Meşâhiru'n-Nisa*, sad. Bedreddin Çetiner, I-II, Şamil Yayınevi, İstanbul 1982.
- Zirikli, Hayruddin, *el-Âlam*, I-VIII, Dâru'l-İlm li'l-Melâyîn, Beyrut 1992.
- Zur'â, Abdurrahman b. Amr b. Abdillâh (281/894), *Târih*, thk. Şükrullah bin Ni'metullah el-Kavcani, I-II, Matbuat Mecmai'l-Lugati'l-Arabiyye, Şam (t.y.).
- Zübeyr b. Bekkâr, Ebu Abdillâh b. Zübeyr b. Bekkâr b. Abdillâh (256/870), *el-Müntehab min Kitâbi Ezvâci'n-Nebi*, thk. Sakine Şehâbi, Beyrut 1983.
- Zübeyrî, Ebu Abdillâh b. Mus'ab b. Abdillâh b. Mus'ab (236/850), *Kitabu Nesebu Kureyş*, thk. Elefî Berûfensâl, 3. Basım, Dâru'l-Ma'ârif, Kahire 1707.

EKLER

→ Abdullah

→ Ebu Rabia (Amr)

→ Hişam

→ Nevfel

→ Velid

Muğire → Hafsa

→ Ebu Zübeyr (Temim)

→ Ebu Huzeyfe (Müheşşim)

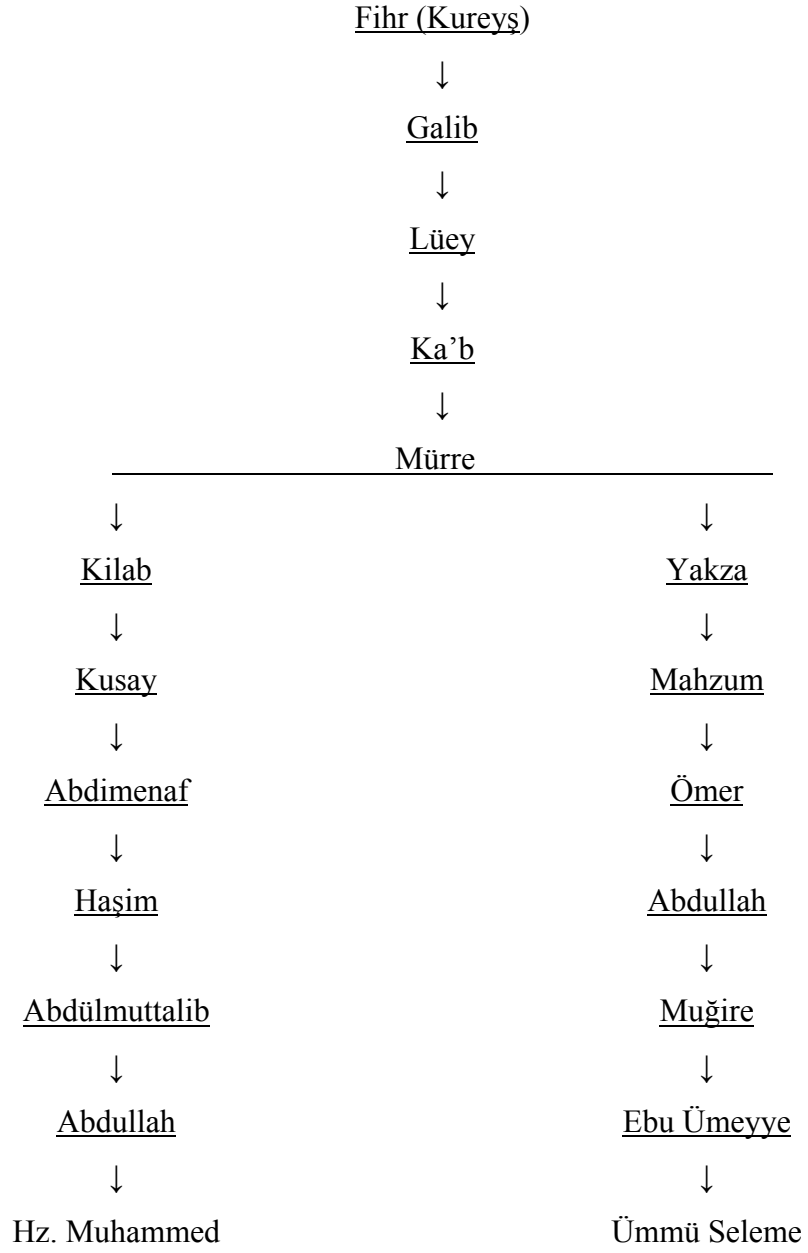
→ Fakiha

→ Abdüşşems

→ Haşim

→ Ebu Ümeyye (Ümmü Seleme'nin babası)

Şema 1. Ümmü Seleme'nin amcaları (İbn Hazm, *Cemheretü'l-Ensab*, s. 144).

Şema 3. Ümmü Seleme'nin Hz. Peygamber ile akrabalığını gösterir (Ced'i, Ahmed, *Nesebu Kureyş*, I, 8, 66).